

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00844

FUN NYU-YORK BIZ REHOVOT
UN TSURIK

Yehoash



*Permanent preservation of this book was made possible by
The Samuel J. Baskin Charitable Trust*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG



MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center



The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פון ניו-יארק ביז רחובות
און צורים
פון יהואש

ארויסגעגעבען פון
חיברו פאבלישינג קאמפאני
1917

*Copyright 1917 by S. Bloomgarden.
(All rights reserved.)*

אינהאלט

5	די אויסלייוונג	I
13	אויפ'ן שוועל	II
24	אויפ'ן שיף	III
33	אין מיט'ן ים	IV
45	דער וואַלד-אינזעל	V
54	ווילדע פלומען	VI
63	די זיילען פון הערקולעס	VII
73	סאנטשא פאנסאס מדינה	VIII
81	בערבערן-לאַנד	IX
92	דאס רעדעל	X
103	נאַפאָלי	XI
110	מאָנטשיאָ	XII
119	סצילאָ און כאַריבדיס	XIII
124	צווישען פריינד	XIV
130	דער לעצטער שפּאַן	XV
141	תל אביב	XVI
151	הרצליה	XVII
158	הארינמע און שפחה	XVIII
168	זויגקייט	XIX
180	ארום טיש	XX
188	אין בויען	XXI
195	פאַרשווינען	XXII
201	ווינד-מוהלען	XXIII
210	א בריעף	XXIV

איין פריינד זאן חבר
איין ווייב - פֿאַרזאָלן.

בשעת מיר וועלען פֿאַהרען קיין ארץ ישראל
וועט זיין אַ גרויסע שמחה.
(פֿאַלקליער)

א. די אויסלייזונג

יאהרען נאכאנאנד האט זיך אין מיר געשפינען א שעהנער ליעבער חלום. ערגעץ אין א ווינקעל פון דער נשמה האט א פלאנצונג געשפראצט און איז שטילערהייד און צנוע'דיג געוואכסען... אין דעם טומעל און דער שרייאַנקייט פון הונדערט אינטערעסען, פון אַרבייטען און פון שטרעבונגען, איז די דאָזיגע פלאַנצונג געבליבען ניט בעמערקט... נאָר אַפּט, אין שטילערע, רוהיגערע מיט נומען פלעגט א ווינדטעל א בלאָז געבען, און א זיסע דופטיגקייט פלעגט א וועה טהאָן אין געזיכט און פערד־שכור'ן, און אַנפילען דאָס געמיטה מיט א וועהטאָג און א בענקעניס אַהן שיעור.

און עס איז געקומען דער טאָג ווען די דאָזיגע פלאַנץ צונג האט פאנאָרדערנעפלאַצט אַלע איהרע קנאַספען און האט זיך צובליהט און צושפרייט און האט אַריינגעפלאַכט טען אין זיך אַלע מיינע מחשבות און אַלע מיינע פערבאַר גענסטע פערלאַנגען... און פון דעם טאָג אָן איז ביי מיר געוואָרען ארץ ישראל א ליכטיגער אינזעל וואָס געפינט זיך אין עק פון א לאַנגען פינסטערען וועג... אַלץ וואָס איז גוט און ליכטיג און שעהן איז דאַרטען — אויף יענעם אינג

זעל, און דעם וועג דארף מען דורכמאכען וואס שנעלער...
וועל איד נאר אהין דערנרייכען, וועלען אלע צווייפֿ-
לען זיין געלייזט, אלע פראגעס פערענטפערט, אלע דונקעל־
הייטען — העל, און עס וועט זיך אנהויבען א ניי לעבען...
א נייער פריהלינג, א נייע יוגענד מיט נייע פעסטע גלויב
בענס...

אזוי שנעל ווי איד האב בעשלאסען דעם חלום פון
יאהרען צו פערווירקליכען, האב איד דערשפירט א יום־
טובֿ/דיגקייט וואס איד האב שוין לאנג לאנג ניט געפיהלט
— עהנליך צו יענער יום־טובֿ/דיגקייט וואס איד האב אינ-
געל־ווייז געפיהלט, ערב פסח פאר נאכט ווען איד בין
מיט'ן טאטען גענאנגען אין שוהל, און אין שוהל זיינען
געווען אלע לאמפען אָנגעצונדען און איטליכער ווינקעלע
איז געווען אויפגעראמט און ליכטיג, און פאר מיין קינד
דערשען געדאנקען האָט געשוועבט די אויסזיכט פון צוויי
סדרים און פון א לאנגען, לאנגען פסח...

איד בין געווען אונגעדולדיג, און האָב פון מיין אונט-
גערולד שטארק געליטען. איד האָב געוואָלט אז עפעס
על־פירנס זאל איד זיך איין פריהמאָרגען אויפכאָפען און
געפינען אז איד בין אין ארץ ישראל, אין דעם לאַנד פון
זונענשיין, אזוי ווי איד האָב עס שוין אָנגעהויבען רופען
בעצייטענס, איידער איד האָב עס נאָך געזעהן.

דער ליכטיגער אינזעל האָט געשטראהלט און גערד-
פען פון דער ווייטען... און איד האָב גענומען צעהלען די
וואַכען, די טעג און די שטונדען.

האב איד אנגעהויבען מאכען הכנות צו דער רייזע,
און ניט קוקענדיג דערויף וואס ביז מ׳זאל אפפאהר זיינען
נאך געבליבען אייניגע מאנאטען, האב איד די דאזיגע
הכנות געמאכט מיט אזא פעהרזאנעטיקייט און אימפעט.
זווי מיט שוין מארגען רייז איד א.א.

איין טאג האט דער שטן אנגעהויבען זיין שפיעל :
— און ווי וועט זיין אז דו וועסט דארט ניט געפינען
וואס דו זוכסט און ערווארטסט ? ...
פלעג איד דעם שטן פערשטאפען דעם מויל מיט ביי-
דע פויסטען און זאגען :

— איד זוף און ערווארט קיין זאך ניט... איד וויל
נאר ארץ ישראל. איד וויל דעם הימעל און די ערד פון
ארץ ישראל. זיי וועל איד דאך געפינען אויפ'ן ארט...
דעם רעשט וועל איד מיט זיך ברענגען.
אבער דער שטן האט זיין פראפאגאנדא ניט אויפגע-
הערט, און תמיד אין א נייער געשטאלט.

קומט ער צו מיר אין דעם גלגול פון מיינעם אז אינ-
טימען פריינד וואס אין נאך וואס געקומען צוריק פון א
בעזוך אין זיך קאליפארניען און ער זאגט אזוי : —

— אויב דו ווילסט א לאנד פון זונענשיין, טאָ צו
וואס זיך שלעפען עק וועלט און זיך פעררוקען אין א האל-
בען מדבר ? ... סאקראמענטא און פאסאדענא זיינען דאך
דער אמת'ער ג'עדן התחננון. ברודער, דו האסט נאך אזעל-
כע גרויסע און אזוי פיעל רויזען ניט געזעהן אין דיין לעד-
בענס טאג... ארום חנוכה צייט בליהען זיי זיך ערשט

פאנאנדער, און וואלנערען זיך ממש אונטער די פיס. היינט
אראנזשען און בלאע הימלען און הויכע בוימער און ים —
פיעל דיין הארץ געלוסט... און א בריעה ביז ניו יארק
נעהמט סך הכל פיער טעג און א טעלעגראם א פאאר מי-
נוטען. און צייטונגען און זשורנאלען, און טהעאטערען...

הער איך איהם אויס און ענטפער :

— אבער איך וויל פאהרען אין א ר ז י ש ר א ל...
האט זיך דער שטן פער'גנב'עט ערגעץ אין א בוידים-
ווינקעל פון מה און האט פון דארטען גענומען ווארפען
אלערליי שטיינער און שווער מאכען דאס הארץ...

— אפשר, אפשר איז ער טאקי גערעכט? ...

אבער דער גאט פון ציון און ירושלים האט מיר גע-
האלפען און די אויסלייזונג איז געקומען. עם האט פא-
סירט גאנץ אומגעריכט און האט איין מאל פאר אלע מאל
געמאכט א סוף צו אלע ספקות און קווינקלען זיך...

איך זיך אזוי איינמאל פערטראכט ביים פענסטער,
מיט אמאל זעה איך, ווי א גרויסער צוגעמאכטער אויטא-
מאביל, א נייער און א גלאנציגער, אזוי ווי אט נאר וואס
פון דער פאבריק ארויס, האט זיך אפגעשמעלט נעבען
אונזער הויז. די טהירעל טהוט זיך אן עפען און איך דער-
קען דעם בעקאנטען משכיל און כלל'טהוער מר... ער לאזט
זיך גלייך צו מיר.

— א גאסט כילעבען...

ער דערלאנגט מיר די האנד און איך זעה אן זיינע
אויגען נעוועהנליך מילד און פריינדליך, זיינען שרעקליך

רונגה'ריג. איך פועל קוים מיט צרות ער זאל זיך זעצען, און
זעה אז ער האלט מיט געוואלט איין זיין אויפרענונג.

ענדליך ברעכט ער אויס :

— הייסט עס, אז איהר פאָהרמ טאָסי קיין ארץ

ישראל? ...

— הפנים אזוי...

— פעסט בעשטימט? ...

— פעסט בעשטימט.

— בין איך איך געקומען בעמען, ווי נאָט איז איך

ליעב, האָט רחמנות אויף זיך און אויף אייער ווייב און

אויף אייער קינד, און אויף אייערע פריינד און שכנים,

און פאָסט צוריק אויס אייערע חפצים און בלייבט זיצען

אויף אַן אָרט. איהר וועט דאָרט לענגער ניט זיין ווי איך,

און איך בין קוים מיט'ן לעבען אַנטלאָפּען...

איך ווייס אז ער איז אַ קלוגער איד און דערצו אַ גרוי־

סער ליעבהאבער פון דער העברעאישער שפראך. אַ סברה

אז ער פלעגט נאָך אפילו אויף די עלטערע יאהרען שריי־

בען בשתיקה העברעאישע שירים. הויב איך אז מיט דער

שטאַרקער טענה :

— איך האָב אַ קליין טעכטערל, וועט זי זיך דארטען

אויסלערנען העברעאיש...

— העברעאיש — לאָכט ער איראַניש — אויב איהר

ווילט זי זאָל פּערגעסען די פאָאר ווערטער וואָס זי קען,

טאָ בעזעצט זיך אין ארץ ישראל. מען קען דארטען נאָר

קיין העברעאיש ניט. ענטוועדער אַ מין „מגלה טמירין“

לשון אַדער רוסיש. מעהר פון אַלצדינג רוסיש. וואָרום

איז עצם גענומען זיינען אַלע איינוואוינער פון תל-אביב

— און איהר וועט דאך מסתמא וואוינען אין תל־אביב —
אסימילאטארען און אַנטיסעמיטען...

פרוביר איד א סוחר'ישען ארגומענט :

— דאס לעבען איז דאָרט ביליג... שפייזען און אלע
לעבענס־בעדירפּעניסען זיינען בחצי חנם.
שיסט ער אױס מיט א געלעכטער : —

— איהר האָט נאָך אַזא יקות'דיג לאַנד ניט געזעהן.
בראַנד טהייער צו וואָס איהר ריהרט זיך צו. א פונט פּוֹר
טער קאָסט אַזוי פּיעל וויפּיעל ביי אונז אַן אינגערסאַל־
זייגער.

— זיינען אַבער די עסענס פּריש און בע'טעמ'ט —
כאַפּ איד זיך אַן א שטרוי.

— וואָס מיר פּריש און בע'טעמ'ט ? מע קען דאָך
קײן זאַך אין מויל ניט נעהמען. אָט נעהמט זייער פּלייש,
למשל, איז דאָס אמת'ע פּאַרלע.

— דערפאַר — לאַז איד ניט אַפּ — איז דער קליי־
מאַט א געזונדער...

— עס הויבט זיך גאָר ניט אַן — שרייט ער מיר
אַרײן אין געזיכט — אלע חלאת'ן פון דער תּוכחה וועט
איהר דאָרט געפּינען. ראשית וועט איהר קראַנק ווערען
אויף טראַכאַמא און וועט בלינד ווערען... דערנאָך וועט
איהר צופאַרעט ווערען פון היץ און קריגען אַן אויסשלאַג
אויפ'ן לייב און...

איד לאַז איהם ניט ענדיגען : —

— הייסט עס, אַז לױט אײער מיינונג איז דאָס אַ
שלעכט לאַנד.

— שלעכט — קלאַפּט ער אין טיש — איז קײן

וואָרט ניט. עס איז אַן אומגליק פאַר די וואָס וואוינען
דאָרטען. עס איז אַ לאַנד פון אַנטיסעמיטען, עס־האַרצים,
שאַרלאַטאַנעס, פיבערס, אויסשלאַג, שלעכטע פלייש און...
נאָר וואָס זאָל איד ווייטער רעכענען. איד בעשווער איד,
געהט ניט אַהין. אַ מעהר לעזט בעסער איבער די בראָד
שור וואָס איד האָב געלאָזט דרוקען אויף מיינע הוצאות
ווען איד בין צוריקגעקומען פון פּאַלעסטינאַ. דאָרט איז
בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס אַז דער גאַנצער ישוב איז ניט
ווערטט אַן אויסגעבלאָזענע איי און אַן ארץ ישראל בכלל
איז אַן אַנשיקעניס אויפֿן כלל ישראל...

איד האָב מיט אַמאָל דערפיהלט אַ מאָדנע לייכטקייט
אויפֿן האַרצען. עפעס אַזוי ווי איד וואָלט נאָר וואָס פטור
געוואָרען פון אַ שלעכטען צאָהן וואָס האָט מיד ניט אויפֿ-
געהערט צו מאַטערען וואַכען נאָכאָנאַנד.
איצט האָב איד געוואוסט אויף זיכער אַז איד וו ע ל
געהן קיין ארץ ישראל.

געענטפערט האָב איד אַט־וואָס :

— מײן ליעבער מר..... איד ווייס אַז איחר האָט אַ
סך גמרא אין אייער יוגענד געלערענט און האָט ליעב נאָך
איצט אויף אַ תלמודיש ווערטעל. די גמרא זאָגט אַז „אורא
דארץ ישראל מחכים“. די לופט פון ארץ ישראל מאַכט
איינעם קלוג... וויל איד אַחינצו געהן קלוג ווערען...
ער האָט זיך מיט מיר געזעגענט מיט אַ שווערען
האַרצען. ער איז מיר געווען אַן אמת גוטער פריינד און
האָט ניט געקענט צוועהן גלייכגילטיג ווי איד פיהר מײן
קינד צום שמד און וויל ניט אַנדערש ווערען בלינד און
בלינדערהייד עסען שלעכטע פלייש.

ער איז ארויס, האט זיך אריינגעזעצט אין זיין גרוי-
סען גלאנציגען אויטאמאביל און איז אפגעפאָהרען.
איך האב געהערט דעם טאָקטאָק פון דער מאַשין וועד
רענדיג שוואכער און שוואכער ביז ער איז אינגאנצען פער-
שוואונדען, און מיט איהם איז פערשוואונדען דער לעצטער
צויט פון אונגעוויסהייט וואָס איז נאָך געהאנגען אין גע-
דאַנקען.

הייסט עס, א פ נ א ר ע ן וועט מיך שוין ארץ
ישראל נ י ט . . . איך האב זיך געשראָקען, איז גע-
קומען די נוטע כונה פון א פריינד און האט מיך געהיילט
פון מיין שרעק.
א דאַנק די מרגלים...

קלוג צו ווערען? ... אפשר אויך פון א סך קלוגשאפט
לויז צו ווערען...

איך האב אין יענער צייט געשריבען די פאָלגענדע
שורות:

איך האב געוואָלט פאָנאָדערשפינען
די דונקעלע פערלאַנגען,
איך האב געוואָלט מיין זעעל געפינען
און בין צום ליכט געגאַנגען...
די שטראַהלען האָבען מיך געשמאַכען,
דער שימער האָט מיין קראַפט געבראַכען,
האָב איך די טיחרען צוגעריגעלט,
האָב איך די אויגען פעסט פּערוויגעלט,
און פון דער פינסטערניס האָט העל
אַרויסגעבליצט אַ שמערען —
איז ד אַ ס געווען דער קערן,
דער קערן פון מיין זעעל...

ח. אויפ'ן שוועל

די אונבעשלאַסענקייט איז אריבער, און די נשמה
האָט ניט געמאַכט קיין שהיות און זיך גלייך אַריבערגע-
טראָגען אין דעם לאַנד פון רוה און ליכט. שפעטער האָט
געזאָלט נאָכקומען דער גוף, אין בעגלייטונג פון
מיין קליינער פאַמיליע און צוזאַמען מיט אונזער באַגאַזש.
אין געדאַנקען האָב איך שוין געזעהן דאָס קליינע ווייסע
הויז הינטער'ן שמעדטל, אין וועלכען מיר וועלען וואוינען,
מיט בוימער אַרום, און מיט אַ גערטעל בלומען. ווען איך
האָב צוגעמאַכט די אויגען, האָב איך געקענט הערען די
זשומעריי פון די ביענען אַרום די רויטע און געלע בעכער-
לעך... ערגעץ אין דער שכונה האָט געבלענדט די אויגען
א גאַלדענער זאַמד, און הינטער'ן זאַמד אַ בלאָער, זעהר
בלאָער וואַסער... דער זאַמד און דער וואַסער זיינען ניט
תמיד געווען אויף דעם זעלביגען אָרט אין דער לאַנדשאַפט.
אַמאָל זיינען זיי געווען פון דער זייט הויז און
אַמאָל פון דער אַנדער זייט, אָבער ערגעץ וואו האָט
בען זיי זיך געמוזט אין דעם בילד געפינען...

די שוועריגקייטען פון דער נסיעה אָדער, גענויער

גערערט, פון דער הקדמה צו אונזער נסיעה, האבען זיך
ערשט אָנגעהויבען. קודם כל האָט זיך אָנגעפּאָנגען אַ
סדרה בריעה. אזוי שנעל ווי עס איז בעקאַנט געוואָרען
אַז איך פּאָהר קיין פּאַלעסטינאַ, האָב איך גענומען קריגען
בריעה פון ווילד־פרעמדע מענשען, וואָס זיינען זיך מיט
מיט מיר, צי זיי זאָלען פּאָהרען קיין ארץ ישראל אָדער
ניט. און אויב איך עצה אַז זיי זאָלען יא פּאָהרען, זאָל איך
שוין פאַר איין גאַנג ניט פּערגעסען צו שרייבען, אויף
וועלכער שיף־ליניע עס איז בעסער צו פּאָהרען, און ווי
לאַנג די נסיעה דויערט א. א. וו.

ניט ווילענדיג און ניט וויסענדיג, בין איך געוואָרען
אַ מין אינפּאַרמאַציאָנס־ביוראָ פאַר אַלע זאַכען וואָס האָב
בען צו טהאָן מיט פּאָהרען קיין ארץ ישראל, און ממיילא,
אַ מחויב צו ווערען דער וועגווייזער און ראַטהעגעבער פון
אַלע וואָס האָבען בדעה, ווי איך, זיך דאַרטען צו בעזעצען.
איטליכער וואָס האָט געפּלאַנט אָדער געהאַפּט צו געהן
קיין פּאַלעסטינאַ, האָט מיך בעטראַכט פאַר אַ גאַהנטען
מקורב.

געווען אַ פּאַל וואו דער שרייבער האָט פּערלאַנגט
מעהר ווי אַ ראַטה.

אַ יונגערמאַן פון ערגעץ אַ שטערטעל אין ניו דזשערזי
— איך געדענק ניט מעהר דעם נאָמען — איז מיר מודיע
אין אַ בריעה, אַז ער האָט שטענדיג געהאַט חשק צו געהן
קיין ארץ ישראל, און אַז עס איז ביי איהם געבליבען דעמך
דאָזיגען חשק זיינעם צו ברענגען מן הכּה אל הפּועל. איז
בכו, וויל ער זיך בענוצען מיט דער איצטיגער געלעגענהייט

און פאָהרען מיט מיר צוזאמען, וועט אי איהם אי מיר זיין הוימליכער. ער האָט פאַר דעם צוועק אָנגעגרייט זעכצעהן דאָלאַר. נאָר אזוי ווי די הוצאות הדרד בעמער פֿען פיעל מעהר, זאָל איד אזוי גוט זיין און איהם צושיקען דעם רעשט, און באַם לאַו, סטראַשעט ער, אַז ער וועט זיך דאָס לעבען געהמען.

צו דערזעלביגער צייט, האָב איד אַליין שיער ניט פערמוטשעט צום טויט פיער שיה־געזעלשאַפטען און א צוויי־דריי דוצען דאָלאַר אזוי אונשולדיגע מענשען, מיט מיינע אייגענע נאָכפראַגעס.

איד האָב אָנגעהויבען קריגען צוגעשיקט אַלע טאָג פון די שיה־געזעלשאַפטען בריעה, בראַשורען, מאַפען, ביל־דער, א. א. וו. און דער תּמציית פון זיי אַלע איז געווען, אַז פאָהרען אויפ'ן ים, און בעזונדערס אין ווינטער, איז דער גרעסטער תּענוג וואָס אַ ילוד אשה קען זיך פּערגיגען אויף דער וועלט...

אויף מייַן טיש זיינען געלעגען אָנגעוואַרפען גאַנצע בערג פון דערדאָזיגער ליטעראַטור. און גאַנצענע טעג פלעג איד זיצען שטודירען און פּערגלייכען איין ליניע מיט דער צווייטער, איבערלייענען די זיסע הבטחות וואָס יעדע קאַמפּאַני מאַכט, און איבערקוקען די בילדער פון די לעני־דער וואו די פּערשיעדענע שיפען וועלען זיך אַבשטעלען. דער טאָג האָט קוים געסטאיעט דורכצוקוקען די פּעק וואָס איד פלעג בעקומען מיט יעדער פּאַסט, און איד האָב בער שלאָסען צו מאַכען אַן ענד צו דער קלייבעניס און זוכע־ניס, איידער איד וועל זיך אַרויסאַרבייטען פון די כּחות.

איז געבליבען, די ענגלישע שיף „לאקאניא“, וואס האט געזאלט אפפאהרען דעם 21טען יאנואר, אין דעם יאהר 1914, פון ניו יארק קיין אלעקסאנדריע, און זיך אפשטעלען אויפ'ן וועג אין מאדערא, נובראלטאר, אלזשיר, מאנאקא און נעאפעל.

אויף דער טאגעס-ארדרונג איז געווען : זעען קראנקהייט.

מעהר ווי איד אליין האבען זיך מיינע גוטע פריינד, פון מיינעטוועגען, געשראקען פאר דערדאזיגער קראנק-הייט. און דער פועל יוצא איז געווען, אז מע האט פון אלע זייטען גענומען מיד פערזארגען מיט עצות און מיט לען וואס זיינען בדוק ומנוסה פון איהר צו פעהיטען.

מיין שוועסטערקינד זאנט מיר אז, ווי גאט איז מיר ליעב, אז איד זאל זיך ניט דערוועגען ארויפגעהן אויפ'ן שיף מיט א פולען מאגען. מעהר ווי א גלאז הייסע ווא-סער זאל איד דעם טאג אין מויל ניט נעהמען. ווען ניט, בין איד פערביי.

להיפד, אונזער שכן זאנט, אז דער בעסטער און אייני-ציגער מיטעל, איז נאר צו שטאפען אין זיך פיעל מען קען, צי מען האט אפעטיט צי ניט.

מיינער א בעקאנטער וואס איז דוקא א מומחה אין די זאכען — ער אליין איז שוין מעהרערע מאל אריבערגע-פאהרען דעם אוקיטום — ערקלערט קאמעגאריש, אז קעגען ים-קראנקהייט איז דא נאר איין הילף — ליעגען אויפ'ן רוקען און ניט ריהרען מיט קיין אבר. ער אליין טהוט

תמיד אזוי און פיהלט זיך אויפ'ן שיף — הלואי אויף מיר
געזאגט געווארען.

געפינט זיך אז אנדערער וואס זאגט, אז אויב איך
ווייל ניט שטעלען מיין לעבען אין סכנה, זאל איך זיך האל-
טען און איין בעוועגען אויפ'ן דעק פון שיף. מיין רייכער
קרוב רעקאמענדירט טרינקען אזוי פיעל שאמפאניער ווי-
פיעל איך קען נאָר. און מיין בעקאנטער פון ברוקלין,
וואס האָט אמאָל געהאלטען אַ קענדיסטאָר, זאָגט אז איך
זאל האַלטען אין איין קייען לעמאָן-צוקערקעס.

דער הויפט־געשפרעך אין הויז אין געווארען זעך
קראַנקהייט. מע האָט פון קיין אנדער זאך ניט גערעדט,
און איך האָב געפיהלט צייטענווייז אזוי ווי די דילען הוי-
בען זיך אז וואַקלען, און עס האָט שוין אַנגעהויבען מיט
אז אמת...

דער אַלטער פעדלער מיט דער רויטער באַרד, וואָס
איז אַן אַפטער איינגעהער ביי אונז אין הויז און רופט
מיד „ר ב יהואש“, האָט מיר געגעבען אַ זילבערנעם
צעהורסענט שטיק איך זאל עס אָפגעבען דעם ערשטען
אַרעמאָן וואָס איך וועל אַנטרעפען אין ירושלים... דאָס
— זאָגט ער — מאַכט מיר פאַר אַ שלוח מצוה, און אַ
שלוח מצוה — זאָגען אינזערע חכמים — איז בעשיצט
פון אַלדאָס־בייז. איך האָב דעם צעהורסענטיגען גוט
איינגעוויקעלט אין פאַפיער און איהם בעהאַלטען אין מיין
טייטער.

ווי עס האָט זיך אַבער שפעטער ארויסגעוויזען, איז

מיר ניט בעשערט געווען אויסצופיהרען די שליחות פון דעם גוטען אַלטען פעדלער. אויפ'ן דריטען טאָג נאָך מיין אַנקומען קיין יפו האָב איך זיך געכאַפּט אַז מיין טייסטער איז נעלם געוואָרען צוזאַמען מיט דעם מזל'דיגען „דאָים“ וואָס האָט מיך בשלום אַריבערגעבראַכט איבער צוויי ימים, און צוזאַמען מיט נאָך אנדערע ווערטהפולע זאַכען.

אַזאַ מזל האָבען שוין קמיעות, אַז זיך אַליין קענען זיי ניט בעשיצען...

האָט אָנגעהויבען געהן אַ סדרה געזעגענען זיך. וואויל און גוט איז געווען אונזערע עלטערען אין מצרים וואָס האָבען זיך מיט קיינעם ניט בעדאַרפט און ניט געוואָלט געזעגענען, פאַר'ן אַוועקגעהן קיין ארץ ישראל. אין מיטען דער נאַכט, נאָך מיט ברעקלעך קרבן-פסח צוויי שעה די צייהנער, גענומען דעם שטעקען אין דער האַנד, געטהאָן אַ קלאַפּ מיט דער טהיר, און אָהן אַ שום זיי געזונד אַוועקגעשפּרייזט און פאַרטיג... וואָלטען זיי גע-דאַרפט זיך ערשט צעזעגענען מיט פריינד און בעקאַנטע, ביז איך שטאַרק מסופק אויב זיי וואָלטען ווען עס איז די ריזע אונטערנומען, סיידען זיי וואָלטען ווי איך געפאַהרען מיט דער „לאַקאַניאַ“, אויף וועלכער די שיף-געזעלשאַפּט האָט אונז צוגעזאַגט אַלערליי תענוגים.

דאָס געזעגענען זיך האָט זיך אייגענטליך אָנגעהויבען מיט אַ חרשים דריי פאַר מיין אָפּפאַהר, און האָט אָנגע-האַלטען אָהן הפסקות ביז די שיף האָט פערלאָזען ניו יאָרק. אין אַנהויב איז עס געווען אַ פּערגעניגען.

שפעטע איז עס געווארען אן אנגענעהמער חוב, נאך שפעטער א חוב און א שום אנגענעהמקייט, און נאך צום סוף איז עס געווארען א געפאהר פאר דער געזונד הייט. אז איך פלעג דערזעהן עמיצען וואס קומט זיך מיט מיר געזעגענען, פלעגט מיר בענעהמען א שלאפקייט ארום הארצען... דערביי פלעג איך מיט א שמייכל דריקען די האנד פון דעם געזעגענער, וועמענס כונה איז דאך נאך אלעמען געווען א נומע, פלעג איהם ווינשען אלדאס נומס און בעמען ער זאל למען השם מיר שרייבען אזוי אפט ווי די כחות וועלען איהם טראגען...

נאך דעם ווי איך האב גענומען אפשייד פון פריינד און קרובים און אזוי בעקאנטע און זיך צעוואונשען מיט זיי אויפ'ן פיינסטען אופן, איז נאך געבליבען זיך צו געדעגענען זיך מיט'ן „פאלק“. דער פלאץ וואו איך האב זיך געזאלט טרעפען מיט'ן „פאלק“ פאר דעמדאזיגען וויכטיגע ענין איז געווען „קארנעגי האל“, און דער טאג, דעצעמבער 20 מער.

דאס „פאלק“ האט שטארק הנאה געהאט אויב מע האט געזאלט אורטיילען לויט דער פאטשעריי וואס האט בעלוינט יעדען נומער. מעהר פון אלץ האבען זיי, ווי מיר דאכט, געקליבען נחת פון די רעדנער פון וועלכע איינער האט פערזיכערט דעם עולם אז איך וועל פערבלייבען אין ארץ ישראל ביז דעם לעצטען אמהעמצוג פון מיין לעבען און א צווייטער האט געגעבען זיין הכטחה אז איך וועל איבער-איאהר אדער צוויי, אם ירצה השם, קומען צו

ריק אין ניו יארק. מיר אליין, הנם איד בין דאך געווען
א נוגע בדבר און בין סך הכל געזעסען א צוויי־דריי טריט
פון די רעדנער — האט מען אפילו ניט געהאלטען פאר
נוטיג א פרעג צו געבען...

די פראגראם איז געווען א לאנגע. אחוץ רעדנער
זיינען געווען זינגער און שפיעלער מכל המינים. צום
סאמע ענד האט מען מיר איד ערלויבט צו זאגען א
פאָאר ווערטער.

די „לאקאניא“ האט ערשט געזאלט אפפאָהרען אין
א מאנאט ארום און איד האב מיט אמאָל דערפיהלט אז
אין ניו יארק איז מעהר פאר מיר קיין פלאץ ניטאָ. אלס
אן „אפגעזעגענטער“, שוין לכל הרעות, אי ביחירות, אי
מיט'ן „פאלק“ — האב איד לויט אלע געזעצען פון דרד
ארץ און יושר געדארפט תיכף אפפאָהרען. איד בין גע-
ווען אין דער אַבנאַרמאַלער לאַגע פון איינעם וואָס האָט
אָפגעזאָגט זידי און וויל בשום אופן ניט שטארבען.

איד אליין וואלט שוין ווי עם איז מיט מיין געוויסען
דורכגעקומען. דער געוויסען איז נאך אלעמען קיין גולן
ניט און אויג אויף אויג קען מען שוין מיט איהם מושה
ווערען. פלעג איד זיך אָבער בעגעגענען אלע וויילע מיט
מענשען וואָס איד האָב זיך מיט זיי געזעגענט און איד
פלעג פיהלען אז איד דארף זיך פאר אימליכען פון זיי
ענטשולדיגען און ערקלערען אז עם איז ניט חלילה מיין
שולד נאר די שולד פון דער „קונארד־ליניע“ וואָס לאָזט

די „לאקאניא“ ניט אפפאהרען פריהער פון דעם 21טען
יאנואר.

איד האב אנגעהויבען אויסמיידען מענשען, און ביי
טאג פלעג איד כמעט פון הויז ניט ארויסגעהן.

האָבען געוויסע מענשען בעשלאָסען מיך מבייש צו
זיין בפני כל עם ועדה, און האָבען מיר גענעבען א באַנקעט.
געזאָגט האָט מען כלומר'שט מע וויל מיר אָפּגעבען
כבוד, אָבער די כונה איז געווען קלאָר ווי דער טאָג :
זאלען — הייסט עם — אלע זעהן דעם מאַן וואָס
האָט זיך אָפּגעזעגענט און וויל בשום אופן ניט אָפּפּאַהרען.
אויפ'ן באַנקעט זיינען געווען א סך רעדעס, בעזונד-
דערס געדענק איד איינע, געהאַלטען אין ענגליש פון א
העברעאישען משכיל, וואָס האָט זיך בענוצט מיט דער גע-
לעגנהייט צו מאַכען אַש פון אידיש און דער אידישער
ליטעראַטור.

דערפאַר האָב איד געהאַט הנאה פון דער רעדע וואָס
דער געוועזענער גאַווערנאַר זולצער האָט געהאַלטען.
ווי אזוי ער איז געקומען אויפ'ן באַנקעט, ווייס איד
עד היום ניט. אפשר האָט ער אונטערנעקויפט א קעלנער.
מאלע וואָס א „פאַטריאַט“ קען טהאַן.

ווי די זאך זאָל ניט זיין, ער האָט דערצעהלט דעם
עולם אַז איד בין א גרויסער דיכטער און האָט מיינע
ליעדער געלויבט אין הימעל אריין. ער האָט גערעדט
מיט אַזא וואַרעמקייט, אַז מע האָט געזעהן בחוש, אַז ער
קען אַלץ וואָס איד האָב געשריבען אויף אויסוועניג.

פיעל פון די נעסט וואס האבען קיינמאל פון מיר א
שורה ניט געלייענט. האבען כעשלאסען מיך צו נעהמען
לייענען אויף דעם עקס-גאווערנאר'ס מבינות.

מייענע מעדער-חברים האט דאס הארץ ניט געשמילט.
איז צו מיר געקומען א דעלעגאציע מיך איינלאדען אויף
א צווייטען אבשייד-באנקעט. איד האב זיך געפרובט אפ-
בעמען, אבער איז זייערע אויגען איז געווען די לוסט פון
נקמה... האב איד זיך אונטערגעגעבען בתנאי מע זאל
מיד ניט צופיעל דערמאנען אן מיין פערברעד און זיך „געד-
זענענען“, מיט רחמנות...

זיי האבען געהאלטען ווארט. מע האט געגעסען און
געטרונקען און זיך משמח געווען, און „געזעגענט“ זיך
כמעט ווי גארניט. איד האב בעוואונדערט זייער פיינעם
טאקט און האב אויפ'ן דעק פון מיין הארצען געשפירט
אז א „געזעגענטער“ ווי איד האב ניט קיין רעכט אזעלכע
געהויבענע מענשען צו קוקען גלייך אין די אויגען. אפיר-
ציעל בין איד שוין אייגענטליך געווען ווייט פון ניו יארק.

פאר'ן אוועקגעהן אבער האבען זיי ארויסגעוויזען זיך
ער איראנישע אבזיכט, און האבען מיר דערלאנגט א
שעהנעם אלבום מיט איינשריפטען פון אלע אידישע ליד-
טעראטען, אלס א געזענען-געשאנק...

אין דעם אלבום האבען זיי זיך געזעגענט מיט מיר
אויף אלערליי נוסחות און אין אלערליי שפראכען. מען
האט גענומען אבשייד פון מיר אויף העברעאיש, רד-
טיש, פויליש, פראנצויזיש, ענגליש. פח יוצא ומענען, איז

געווען אידיש אויך. פראפעסאָר זעליקאוויץ האָט זיך גע-
זעגענט אויף אראביש, וואָס איך האָב ערשט אויסגעפונען
דעם בעדייט דערפון, נאָך דעם ווי איך האָב אַ רונדען יאָהר
זיך געמאַמערט אויף דעם דאָזיגען שווערען לשון. אנדערע
האַבען זיך געזעגענט אין ליעדער, וואָס איך האָב נאָר האַלב
פערשטאַנען, און אַ אידישער קאמפאזיטאָר האָט זיך גע-
זעגענט אין נאָמען, וואָס איך הויב עד היום ניט אָן צו
פערשמעהן.

קומענדיג אהיים — עס איז שוין געווען לאַנג נאָך
האַלבע נאַכט — האָב איך אויף זיך גענומען אַ נדר צו
שרייבען צו דער קאמפאָני, און זיי בעמען תחנונים אפשר
איז מעגליך מיך אַבשיקען פריהער. כאָטש מיט אַ קויחד
לענשיף, אַבי אַבפּאַהרען...

אויף מאָרגען מיט דער ערשמער פּאַסט, קומט מיר
אָן אַ בריעף פון שיקאַגאַ, וואו מע בעט מיך איך זאָל זיך
קומען אַהין געזעגענען...

האַב איך אָנגעזאָגט אין הויז מע זאָל מעהר קיין
בריעף ניט צונעהמען, קיין טעלעפאָן ניט ענטפערען און
קיין מוטער־מענשען אין שטוב ניט אַריינלאָזען...
אוועקגעפּאַהרען און פאַרמיג...

III.

אויפ'ן שיף

כ'האָב פּערגעסען אַלע ליעבסטע,
כ'האָב פּערלאָזט מײַן אײגען חײז;
כ'האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבען:
מ'ראַג מיך, ים, צום מוטער'ס שױם...
(ביאליק פון יהודה הלוי).

די קלאַרקע איז אַרױפּגעצױגען געװאָרען אױפ'ן
פּערדעק און צװישען דעם גרױסען אײזערנעם לױתן און
די ריקע באַלקענס פון דעם פּיער, האָט דאָס װאַסער אַנ-
געהױבען קאַכען און שױמלען. די שיף האָט אַרױסגע-
לאָזען אַ לאַנגען מורא'דיגען כרום, פון װעלכען די פּאַ-
רענטשעס האָבען אַזש געציטערט. און מיט אַמאָל —
אַ רוק... און דער דאַק, מיט די הונדערטער מענשען, װיגענ-
דיג זייערע היט און זייערע טאַשענטיכער, האָט גענומען
אַפטרעטען הינטערויילעכטס...

אין אַ װינקעל זײנען געשטאַנען אין אײן גרופּע מײ-
נע פּרײנד, און װען די שיף האָב זיך אױסגעדרעהט און
זײ האָבען מיך מעהר פון דאָרט ניט געקענט זעהן, האָבען
זײ זיך האַסטיג אַ לאַז געמאַכן צו דעם פּאַדערשטען ברעג,
כדי צו קענען כאַפּען נאָך אַ קוס. אײך האָב זײ געזעהן
לױפּענדיג און האָב געהאַט דאָס געפּיהל אַזױ װי זײ לױ-

פען עס מיך מיט געוואַלט אַרונטערצורייסען פון דער
שיף, און זיי כאַפּען זיך אַז עס איז צו שפּעט...
— קיין מאָל אין לעבען וועל איך מעהר דיִדאַזיגע
מענשען און דעמִדאַזיגען דאַק ניט זעהן... קיינמאָל...
דאַס האַרץ האָט גענומען זינקען, זינקען אזוי ווי אין
אַ קאַשמאַר, און די אויגען זיינען געוואָרען פּערנעכעלעט...

ערגעץ אין דער שטאָדט סעראַיעוואַ, אין דעם לאַנד
באַסניען, האָט אַ יונגער הייס־בלוטיגער פּאַטריאָט גע-
פּלאַנט מיין צוריקקעהר — פּלאַנענדיג דעם טויט פון דעם
עסטרייכישען קרוינפּרינץ, וואָס האָט געזאָלט ברענגען
די גרויסע וועלט־מלחמה, און שפּעטער — ברענגען מיך
אויף דער אַמעריקאַנישער קריעג־שיף „טענעססי“, פון יפו
קיין אַלעקסאַנדריאַ.

אַבער אין דער פינסטער אַרבייט די האַנד וואָס ציהט
די שטריק פון לעבען, און דער וויל האָב איך
געזעהן ווי מיין היים פאַר די לעצטע דריי־און־צוואַנציג
יאָהר פּערשווינדט ביטלעכווייז הינטער מיר, און פּער-
שווינדט אויף אייביג...

קיין שפור פון קיין דאַק איז מעהר ניט געווען... איך
האָב געוואַלט זיין אַליין און בין אַריין אין מיין קאַיוטע...
איך האָב מיט אַמאָל דערפּיחלט ווי שטאַרק די פּער-
דים זיינען מיט וועלכע מיין נייע היים האָט מיך צו זיך
געקניפּט...

איך האָב לייעב געקריגען איהרע פּרעירים און איהרע
בערג, איהרע טייכען און איהרע גרויסע רוימען, איהר

רײַזענען פֿיאַנער־גײסט, איהר ברייטקייט און איהר פריי
הייט... אײַך האָב זיך געגרייסט מיט דעם וואָס אײַך בין
אײַנער פֿון איהרע בירגער, שטאַלצע פֿרײַע בירגער —
אײַטליכער פֿון זײ אַ קעניג דורך דער נאָד פֿון אײַגענער
קראַפט און אײַגענעם ווײַלען...

לײַבע טײַער־געוואָרענע הײם ! אײַך וועל טראַכטען
פֿון דיר און אײַך וועל שטאַלץ זײַן אויף די דרײַ־און־צוואַנץ
צײַג יאהר וואָס אײַך האָב דײַן פֿרײַע ערד געטרעטען, דײַנע
פֿרײַע לופטען געאַטהעמט... מיט לײַבע וועל אײַך דײַך
דערמאַנען, און בענשען וועל אײַך דײַך און בענקען וועל אײַך
נאָך דיר, אָבער זעהן וועלען דײַך מעהר נײַט מײַנע אויגען...
דורך הונדערט דורות פֿלעכט זיך אַ קײט און צײַהט
מײַך צו אַ ווײַטען קלײַנעם לאַנד... הונדערט דורות רופען
דורך מײַנע בלוטען און אײַך מוז געהאַרבען — אָבער
קײַנמאַל וועל אײַך דײַך נײַט פֿערנעסען...

און אפּשר זײַנען עס די פֿרײַשע ווײַטען פֿון דײַנע
פֿרעיריס געווען, די וואָס האָבען די טױטע הונדערט דורות
אײַן מײַן בלוט געוועקט ?

אפּשר זײַנען עס די שטאַלצע שפּיצען פֿון דײַנע
שנע־בערג געווען, די וואָס האָבען מײַך געמוטהיגט דעם
רוף צו געהאַרבען ?

ווען אײַך בין אַרויס צוריק אויפֿן פֿערדעק, אײַז בײַם
האַרײַזאַנט בלוז געווען אַ גראַהליכער פּאַס, דער לעצטער
זכר פֿון דער יבשה, וואָס האָט שנעל געזאַלט פֿערשוואַונד־
דען ווערען.

דער דעק איז געווען פול מיט פאָארלעך און איינציגע
וואָס האָבען געשפּאַצירט הין און הער און געלאַכט און
געפּלוידערט.

קאַלטע זילבער־פּונקען האָבען צוריקגעבליצט פון די
זון־בעשפּריצטע וועלען און די שיף האָט זיך געטראָגען ווי
אַ גרויסער שווימענדרער פּויגעל צו די לענדער פון זונענ־
שיין... —————

אַ בעדיענטער אין אונטפאָרם האָט זיך אַוועקגע־
שטעלט ביי איינער פון די טהירען און האָט אויסגע־
שפּיעלט אויף אַ טרומיטער אַ מין מיליטערישען און צו
דערזעלביגער צייט זעהר מרה־שחורה־דיגען אויפרוף —
צו געהן עסען.

מיר זיינען אַרײַן אין עס־סאַלאַן. דער קעלנער האָט
אויף אונזער טיש אַוועקגעשטעלט די בלומען וואָס פּריינד
האַבען געבראַכט אַדער צוגעשיקט אין אונזער קאַיטע.
אויף אַלע טישען שטעהען עהנליכע בוקעטען. און יעדער
בוקעט רעדט פון אַ טרייען פּריינד, פון אַ מאַמען, אַ שוועס־
טער אַדער אַ געליעבטער... בלומען זיינען ניט מאַריד
ימים און אימליכער כאַפט אַרײַן זיך מיט זייער ריח אָנ־
צושמעקען אַזוי לאַנג ווי ער דויערט.

שוין צוויי טעג ווי מיר זיינען אויפ'ן ים. די בוקעטען
פערשווינדען איינציגווייז פון די טישען. אַסך טישען
זיינען נאָר האַלב־בעזעצט. די מרה־שחורה פון דעם טרור
מייטער וואָס רופט צום עסען ווערט אומעטיגער וואָס
אַמאָל. מיר לעבען איצט אויף דעם חסד פון ים.

דער סטיוואַרד האָט מיר געבראַכט אַן אַנגענעמען
סורפריז — אַ מאַרקאַניגראַם פֿון ניו יאָרק, און שפּעטער,
נאָך איינע פֿון קאַנאַראַ. בלויז אַ פּאַאַר ווערטער, אַבער
איצט אין מיטען ים, זיינען זיי געווען ווי אַ גרום פֿון יע-
נער וועלט...

איד האָב געדאַנקט דיִאַזיגע האַנד, און האָב ניט
פּערגעסען אויך מאַרקאַני'ן זיין חלק דאַנק אַפּצוגעבען...
ווי שעהנער און ווי רייכער דאַס לעבען ווערט פֿון
טאַג צו טאַג !

קומען ווידער אויף די ליפּען די ווערטער וואָס איד
האַלט איצט אין איין ווידערהאַלען : —

אַ לעבעע האַנד האָט זיך אויסגעשטרעקט פֿון פּאַר
טויזענדער מיילען ווייט, און האָט מיינע געדריקט.
מיר פּאַהרען אין לאַנד פֿון זונענשיין...

היינט איז דאַס וועטער אונרוהיג און אַ טאַג פּאַר
מרה־שחורה.

איד טוק ווייט ווייט אַוועק און זעה ווי די וועלען הוי-
בען און ציהען זיך און אַלערליי זאַכען דאַכטען זיך מיר
אויס.

אַט זעה איד די חורבות פֿון אַ גרויסער — גרויסער
שטאָרט וואָס איז פּערטראָגען געוואָרען פֿון אַ פּערפּליי-
צונג. איד זעה די צובראַכענע הייזער, דעכער און האַל-
בע ווענד, ווי זיי טראָגען זיך און טראָגען זיך אַהן אויפֿ-
הער... אַט געהט אַ גאַנצע איינגעפּאַלענע גאַס און הינד-
טער איהר נאָך איינע און נאָך איינע...

א וויסער פלעק... ווערט דערפון א לאקאמאטיוו
און דער רויף קרייזעלט זיך הינטער די וואגאנעס...
א הויכע וועל : איז דאס ניט דער „וואלווארטא“
טהורעם פון ניו יארק? ...
און כהרף עין אלצדינג ווידער פערשוואונדען.
דער ים, דאס איז דער „עלמא דקשומ“ — די אמת'ע
וועלט. די יבשה איז אן אפנארעריי. אלצדינג וואס איז
פעסט און שטעהט אויפן ארט און האט א בעשטימטע
געשטאלט איז אן אפנארעריי. די וועלט און דאס לעבען
איז א פליסונג און אן ענדערונג נאכאנאנד. און דער ים
איז דער סימבאל פון דערדאזיגער פליסונג און ענדערונג.

די לעצטע פויגלען זיינען פערשוואונדען.
אבער פון דער יבשה זיינען מיר דאך ניט אין גאנץ
צען אפגעשניטען. יעדען פריהמארגען געהט ארויס אויף
דער שיף א צייטונג, און עלעקטרישע לופט־שלוחים קלייבען
פאר אונז נייעסען פון אלע טהיילען פון דער וועלט, פון
ים און פון יבשה.

אויסער מיין פאמיליע און ב. און זיין פרוי קען איך
זיך מיט קיינעם ניט. אפנים אז אזוי וועט עס שוין בלייבן
בען ביז צום ענד פון דער רייזע. די פאסאזשירען זיינען
צום גרעסטען טהייל אויפגעקומענע מיליאנערען, אדער
כמעט־מיליאנערען, וואס פאָהרען אין איטאליען אדער
עגיפטען פון וואוילטאג וועגען. דער אויפפיהר איז לחלוטין
ניט דעמאקראטיש און ניטאָ קיין קאמישערע און פער־

עכטערליכערע זאך ווי אז אויפגעקומענער אמעריקאנער
וואס נעהמט ווערען — ווי היינע זאגט — א ר י ס ט א -
ק ר ע צ י ג .

איד קלער, אז אפשר קומט דער סנאביזם דערפון וואס
מיר פאהרען אויף אז ע נ ג ל י ש ע ר ש יף. מיר
דאכט זיך אלץ, אז אז אמעריקאנער איז צופיעל הומאד
ריסט צו קענען זיין א סנאב און זיך דערביי אליין ניט
פאנאנדערלאכען.

א סך פאסאזשירען זיינען שטארק פערטיעפט אין
זייערע „בעדעקערס“, און חזר'ען איבער צום צעהנמען
מאל אז „פילעמא אל בורא“ מיינט ביפשטעק, און אזא
אונשולדיגע זאך ווי א קאטלעט פון קאלב-פלייש, רופט
מען „בראטשיאלא דע וויטעלא“.

דער קאפע איז שעהן און בעקוועם איינגעריכטעט.
זיצען דארט די אינגערע און די עלטערע ספארטס און מע
טרינקט און מע דויכערט און מע שפיעלט אין פערשיעד
דענע שפיעלען. אלע אין דער פריה איידער עס קומט
ארויס דער בעריכט פון דער שיף, וועט מען זיך אין געלד
וויפיעל מיילען די שיף האט אז ערד דורכגעמאכט די
לעצטע פיער-און-צוואנציג שטונדען. מען זוכט צו הרג'ען
צייט אויף אלערליי אופנים.

פאראן מעהרערע פאסאזשירען וואס איד דערקען אז

זיי זיינען מרע אברהם. גיכער זיי ווילען עס בשום אופן
ניט ארויסוויווען, הגם זיי ווייסען גאנץ גוט אז מיר זיינען
אידען. אויב ניט מיין נאָט, האָט זיי שוין אונזער אידיש
— מיט ב. רייד איך נאָר אידיש — געזאָלט אויסזאָגען
דעם טוד. ציימענווייז ווען מיר ווילען עפעס זאָגען איי-
נער דעם אנדערן אז קיינער זאל ניט פערשטעהן, ריידען
מיר העברעאיש.

אונזער העברעאיש האָט אונז איינגעבראכט די בע-
קאנטשאפט פון איינעם וואָס האָט אזוי וועניג צו טהאָן
מיט די איבעריגע פאָסאָזשירען ווי מיר. דאָס איז אַ
פראָטעסטאַנטישער מיסיאָנער, אַ הויכער, אַ דאַרער, מיט
שוואַרצע באַקענבערד און מיט גרויסע, בלאָע ברילען.
ער האָט געכאַפט פון אונזערע אַ געשפרעד אַ וואָרט אַדער
צוויי און האָט געקראָגען שטאַרקע התפעלות. איהם איז
קענטיג נאָך גוט געלעגען אין זכרון, ווי ער האָט זיך בע-
גאָסען מיט שווייס ביים עקזאַמען אין סעמינאַריום אויף
די צוויי פּסוקים פון תהלים וואָס מע האָט איהם אויפגע-
געבען, און ער האָט זיך ניט געקענט אַפּוואַנדערען פון
דער לייכטקייט מיט וועלכער איך האָב גערעדט אזא שווע-
רען לשון.

ווען איך בין אָנגעקומען נאָכהער אין „תל אביב“,
האָב איך אויסגעפונען, צו מיין גרויסען שברות-הלב, אז
ניט אלע זיינען אזעלכע עהרליכע קריטיקער ווי דער דאָזי-
גער גלח. געווען אזעלכע וואָס ניט נאָר זיי האָבען ניט
געכאַפט קיין התפעלות פון מיין ריידען, נאָר געהאַט די
חוצפה צו זאָגען אז איך רעד שלעכט.
דער מיסיאָנער האָט אונז דערצעהלט אז ער פאַהרט

בין אלעקסאנדריא און פון דאָרט ערגעץ אין אַפריקא —
צו פרעדינגען גאט'ס וואָרט פאַר קרויז־קעפינע נעגראַס.
ער האָט געקוקט אויף די פּערגעניגען־זוכערס מיט
גרויס אונצופריעדענהייט. איד האָב געקענט זעהן ווי
ער שמעכט זיי דורך מיט זיינע בעברילטע אויגען, און
איטליך מאַל וואָס איד פלעג איחם זעהן אין קאַפּע אָדער
אין איינעם פון די אנדערע סאַלאַנען — און געלאָזט זעהן
האַט ער זיך דוקא אומעטום — האָט זיך מיר געדאַכט אַז
אַט וועט ער אַרויפּשפּרינגען אויף אַ שטוהל און נעהמען
שימען פּער און שוועבעל אויף די רשעים און די בעלי
תאוות.

IV.

אין מימען ים

איד בין ארונטער אין דער צווייטער קאיוטע זעהן
צי איד וועל דארט ניט געפינען א א י ד י ש ע ן א י
דען, און א קשיה אויף א מעשה, אפשר טאקי איינעם,
וואס פאָהרט, ווי איד, קיין ארץ ישראל.
האב איד דארט געטראפן בלויז א הייפעל פאסא-
זשירען — א פאָאר איטאליענישע און סיריזנישע פא-
מיליען. קיין אידיש פנים האב איד צווישען זיי ניט
בעמערקט.

ערשט מיט צוויי יאָהר שפעטער, ווען איד בין גע-
ווען אין מאנטרעאל, איז מיר געקומען זעהן א יונגער
מאן, א געבירטיגער פון ירושלים און איצט א תושב אין
קאנאדא, און האט מיר געפרעגט, אויב איד האב אויף
דער „לאקאניא“ זיך ניט בעגעגענט מיט אן אלטען אי-
דען, וואס איז געפאָהרען אין דער צווייטער קלאַס. ער
האט זיך שטארק פערוואונדערט, ווען איד האב איהם
געזאָגט, אז „ניין“, און ער האט מיר דערצעהלט, אז
דארט איז יא געפאָהרען אן אלטער איד, אין דער אלטער
איד דאס איז געווען זיין פאָטער.

מיט יאהרען צוריק איז דער אלטער נעקומען בעד
זוכען זיינע קינדער אין קאנאדא. זיין כונה איז נעווען
צו בלייבען בלויז א קורצע צייט אין חוץ לארץ, און דאן
זיך אומקעהרען צוריק אין דעם לאַנד פון די אבות,
וואוהין זיין הארץ האט נאכאנאנד געצויגען.

אבער די נסיעה איז תמיד אָפגעלעגט געווארען פון
מאנאט צו מאנאט און פון יאהר צו יאהר, און דערווייל
איז דער ירושלים'ער איד געווארען קראנק און די קינד
דער האבען איהם בשום אופן ניט געוואלט לאזען פאהר
רען קראנקעהייד.

מיט א יאהר צוויי צוריק, ארום די זעלביגע צייט
ווען איד האב בעשלאסען צו פערלאזען אמעריקא, האט
דער אלטער דערשפירט, אז די כחות געהען איהם אויס
און ער שטארבט. האט ער בגזרת כבוד אב פערלאנגט
פון זיינע קינדער, זיי זאלען איהם אפשיקען קיין ארץ
ישראל. זאלען זיי איהם נאָר אויפ'ן שיף ארויפזעצען.
ער וועט זיך שוין אהין דערשלאגען.

דער דאקטאר האט געזאגט, אז ער קען שטארבען
אימליכע רגע. האבען זיך די קינדער געבעטען מיט
מרעהרען ביי זייער טאטען, ער זאל בלייבען אין מאנאט
רעאל און ניט מקצר זיין זיינע טעג. אבער דער גוסס
האט זיך בשום אופן ניט געלאזט איבערריידען.
ער האט געהאלטען אין איין טענה'ן:

— אין דעם זכות פון וואָס איד האב אַמאל גע-
לעבט אין ירושלים, וועט מיר גאָט ברודן הוא ברענגען
אין ארץ ישראל, כאַטש איין מינוט פאר מיין טויט.

וועל איך ניט מוזען בעגראבען ווערען אין טמא'דיג
גער ערד.

האבען די זיהן איהם געבראכט אויף דער „לאַד
קאניא“.

די תפלה פון דעם אלטען איז ניט מקוים געוואָרען.
ער איז נישט דערמאָהרען. איידער די שיף איז אָנגע-
געקומען קיין גיבראַלטאַד, האָט דער אַרעמער איד אויס-
געהויבט זיין נשמה, ניט געווען צומאָל ווער עס זאָל
מיט איהם וודוי זאָגען.

די שיף־קאָמפּאַניע האָט דעם בר־מנן איבערנעגעבען
צו דער קליינער אידישער קהלה פון גיבראַלטאַד און
דארט איז ער געקומען צו קבר ישראל...

און די גאַנצע צייט, וואָס איד האָב זיך צוגעהערט צו
דער טרויריגער געשיכטע פון דעם ירושלים'ער אידען,
האָט זיך מיר אין געדאַנקען געשפּונען די וואונדערליכע
מעשה, וואָס איד האָב געלייענט אין אַ הייליגען ספר,
געדרוקט אין ירושלים. די מעשה דערצעהלט, אז:

אַמאָל האָט געלעבט אין חוץ לאַרץ אַ גרויסער עושר,
וואָס איז געווען מורא'דיג קאַרג און שלעכט. ער איז
געווען זעהר פרום צו גאָט, אָבער צו לייטען איז ער גע-
ווען אַ רשע מרושע. ער האָט נאָר געוואוסט פון איין
זאך: קלייבען וואָס מעהר געלד. פאַר דאָס געלד
פלעגט ער איינקויפען אבנים טובות ומרגליות און ער
פלעגט זיי טראָגען איינגענעהט אין אַ לעדערנעם ביי-
טעל אַרום זיין לייב.

זיין ווייב און זיינע קינדער זיינען צוליבע זיין
קארגשאפט איינציגווייז פון דער וועלט געגאנגען. זיי
זיינען פשוט פון חונגער אויסגעגאנגען, ווארום ער האט
זיי קיינמאל ניט געגעבען נענוג ברויט צו זאט. ווער
שמועסט שוין פרעמדע מענשען, האט ער אין זיין לע-
בע א לעפעל וואסער ניט געגעבען.

אויף דער עלטער, אז ער איז געבליבען אליין, האט
ער געשלאסען צו געהן אין ארץ ישראל. איז ער אוועק
און האט זיך בעזעצט אין ירושלים. ער איז געווארען
נאך פרימער ווי פריהער, פלעגט דאווענען און לערנען
נאנצענע טעג און אלע פרייטאג פלעגט ער פערניסען
טייכען טרעהרען אויפ'ן כותל מערבי. אבער צו מענ-
שען איז ער געבליבען דערוועלביגער אכזר ווי געווען. זיין
גרעסטע הנאה איז געווען אַנצוטאפען דאָס לעדערנע
בייטעל אַנגעפילט מיט אבנים טובות, וואָס ער האָט
געטראָגען נאָהענט צום האַרצען. ער האָט געמעגט זעהן
ווי מענשען שטאַרבען פאַר זיינע אויגען, האָט ער קיינ-
מאַל ניט געשאַנקען אַ פרוטה. ער האָט פיינט געהאַט
בטבע מענשען און וואָס אַ טאָג האָט זיך זיין שנאה פער-
גרעסערט, ער האָט קיינעם דאָס לעבען ניט פערנוגען.

ווען ער האט דערשפירט, אז ער שטארבט, האט
ער מיט די לעצטע כחות אפגעקאכט א זופ. אין דער
זופ האט ער אריינגעווארפען אלע טייערע שטיינער און
פערל, וואס ער האט געטראגען אין זיין בייטעל. דער-
נאך האט ער לעפעלווייז גענומען זופען דאס געקעכטס
צוזאמען מיט די עדעלשטיינער, כדי קיין מענש זאל פון

איהם נאך זיין פנים, אהרן הי ביי זיין לעבען, קיין הנאה
ניט האבען.

אזוי גיך ווי ער האט ארונטערגעשלונגען דעם
לעצטען דימענט, האט ער גענומען גוסס'ען און אין א
פאאר מינוט ארום איז ער געשטארבען.

זיינען געקומען די שכנים און האבען איהם גע-
טהאן זיין רעכט, און האבען איהם מקבר געווען אויף
דעם אידישען בית עולם, וואס געפינט זיך אויפ'ן הר
היתים, וואו עס ליגען די צדיקים וקדושים פון צעהנד-
לינגער דורות.

אין דעמזעלביגען טאג איז אין א קליין-שטעדטעל,
ווייט-ווייט אין הויז לארץ, געשטארבען אן אלטער רב,
א גאון עולם, און א צדיק וטהור, וואס האט ניט אויס-
געלאזען קיין מצוה אוואו ער האט זי ניט מקיים געווען
פיט אלע מינדעסטע פרטים. האט ער זיך כל ימיו
מצטער געווען פאר וואס ער קען ניט געהן קיין ארץ
ישראל. ער איז אבער געווען צו ארעם זיין בעגעהר צו
ערפילען. און אז ער איז נפטר געווארען איז זיין לעצט
ווארט געווען: „ירושלים“.

נאך דער סבורה פון דעם צדיק איז געווארען א
רעש ביי פמליא של מעלה: איז דאס די גערעכטיגקייט
פון כביכול, אז אזא צדיק זאל דארפען ליגען אין הויז
לארץ צוליעב זיין ארעמקייט, און אזא רשע זאל ליגען
אויפ'ן הר-היתים? ...

זיז ארונטערגעשיקט געווארען א שליח מיוחד פון
חימעל, און נאך איז דערזעלבינגער נאכט איז דער אל-

טער רב אריבערגעטראגען געווארען אויף'ן הייליגען בארג
און דער קארגער האט פערנומען זיין קבר אין חוץ לארץ.

זנטאג אין דער פריח אין אפגעחאלטען געווארען
א גאטעסדיענסט אין דעם גרויסען סאלאן פון איין
זייט זיינען געזעסען די פאסאזשירען און פון דער אנד
דערער זייט זיינען געווען אויסגעזעצט אין רייהאז די
מאטראזען מיט געבעט-ביכער אין די הענד.

אנגעפיהרט די גאטעסדיענסט האבען צוויי — דער
קאפיטאן, א הויכער ברייט-בייניגער מאן פון א יאהר
פופציג, וואס ווייזט זיך געוועחנליך זעהר וועניג אויפ'ן
שיף און וואס ווערט פערנגעטרט פון אלע בעזאמטע און
זאנגעשטעלטע, און איינער פון זיינע געהילפען.

דער קאפיטאן האט נאכאנאנד געהאלטען אן אויג
אויף די יונגע מאטראזען צו זעהן אויב זיי דאוונען...
האט ער בעמערקט, אז עמיצער פון זיי פעלשעוועט,
פלעגט ער געבען אויף דעם בעל-דבר א קרומען בליק,
אקוראט ווי דער קייראנער מלמד פלעגט געבען א קוק
אויף מיר קליינער-הייד, ווען איד פלעג אויסגעהן צו גיך
שמונה עשרה... עם זאל נאך פעהלען א האר.

אינזער סטיווארדעס, א ריהרעוודיגע עפעלבאקיגע
ענגלישע מיידעל, בעמערקט מיר דערנאך, אז די מאט
ראזען וואלטען פיעל מעהר געווען צופריעדען, ווען שטאט
די סדורים וואלט מען איטליכען פון זיי געגעבען צו
פלעשעל „סקאטש וויסקי“.

קענטיג, אז די „קונארד קאמפאני“ האלט גאטעס-

דיענסט אום זונטאג פאר איינע פון יענע בעקוועמליכקיי-
טען, וואס זי דארף צושטעלען איהרע קינדען, גראד אזוי
ווי עלעקטרישע בעלייכטונג, הייסע און קאלטע וואסער
א. ז. וו.

אויף די געבעט-ביכער איז אויפגעדרוקט מיט גרוי-
סע אותיות דער נאמען פון דער „קונארד שיף געזעל-
שאפט“, אזוי ווי אויף אלע אנדערע הפצים, וואס געפי-
נען זיך אויפ'ן שיף. דאס איז בלויז פון געוואוינהייט
וועגען. צו פעהימען פון גנבה איז לחלוטין ניט נויטיג.
יעדענפאלס איז זיכער, אז די מאטראזען וועלען זייערע
געבעט-ביכער ניט צו'גנב'ען.

א טריט פון דעם סאלאן, וואו מע האט הייליגע
הימען געזונגען. זיינען אלטע בעל-עבירה/ניקעם געזעסען
אין ריכזאאל איבער סארא-און-ברענדי און האבען זיך
דערצעהלט זעהר ניט קיין פרומע מעשות...
און אונמען האט עמיצער גע'גוסס'ט...
א וועלט בזעיר אנפיו...

פאראן אויפ'ן שיף א צימער פאר נימאסטיק און
פאר אלערליי ספארטס.

איז איינער פון דער היים געוואוינט צו פאהרען
ריימען יעדען טאג. האט שוין די געזעלשאפט געזארנט,
אז ער זאל, צוליב דער דאזיגער געוואוינהייט זיינער,
זיך ניט פערבענקען נאך דער יבשה. מען זעצט איהם
ארויף אויף אזא מין געשטעל, א זארט כלומרשט-פערד,
מען ניט א דריק אז עלעקטריש קנעפעל, און ער רייט

אויף וואס די וועלט שטעהט. דערביי הויכט ער זיך אפילו
ניט אן צו ריהרען פון ארט.

פאר די וואס זיינען צוגעוואוינט צו פאהרען אויף
א וועלאסיפעד, אדער זיך צו שיפען אויף א לאדקע, איז
געזארגט געווארען אויף אן עהנליכען אופן.

ב... האט במבע מורא פאר פערד און האט אויף
זיין לעבען ניט פערזוכט דעם טעם פון זיצען אויף א זאך
טעל. זיין הארץ אבער האט, קענטיג, א גאנץ לעבען
געלעכצט נאך דעמדאזיגען תענוג.

אזוי שנעל ווי ער האט דערזעהן דעם כלומרשט
פערד, האבען זיך זיינע אויגען אָנגעצונדען. צום ערשטען
מאל איז זיין לעבען האט ער געקריגען די מעגליכקייט
צופריעדען צושטעלען זיין פערבארגענעם וואונש.

ער איז געווארען א ליידענשאפטליכער „ריימער“,
און לויט דעם אימפעט, מיט וועלכען ער פלעגט זיך
ארויפזעצען אויף דער במקום-שקאפע, האט דער בעדיענר
טער פון דעם צימער געדונגען, און ער האט דא צוטהאן
מיט אן אמת'ען „קאר-באי“...

שפעטער איז ער שוין געווארען אזא ספארט, און
ריימען אַלײן האט איהם שוין מעהר ניט צופרידען גע-
שטעלט. איז ער געווארען א פייערדיגער וועלאסיפע-
דיסט. אזוי ווי דער וועלאסיפעד האט זיך נאך אלעמען
ניט געריהרט פון ארט, איז געווען שווער צו זאגען ווי
שנעל ב... פאהרט. אבער איד בין משער, און וועניגער
ווי זעכציג מיילען א שטונדע איז ער קיינמאל ניט גע-
פאהרען.

נעכמען אבענד איז אין דעם גרויסען סאלאן גע-
ווען א קאנצערט און אונטערהאלטונג.

מ'האט געזונגען, פארגעלעזען און דערזעהלט הר
מאריסטישע אנעקדאטען און וויצען, וואס זיינען געווען
א קנאפער כבוד פאר די אינטעליגענץ און געשמאק פון
די פאסאזשירען. אויף א ליאדע ארעמער אונטערהאל-
טונג אויף דער איסט סייד אין ניריארק האט מען גע-
קענט הערען פיעל בעסערע דעקלאמאציען און פיעל
קליגערע חכמות.

נאכ'ן קאנצערט האט מען פון די געסט געקליבען
נדבות פאר די יתומים און אלמנות פון מאטראזען, וואס
זיינען דערטרונקען געווארען אויפ'ן ים.

איינער פון די פאסאזשירען, א בכבוד'דער עלטע-
רער מאן, קענטיג א סקאטשמען, האט דערמאנט די
פערזאמעלטע אן דער געפאהר, אין וועלכער מע איז תמיד
ווען מע פאהרט אויפ'ן ים, און אז אפילו דאס שטארקסטע
שיף איז קיינמאל ניט אבסאלוט זיכער קעגען די אומ-
גליקען פון ים. דער איינציגער אמת'ער בעשיצער איז
גאט דער דערבארעמדיגער, אין וועמעס הענד מיר אלע
זיינען, און פון וועמענס מאכט מיר קענען אין ערגיץ
ניט אנטרינען. דערום דארפען מיר תמיד אין זיינען
האלטען די ארעמע יתומים און אלמנות פון די יעניגע,
וואס זיינען, ווי מיר, געפאהרען אויפ'ן ים און האבען
אין איהם זייער קבר געפונען...

עס איז געווען א פינסטערע און שטורעמדיגע נאכט
און ארום די רונדע זענסטערלעך פון דעם סאלאן זיינען

טויזענדרער דערטרונקענע געשטאנען קעפ אויף עפ או
האבען געזעהלט די נדבות און געקלאגט...
איד בין ארויס אויפ'ן דעק. די אייזערנע קאנאמען
האבען געקרעכצט און געקנאקט און די שיף האט זיך
מורא'דיג געווארפען און געצאפעלט. זי איז געווען אזוי
הילפלאז.
האט זיך געדאכט ווי זי זאגט איבער דעם רעדנער'ס
ווערטער :
— נאט דערבארעמדיגער, איד בין אין דיינע הענד...

היינט איז געווען פראבע אויף די רעמונגשיפלעד.
זיינען געקומען פון אלע טיילען פון שיף סטאליאט
רעס, שמידען, קויהלענשיטערס, קוכארעס, איטליכער אין
זיינע מלבושים, עקורים נקורים וברורים, און האבען זיך
אויסגעשטעלט אין א רייה.

אויף א סיגנאל האט מען די רעמונגשיפלעד אראפ
געלאזען ביז זיי זיינען געווען גלייך מיט'ן פערדעק. דער
נאך האט מען כלומרשט בודק געווען די שיפלעד — מעהר
ווי כלומרשט איז עס ניט געווען. איינס פון זיי וואלט איד
אויפ'ן ערשטען קוק גע'פסל'ט.

לסוף, אויף א געגעבענעם צייכען, האבען די וואס
זיינען געווען אויסגעשטעלט אין דער רייה, זיך צוזעצט
אין די שיפלעד אויף די אנגעוויזענע ערטער. אן ערבירב,
וואס האט לחלוטין ניט אויסגעזעהן ווי מאטראזען.
ווי איד האב שפעטער אויסגעפונען, איז די מעשה
אזוי : לויט'ן געזעץ מוז די קאמפאניע האבען אזוי פיעל

און אזוי פיעל מאַנשאַפּט אויף יעדען שיפעל, און אזוי
ווי די גענויע ערפילונג פון דעם געזעץ וואָלט געמיינט אַ
סך מעהר מאַטראָזען ווי די קאָמפּאַניע בעשעפטיגט געד
וועהנליך, איז מען יוצא מיט דעם וואָס מען רעכענט צו
צום מנין די בעקערס און די קויהלענשימערס און די היי
צערס, און אַלץ וואָס שטעהט און געהט אויפ'ן שיה...
אבי אַבנע'פּמ'ט דאָס געזעץ...

אויסער אַרום פיער הונדערט פאַסאָזשירען פון דער
ערשטער קלאַס, וואָס זיינען, פערשטעהט זיך, „דאָס אוי
בערשמע פון שטייטעל“, און אויסער די פאַר פאַמיליעס
וואָס פאַהרען אין דער צווייטער קאָיומע, געפינען זיך אין
צווישענדיק עטליכע הונדערט איטאַליענער. זיי פאַהרען
אַהיים, און מיט יעדען טאַג וואַקסט זייער אויפגעראַמט
קייט.

אַחוץ זיי געפינט זיך אַן איינציגער אַראַבער, אַ
סיריאַנער. ער פאַהרט אויך אַהיים, און האָט שוין בעד
צייטענס אַנגעטהאָן זיין רויטען פעץ מיט אַ שוואַרצען
אַרונטערגעהענדען טראָלדעל.

מיט די איטאַליענער האַלט ער זיך פון דער ווייט.
אין אַמעריקא האָט מען זיך געמוזט חכר'ן מיט אַלע
מען. איצט איז ניט מעהר נויטיג...

ווען מען קלינגט צום עסען ווערט אַ לוסטיגער געד
לאַף פון אַלע זייטען. איד וואונדער זיך פאַר וואָס ביי
אונז אויבען איז ניטא אַזא מין אַפעטיט צום עסען. און

איד האב אויסגע'שכל'ט, אן דאס איז צוליעב דעם טרו-
מייט וואס ווארפט אן א מרה שחורה...
מען וואלט געדארפט ביי אונז אויך קלינגען, וואלט
עס געווען מעהר יבשה'דיג.

מיר דערנעהנטערען זיך צו אונזער ערשטער סטאנציע
נאך א טאג און מיר וועלען זיין אין דער שעהנער
מאדערא. שוין בעווייזען זיך די ערשטע אנוואנערס פון
לאנד. ווייסע, גראציעזע פויגלען קרייזען זיך איבער די
וועלען.

צוגלייך מיט די הייסע קאווע, ווערט די פאסאזשיר
רען סערווירט קאלטע לעמאנאד — אן אמת'ער סימן פון
זימער.

אין הארצען ווערט געראמער, זומערדיגער... עם
שפראצען גרויסע האפנונגען...

V.
"דער וואַלד-אנוועל"

ניט געקאָרגט און ניט געדונגען —
זון-בעפלוויצט אַרויסגעשפרונגען
איז דער פרייהלינג אונז אַנטקעגען,
לאַבענדיג אויף אַלע וועגען,
זונגענדיג מיט טויזענד צונגען...

אין מיטען נאכט האָב איך זיך פלוצים אויפגעכאַפּט.
אַכט טאַג נאַכאַנאַנד האָט זיך די שיף געהאַלטען אין
אייז וואַרפען ווי אַ חולה נופלים. דער סדר פלעגט אזוי
זיין : צוערשט אַהין און צוריק, דערנאָך פון איין זייט
אויף דער צווייטער, און ליתר בטחון, גלאַט אַ משוגע'נעם
טרויסעל פון וועלכען די אינגעווייד פלעגען אַזש וועה
טהאָן.

אַכט מעת לעת האָבען די דאָזיגע נענעוים אָנגעהאַל-
טען, סאי ביי טאַג סאי ביי נאַכט, האָב איך זיך צו זיי
אזוי צונגעוועהנט, אז ווען די שיף האָט זיך אָפגעשטעלט,
האָב איך זיך תיכף אויפגעכאַפּט.

— מאַדעראַ !

איך האָב אויפגעדרעהט די עלעקטרישע ליכט אין
דער קאָיוטע, האָב זיך האַסטיג אָנגעהאַן און בין אַרויס
אויפ'ן דעק.

עס איז נאָך געווען גוט פינסטער. דער ים האָט זיך
נאָך געקארטשעט אין זיין נאַכט־כאַלאַט און האָט געסאָ-
פּעט פון שלאָף. דער הימעל איז געווען אָנגעשאַטען מיט
שטערען גרויסע און קליינע, און צווישען זיי האַבען זיך
געצויגען ברייטע מילך־שטרייפּען.

סאַמע אונז אַנטקעגען, אַן ערד אַ מייל פון דער שיף,
האַט זיך געשאַטענט דער סילוועט פון אַ באַרג־אינזעל
דורכגעקעסטעלט פון רייזען און רייזען בלישטשענדיגע
פינטעלעך.

דאָס איז געווען פונטשאַל, די הויפט־שטאָרט פון דעם
פּאַרטוגעזישען אינזעל מאַדעראַ. די פינטעלעך — די
עלעקטרישע גאַס־לאַמפּען.

אַרום דער שיף איז געווען אַ ווילדע שרייעריי און
קרעכצעריי. דאָס האַבען די ווייסע מעווען זיך געפּעדערט
מקבל פנים זיין די אורח'טע און דרך אגב אָפּגעהמען זייער
רחש — די שפייז וואָס ווערט געוועהנליך אַרויסגעוואָרפּען
פון דער קיך.

דרעהענדיג זיך אַרום שיף אין דער פינסטער, האַבען
זיי אויסגעזעהן ווי גרויסע שטיקער שנעע געטריבען אין
אַ שטורעם...

ביסלעכווייז איז די פינסטערנים געוואָרען שיטערער,
אַ גראַעך פאַס האָט זיך ערגעץ וואו בעוויזען און האָט זיך

געשפרייט און געצויגען אין אלע זייטען. די שטערען האָבן
בען זיך אָנגעהויבען אויסלעשען. צוערשט מיושב'דיג,
לאַנגזאַם, מיט דרך ארץ, דערנאָך אַלץ שנעלער און שטיר-
פּערישער אַזוי ווי אויף געוועט ווער פון זיי עס וועט מאַ-
כען. דעם קונץ גיכער.

אונטען אויפ'ן באַרג האָבען די גאָלדענע פינטלעך גע-
נומען נאָכטהאָן די שטערען און האָבען זיך האַסטיג גע-
מעקט, רייה נאָך רייה, און באַלד איז מעהר פון זיי קיין
זכר ניט געווען....

איך האָב זיך אַיינגעטוליעט אין מיין אויבערמאַנטעל
און בין געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אויף דעם געלענדער אין
דער שאַרפּער בעגינען-לופט, און האָב צוגעקוקט די געבורט
פון דעם מאַדעראַער טאַג...

אויפ'ן זינען איז געקומען די לעגענדע פון דער ענט-
דעקונג פון מאַדעראַ, וואָס מיינט אויף פּאַרטונעזיש „דער
וואַלדיגער פּלאַץ“, ווייל אַמאָל איז דער גאַנצער אינזעל
געווען געדיכט בעדעקט מיט וואַלד.

דער ראַמאַנטישער אינזעל האָט געפּאָדערט אַ ראַמאַנטי-
טישע התחלה. האָט די לעגענדע אויסגעשפּונען די פּאַל-
טענדע געשיכטע :

מיט אַן ערך פינף הונדערט יאָהר צוריק זיינען צוויי
געליעבטע אַנטלאָפּען אין אַ שיפעל פון ענגלאַנד קיין
פּראַנקרייך. אין דער צייט אָבער וואָס זיי האָבען זיך גע-
האַלטען אין איין האַלזען און קושען און חלומ'ען פון דער
גאָלדענער צוקונפט וואָס זיי שטעהט פאַר, האָט זיך צע-
ישעט אַ ווילדער שטורעם און האָט דאָס אַרעמע שיפעל

פערטראגען ניט קיין פראנקרייך נאָר אזש צו די ברעגעס
פון מאדעראַ.

זייער קושװאָך איז נעכעד געווען פערשטערט און
אזוי ווי גרויסע שליממול'ניקעס זיינען זיי געווען, וואָס
צו עסען האָבען זיי ניט געהאַט, און טאַטע־מאַמע זיינען
געווען ווייט, האָבען זיי געטהאָן דאָס וואָס אַנשטענדיגע
געליעבטע טהוען געוועהנליך אין אַזעלכע פאַלען — זיי
זיינען געשטאַרבען איינער אין דעם אַנדערען'ס אַרעמס.
אייניגע אַבער פון די שיפלייט איז געלונגען צו אַנט־
לויפֿען פון דאָרט, אין איינעם פון די באַרבאַרישע לענדער,
וואו מע האָט זיי געפאַנגען פאַר שקלאַפֿען. איינער פון זיי
איז דערנאָך אויסגעלייזט געוואָרען און ער האָט עס גע־
בראַכט די ידיעה פון מאַדעראַ קיין פאַרטונאַל.

באַלד האָט דער טאָג אויסגעבראַכען אויף אַן אמת,
עס איז געוואָרען ליכטיג אין אלע זייטען, און עס האָט
זיך אַנטפֿלעקט פאַר אונז אַ בילד וואָס האָט אויסגעזעהן
ווי אַרויסגענומען פון אַ חלום.

פאַר אונז איז געלעגען אַ גרויסער אַמפיטעאַטער גע־
דיכט בערגינט און זומערדיג, מיט גאַלערעען און גאַלערעען
פון ווייסע הייזער און ווילאַס, איין גאַלערי העכער פון דער
אַנדערער. דער הימעל איז געווען בלאָ פון זויס צו זויס,
און אַהן אַ שום רמז פון אַ וואַלקען, און דער ים אזוי ווי צו־
שמאַלצענער לאַזרשטיין...

לכבוד מאַדעראַ האָט מען אונז פריהשטיק סערווירט
מיט אַ שטונדע פריהער ווי געוועהנליך. די פאַסאַזשירען,

אויפגערמט און יום־טוב'דיג, זיינען געווען אונגעדולדיג
אָרונטערצוגעהן וואָס גיכער אויף דעם שעהנעם אינזעל.

אָרום דער שיף איז געוואָרען אַ טומעל און אַ געפיל־
דער און אַ מחנה קליינע פלינקע שיפלעך מיט האַלב־נאַקע־
טע בריוו־הויטיגע פּאַרטוגעזען האַבען ווי אַ באַנדע פיי־
ראַטען אַרומגעריןגעלט אונזער דאַמפּפּער.

זיי האַבען אַלע געשריען מיט בענומענע קולות. איי־
נער האָט געוואָלט אַריבערשטייגען דעם צווייטען און איט־
ליכער האָט געבעטען מע זאָל אַרונטערוואַרפען אין וואַסער
אַ זיכערנע מומבע און זעהן ווי ער וועט זיך אונטערטונקען
און זי אויפכאַפען.

איך אַזוי ווי אַנדערע פּאַסאַזשירען, בין געווען
טשיקאַווע צו זעהן דעם קוני. האַבען מיר ערפילט זייער
בקשה, און די פלינקע חברה איז אין אַ וואונק פון אויג
אַראַפגעשפרונגען פון די שיפלעך אין דעם קריסטאַל־קלאַ־
רען דוֹזיכטיגען ים. מע האָט געקענט זעהן זייערע ליי־
בער זיך בעוועגענדיג אין וואַסער אַזוי ווי פיש אין אַ גלע־
זערנע וואַזע.

אין אַ סעקונדע זיינען זיי געווען צוריק טרייסלענדיג
דאָס וואַסער פון די אויגען און די אויערען און האַלטענדיג
די זילבער־מטבעות צווישען זייערע ווייסע געזונדע צייה־
נער... די מוסקולען זיינען ביי זיי אַלעמען געווען זעהר
שטאַרק ענטוויקעלט, און מע האָט געקענט זעהן אַז דער
ים איז זייער נאַטירליכער עלעמענט און אַז זיי לעבען דעם
גרעסטען טייל פון טאָג אין וואַסער.

פאר א האלבען דאָלאַר זיין גליק פון זיי אראָפּגע-
שפרונגען פון דעם אויבערשען דעק פון דער „לאַקאָניא“
אין ים אַרײַן. א צווייטער האָט זיך אָנגעבאָטען פאר א
דאָלאַר אַרונטערשווימען אונטער דער שיף פון איין זייט
און אַרויסשווימען פון דער אַנדער זייט. אָבער עס האָבען
זיך ניט געפונען קיין בעלנים.

אפשר האָט קאָליע געמאַכט דעם עסק איינער פון די
פאַסאַזשירען וואָס האָט די נסיעה דורכגעמאַכט צום צוויי-
טען מאל. ער האָט דערצעהלט דעם עולם ווי ער האָט
געזעהן איינעם בעווייזענדיג דעמדאָזיגען קונץ פאר א
קוואַדער...

בעזונדערס צוגעצויגען אונזער אַלעמענ'ס אויפּמערק-
זאַמקייט האָט א מאַן פון א יאָהר דרייסיג וואָס האָט בלוז
געהאַט איין האַנד — די לינקע. ער איז געווען דער גרעסט-
טער מוזיק פון אַלעמען און פיש האָבען געמענט קומען זיך
לערנען שווימען פון איהם.

אַן אַנדערער איז געקומען מיט זיין גאַנצער משפּחה.
דער אינגסטער איז געווען, לויט זיין אויסזעהן, ניט עלטער
ווי 5—6 יאָהר. אַז ער האָט צעשפּרייט די קליינע הענדל-
לעך און איז אַריינגעשפרונגען אין וואַסער, האָט ער אויס-
געזעהן ווי אַ קליינע זשאַבּקע.

צו דערזעלביגער צייט וואָס די ברוינע פּונטשאַלער
האָבען געבעטעלט קוואַדערס, צעהוּסענטיגע און — צופּ-
סוף, ווען דער מקח איז אַרונטער — ניקעלס, האָבען די
ווייסע ים־פּויגלען זיך אַרומגעריסען איבער די אַלטע ברויט

וואָס די קוכערס האָבען אַרויסגעשאַטען דורך די פּאַרטקעס
פון דער שיף... זיי האָבען געריסען איינער פון דעם אַנ-
דערן'ס מויל און געמאַכט גוואַלדען עד לשמים.
העכער ווי אַ שטיקעל פּערדאַרטע ברויט איז די השגה
פון די דאָזיגע געפּליגעלטע קבצנים ניט געגאַנגען. און
אפשר אַז מע וואָלט מיט זיי גערעדט, וואָלטען זיי געזאָגט
אַז זייער פּרנסה איז מעהר בכבוד ווי די פּרנסה פון די
פּונטשאַלער נאָך אלעמען האָבען זיי דאָך ניט געשנאָרט
און ניט געמאַכט קיין קונצען...

עס איז געוואָרען היים. מײן מאַנטעל האָב איך נאָך
פּריהער פון זיך געהאַט אַראָפּגעוואָרפען, איצט איז מײן
ראַק געוואָרען צו שווער. נישט פאַר דעם קלימאַט
געמאַכט.

די סובֿ־טראַפּישע זון האָט גענומען אַרויסוואַרעמען
די עראַינערונגען פון פּראַסט און שנעע וואָס איך האָב
פּערשלעפט פון ניו יאָרק.

קיין האַפען איז אין מאַדעראַ ניטאָ. איז אונזער שיף
געבליבען שטעהן ווייט אין ים אַרום און אַ קליין דאַמפּף-
שיפעל האָט אונז געבראַכט צופיהרען צום ברעג.
מיר זיינען אַריין אין דער שטאָדט. זי איז געלעגען
איינגעבאַדען אין זונענשיין.

וואו מיר זיינען געגאַנגען, זיינען מיר געווען אַרומגע-
רינגעלט פון קליינע קינדער, און אַפּט אויך פון דערוואַקס-
סענע, וואָס האָבען געבעטען אַ נדבָה...
אין דער טהיר פון אַ הויז וואָס מיר זיינען פאַרבייגע-

גאנגען, איז געשטאנען א יונגע פרוי און האָט זיך גע-
שפּיעלט מיט אַ קינד וואָס זי האָט געהאַלטען אויף די
הענד. אזוי שנעל ווי זי האָט אונז בעמערקט, האָט זי אינ-
סטינקטיוו אויפגעהערט שפּיעלען און האָט אויסגעשטרעקט
צו אונז איהר האַנד.

זי האָט אויסגעזעהן ניט צו זיין אַרעם. פשוט אַ שאַד
געווען פאַרבייצולאָזען אזא נאַלדענע געלענענהייט... ניט
אַלע טאָג קומען טוריסטען.

אין אַ פענסטער איז געשטאנען אַ פּאפּונאַי און האָט
גישריען אויף פאַרטונגעזיש. איד בין געווען זיכער, אַז
דאָס בעט ער אַ נדבחה...

מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט ביי אַן עק גאָס פּרעגען
דעם פּאַליסמאָן, וואוהין מיר דאַרפען געהן. האָב איד בע-
מערקט, אַז דער „היטער פון דער אַרדנונג“ געהט נעבאָד
אין תּחתונים וואָס זיינען ערטערווייז געווען זעהר שטאַרק
פּערלאַטעט.

ער האָט אונז זעהר העפּליך אָנגעוויזען וואוהין מיר
דאַרפען געהן, אָבער איד האָב געקענט זעהן אַז ער פּער-
שילט אי זיך אי דעם גאַנצען פּונטשאַלער פּאַליציי-דע-
פּאַרטמענט פאַר וואָס ער קען אויך ניט טהאַן ווי לייט
טהוען און בעמען אַ שטיקעל נדבחה...

פּונטשאַל, וואָס מיינט אויף דעם פאַרטונגעזישען לשון
„דער פּלאַץ וואו עס וואַקסט קימעל“ — איז אַ שטאַרט פון
אַן ערד 25 טויזענד איינוואוינער. די גאַסען זיינען שמאַל
און ברודירט מיט קליינע שטיינער אויסגעלעגט אין לענג-

ליבע דרייעקיגע פיגורען. זיי ווערען זעהר ריין געהאלטען.
 אויפ'ן גאנצען אינזעל געפינט זיך ניט קיין סימן פון
 א וואַגען. מע ווייס ניט פון קיין צורת ראָד.
 איבעריגענס וואָלט אַ וואַגען אין פונטשאַל געווען אַ
 נוצלאָזע זאָך. די גאַנצע שטאָרט געהט שאַרף באַרג־אַרויף
 און די הייזער ליגען שטאַפעל־ווייז איינס איבער'ן צווייטען.
 איז מען געפאַלען אויף אַן המצאה און מע געברויכט
 אַ זאָרט שליטענס וואָס מע רופט „קאַרראָס“. דער איינ־
 ציגער פּלאַץ אין דער גאַנצער וועלט וואו מע האָט קיינמאָל
 קיין שנעע אין די אויגען ניט אָנגעזעהן און דאָך קען מען
 האַבען דעם תּענוג פון שליטלען זיך אַלע טעג פון יאָהר.
 די שליטענס ווערען געפיהרט פון אַקסען. צוויי אין
 יעדען שליטען. אחוץ דעם טרייבער געהט מיט ביי יעד־
 דען געשפּאַן איינער וואָס זיין עובדה איז צו טראָגען אַ
 גרויסע שמאַטע איינגעטונקט אין אויל. די דאָזיגע פעטע
 שמאַטע וואַרפט ער אַלע וויילע אַרונטער, אונטער די היל־
 צערנע שיענעס פון דעם שליטען כדי זיי זאָלען זיך לייכ־
 טער גליטשען.

פּאָהרענדיג אין איינעם פון די דאָזיגע שליטענס, מיט
 אַן אַפּריקאַנישער זון איבער'ן קאָפּ, און הערענדיג ווי דער
 טרייבער שרייט אויף די אַקסען, שפירט מען עפעס אַזוי ווי
 מע וואָלט זיין אין קאַפּויר־לאַנד וואו אַלצדינג איז אומיס־
 נע פּערקעהרט און אַנדערש ווי געוועהנליך...
 אַלץ צו פּערדאַנקען דעם פּערליעכטען פּאַאר'ל וואָס
 האָט ניט געוואָלט פּאַלגען טאַטע און מאמע און איז אנט־
 לאַפען פון דער היים.

VI.

„ווילדע בלומען“

מיר האבען זיך אריינגעזעצט אין איינעם פון די אקס-שליטלעך און זיינען געפאָהרען גאָס-איין גאָס-אויס. ביו מיר זיינען געקומען צו אַ קליינער צאָהן-ראָד-באָהן. וואָס קלעטערט באַרג-אַרויף, ביז אַן ערד צוויי טויזענד פּוס איבער דער פּלעך פון ים.

די נסיעה מיט דער באָהן איז געווען אין אָפּענע וואַנאַנעס, און דער דייטשער לאַקאָמאָטיוו האָט אונז לאַנגזאַם און געמיטהליך געצויגען דורך גערטנער און סעי דער, געפלאַנצט טעראַסען-פאַרמיג. אומעטום האָט עס געגרינט און געבליהט. קליינע רויטע אָפּעלסינען האָבען זיך גערייצט מיט אונז פון צווישען זייערע דונקעל-גרינע בעהעלטניסען און אַלערליי-פאַרביגע טראַפישע צמחים האָבען געשריען צום אויג און געבעטעלט — אַ קוק...

אומעטום איז געווען אַ פּערשייטע פּרוכפּערקייט. וואָס האָט זיך געריסען צו דער זון מיט ווילד-צולאָזטע בלעטער און בליהונגען. ערטערווייז האָט זיך געשפּירט אין דער לופט אַ גערוד פון איבערנעוואַקסענסייט...

די גאַנצע צייט פון אונזער פּאָהרען, זיינען פון ביידע זיימען פון די קריכענדע וואַגאַנעם, נאַכגעלאָפּען אינגע לעך און מיידעלעך און האַבען צו אונז אין וואַגאַן אַרײַני געוואַרפּען גרויסע ווייסע ליליען און רויטע בלומען פון אלערליי מינים. דאָס איז ניט געטהאַן געוואָרען פון גרויס בעוואונדערונג פאַר אונז חלילה, אָדער כּדי אונז צו געבען אַ שענהעם ברוך הבא. ס'איז פשוט געווען אַן איידעלע אַנצוהערענעם אַז מיר זאַלען עפעס שענקען... האָט מען די אַנצוהערענעם ניט גלייך פּערשטאַנען, איז געקומען אַ מענה לישון וואָס איז אפילו געווען אונפּערשטענדליך אבער די כונה איז געווען קלאָר ווי דער טאַג.

האַלב־וועגס זיינען מיר אַרונטערגעשטיגען פון די וואַגאַנעס און האַבען זיך געלאָזט געהן צופּוס אַרויף באַרג. עס איז אונז ניט גאַנץ לייכט אָנגעקומען זיך צו בעפרייען פון די טרעגער וועלכע האַבען פון אלע זיימען זיך אָנגעבאַטען אונז אַרויפצוטראַגען אַהין אויף אַ סאַרט טראַגיוועג געטראַגען פון צווייען.

די באַרג־לופט האָט פּערשארפּט אונזער אַפעטיט, און מיר האַבען זיך אָפּגעשמעלט אויפ'ן וועג אין אַ סין גארטע־דעסטאַראַן וואו מען האָט אונז סערווירט אַ זעהר געשמאַקען פּרישען מאַהלצייט, און וואו מיר האַבען פּער־זוכט דאָס בעריהמטע מאַדעראַ'ער וויין.

עס איז שוין לאַנג ידוע, אַז די בעסטע „ב א ס ט אַן בעבלעך“ קריגט מען דוקא אין קאַליפּאָרניאַ. אַבער איד וואַלט געקרוודעט דעם אַרימען אינזעל ווען איד זאַל ניט

מעיד זיין אט דא גלייך אויפ'ן ארט, אז דער וויין וואס מיר
האבען געטרונקען איז געווען עכט מאדערא'ער, נ י ט
קוקענדיג דארויף וואס מיר זיינען געווען אין מאדערא
גופא.

די גאנצע צייט וואס מיר האבען געגעסען, האט לכבוד
אונז געשפיעלט א וואונדערבארער ארקעסטער. די מיט
גליעדער פון דעם ארקעסטער זיינען געווען אויסגעזעצט
אויף די ארומיגע בוימער און קוים זיך נעלאזט זעהן. זיי
האבען געטרילעט מיט אן אמת'ער מתיקות און האבען זיך
געמיהט אונז צו אונטערהאלטען ווי ווייט זיי האבען געד
קענט. די איינציגע אמת'ע מכניסי אורחים אין מאדערא.
צומאל קיין טרינקגעלד ניט פערלאנגט.

נאכ'ן עסען זיינען מיר ארויף אויבען אויפ'ן בארג
וואו מיר האבען געטראפען אן אלטען קאטוילישען קלויס'
טער. די טהירען זיינע געווען נאסטעזש אפען, און א יונג
גער גלח אין זיין שווארצען קיטעל מיט א צלם אנגעהאנג
גען אויף דער ברוסט איז געשטאנען גרייט די טוריסטען
מקבל פנים זיין און זיי ווייזען די וואונדער פון דעם
קלויסטער. אנב אורחא איז געווען אנגעקלאפט א גרויסע
אייזערנע פושקע וואס האט געגעבען צו פערשטעהן, אז
אויף נסים קען אפילו א קאטוילישער קלויסטער אויך ניט
לעבען...

איד האב אריינגעווארפען א האלבען דאלאר אין דער
צדקה'פושקע, און דער יונגער גלח האט עס געהאלטען פאר
זיין חוב מיר צו ווייזען אז איד האב זיך ניט אפגענארט
און די קירד איז עס ווערטה לכל הדעות. האט ער מיר

דער צעהלט, אז זי איז ניט וועניגער ווי צוויי-הונדערט-און-פופציג יאהר אלט. איך אליין, דעם אמת זאגענדיג, האב נעהאט א שטארקען חשד אז די זקנה פון דעם קלויסטער איז ווערליג נאכ'ן געבער. ווען איך ווארף אריין אין פויש קע א דאלער וואלט דער יחוס אנגעשפארט ביז דעם 10טען יאהר-הונדערט.

ווערטה געווען אבער כל הגעלטען איז די פאנארמא וואס האט זיך פאנאנדערגעוויקעלט פאר אונזערע אויגען פונ'ם שפיץ טהורעם פון דעמדאזיגען קלויסטער. עס האט זיך געלוינט צוליעב דעם אליין מאכען די נסיעה איבער'ן אוקינז.

דער גרינדבעוואקסענער אינזעל דורכגעפלעקט מיט ווייסע הייזער, האט שטיל און צופרידען געוויגען אין זיך די מיטאג-שמראהלען. אין א האלבען עגול האבען פון ווייטען גע'חלומ'ט די בערג, און דער רוהיגער ים האט זיך געצויגען ווייט ווייט אוועק אין דער זון, ביז ער האט זיך פערלארען אין א לייכטען נעבעל...

איך וואלט דארט לענגער געבליבען, אבער די צייט איז געווען קורץ. זיינען מיר ארונטער פונ'ם טהורעם אין דעם דונקעלען קלויסטער און פון דארט צוריק ארויס אין זונענשיין...

צוריק איז דער וועג גענאנגען אין א מין שטויס-שליטעלע. גענויער גערעדט, האט מען איינגעמליד דאס שליטעל ניט געדארפט שטויסען נאר צוריקהאלטען עס זאל זיך צוזאמען מיט אונז ניט אראפגליטשען בארג אראפ.

אויפ'ן וועג האָבען אונזערע פיהרערס — איטליד
שלימעל האָט געהאַט צוויי — זיך אָפגעשמעלט נעבען
א סאַרט שענק, און האָבען ערקלערט, אז זיי זיינען שרעק-
ליך דאַרשטיג, און אויב עפעס וועט ניט געטהאָן ווערען
צו שטילען זייער דאַרשט, קענען זיי נאָך חלילה אַוועק-
פאלען פאַר אונזערע אויגען.

דער עלטסטער האָט אָפגעשאַצט די גרויס פון זיין
דאַרשט אין ניט וועניגער ווי א האַלבען שילינג אַדער
צוועלף סענט.

אז ער האָט געקראַנגען דאָס געלט, איז ער שנעל אַרייַך
געלאָפּען אין דער טראַקטיר און תּוֹך כדי דבור איז ער
שוין געווען צוריק. איך האָב געזעהן אז זיינע שוואַרצע
וואַנצעס און זיינע ליפּען זיינען געווען טרוקען.

מיר האָבען ווידער געמאַכט אַ שפּאַציר דורך די הויפט
גאַסען. עס האָט זיך בעזונדערס געוואַרפען אין די אויגען
די גרויסע צאָהל פון דייטשע מאַנאָזינען.

אויסער וויינען און פּרוכמען ווערען אויפ'ן אינזעל
פּראָדוצירט שטיקערייען, געפּלאַכטענע קערב און אַנדערע
האַנד-אַרבייט, וואָס ווערען פּערקויפט פאַר זעהר אַ ביי-
ליגען פּרייז.

איך האָב געקויפט אַ קונציג אויסגעאַרבייט בייטעלע
אויפגעשנירט פון די ברוינע קערלעך פון אַזאַ מין קירבים.
דער מקח איז געווען הונדערט „רעים“, וואָס דאָס מיינט
אויף אונזער אַמעריקאַנישען געלד אַ קימאָ לָן פון צעהן
סענט.

ביסלעכוויין האַבען די פיער הונדערט טוריסטען וואָס
האַבען זיך אוועקגעלאָזט בעקוקען דעם אינזעל, גענומען זיך
אומקעהרען צו דער שיף.

אַסר האַבען אַרויסגעוויזען שטאַרקע סמנים אויף זיי
ער געזיכט און מעהר נאָך אין זייער געה, אַז זיי האַבען
ניט פערשעמט די מאַדעראַ'ער געמראַנקען...

איינער אַ יונגער מאַן האָט בשום אופן ניט געוועלט
אַרויף צוריק אויפ'ן שיף. עס האָט ניט געהאַלפּען קיין
טענה'ן און קיין ריידען, און גוטע פריינד האַבען איהם
געמוזט אַרויפטראַגען אויף די אַרעמס מיט געוואַלט. די
אויגען זיינע האַבען געגליהט און די צונג האָט בלוין
מיט מאַטערנים געקענט אַרויסזאָגען:
— לאָזט מיך אין מאַדעראַ! ...

ניט ווייט פון אונז זיינען געווען פּעראַנקערט נאָך
אַנדערע שיפען. איינע אַ דייטשע וואָס אין נאָר וואָס אָנ
געקומען, איז געווען אַרומגערינגעלט מיט דיזעלביגע
האַלברנאַקעמע פאַרטונגעזען, ווי אונזער „לאַקאָניאַ“.

דאָרט האָט מען געוואַרפען אין ים מאַרקען און זיל'
בערנראַשען. אַבער די פונטשאַלער זיינען אינטערנאַציאָ
נאַל... נאַטירליך אַז דער אַמעריקאַנער איז אַ נדבן, דאָס
ווייטען זיי. אַזעלכע קונצען ווי פאַר אונז וועלען זיי שוין,
מאַלט אַיד, פאַר די דייטשען נ י ט וויזען. זיי וויר
סען, אַז אַזעלכע מטבעות ווי פון אונזער שיף וועלען זיי
אין ערגעץ ניט קריגען.

פון זייער לאַנגער ערפאַהרונג האַבען זיי זיך אויסגע-

לערענט אפצושאצען יעדער פאלק, לויט זיין ווערט. געדעמט גערערט, לויט דעם וואס מע קען ערווארטען פון דעמאָזיגען פאלק אין מטבעות. פון דעם מאדעראלער שטאנדפונקט איז דער אמעריקאנער דער אמת'ער בחיר היצורים.

דידאָזיגע אויסצייכענונג — ווי איד האָב שפעטער אויסגעפונען — האָט דער אמעריקאנער ברוך השם אומערטום. קעלנער האַלטען פון איהם אַן עולם ומלואו, ער ווערט בעוואונדערט פון האַטעליערס און בעטלער גלויבען אַז עס איז צו איהם קיין גלויבען ניטאָ.

דאָס אומגליק איז אָבער וואָס ניט אַלע זיינען קעלנער... פאַראַן צייטען און פאַלען וואו דער אייראָפּעער מיט זיינע „פעניגער“ אָדער מיט זיינע „רעים“ קען אויפֿ טהאָן מעהר, און אויף אַ מעהר בכבוד'ען אופן, ווי דער אמעריקאנער מיט זיינע דאָלאַרס.

די זוניגקייט פון דעם טאָג איז מיר פערבליבען אין האַרצען דעם גאַנצען אָבענד.

עס איז שוין געווען טיעפע נאַכט און די שיף איז שוין געווען אַ רעכט שטיק אָפּגענאַנגען אויף איהר וועג צו ניבראָלטאָר, און איד האָב נאָך אַלץ געטראַכט פון דעם שעחנעם אינזעל.

זיסע בילדער פון אַ זוניגען רוהיגען רייכען לעבען האָבען זיך גענומען אַרויסמאַלען פון דער צוקונפֿט... איד האָב געשפּירט ווי די קנייטשען פון דער נשמה — קנייטשען וואָס האָבען זיך יאָהרען און יאָהרען ניט

אויסגעגלייכט — נלעמען זיך איצט אויס. איך בין גער
 שטאנען אין א ווינקעל שיף און האָב אין דער רונקעלהייט
 געזעהן דעם לאַנגען צאָפּ פון שוים וואָס דער רודער לאָזט
 הינטער זיך... איך האָב אזוי גוט פערשטאַנען אי דעם
 ים, אי דעם הימעל און איך האָב זיי אַלע אזוי אמת לייעב
 געהאַט... איך האָב זיך געפיהלט זיכער צווישען זיי.
 מיט אַמאָל איז דאָס האַרץ פערפלייצט געוואָרען מיט
 אַ וואַרעמען שטראָם פון דאַנקבאַרקייט, פאַר וואָס מיר פון
 אזוי פיעל טויענדער און צעהנדליג טויענדער, איז בער
 שערט געוואָרען דאָס גרויסע גליק, דעם אַלטען טרוים צו
 פערווירקליכען און פאַהרען קיין ארץ ישראל...
 די וועלען האָבען געשעפטשעט די דאַנקתפּלה וואָס
 איך האָב ניט געקענט און ניט געוואוסט ווי צו זאָגען.
 איך האָב זיך געפיהלט געלייטערט און גליקליך...

געפאַלען איז פון הימעל
 אַ שמילע גרויסע גאַב...
 גענידערט ווי אַ טהוי האָט
 אַ בענשונג אויף מיין קאַפּ...
 אַ ליכט האָט זיך געצונדען
 און האָט מיין וועג בעהעלט...
 איז גרויס דאָס האַרץ געוואָרען,
 צי קליין די גאַנצע וועלט? —
 איך האָב אי ים אי הימעל
 געוויגט ביי מיר אין ברוסט...

איך האָב פֿון תּחום און שטערען
דעם טיעפסטען סוד געוואוסט.

איך האָב פֿון גרויסע בעכערס,
געזופט אַ הייל'גען מראַנק...
איז ס'האַרץ מיר איבערקוואַלען
פֿון גליק און פֿרייד און דאַנק...

VII. די זיילען פון הערקולעס

א י י י ים גיסט זיך אין א צווייטען,
פריי דער ווינד און פריי די וועלען —
איבער דעם אוקינס' שוועלען
ווער האָט אויפגעהאָנגען קייטען ?

דעם ערשטען טאָג אין דעם מאַנאַט פעברואַר אין
דעם יאָהר ניינצעהן הונדערט און פערצעהן, צוויי טעג
נאָך דעם ווי מיר האָבען פערלאָזען דעם אינזעל מאַדע-
ראַ, איז אונזער שיף „לאַקאָניאַ“ אַריין אין דעם שמאַר-
לען האַלז, דורך וועלכען די בלאַהע וואַסערען פון דעם
מיטעללענדישען מעער גיסען זיך אַריין אין דעם אַטלאַנטי-
טישען אוקינס.

אַנטקעגען אונז האָט זיך אויפגעהויבען אַ ריזיגער
דונקעלער פעלז, דורכגעפענסטערט פון אונטען ביז'ן סאַ-
מע שפיץ, מיט פעסטונגען און עפענונגען פאַר קאַנאַנען.
— גיבראַלטאַר.

פאַר די פאַרצייטיגע פעלקער איז דאָ געווען דער
עק פון דער וועלט. די שיפער און די ים-פאַהרער האָ-

בען זעלטען ווען געוואַנט אַריבערצוגעהן די שוועל פון דעם מיטעללענדישען מעער. האָבען זיך ווען עס איז געפונען מענשען, וואָס זיינען געווען מוטחיג גענוג זיך אַרויסצוכאַפּען אויפ'ן ים אוקינס, זיינען זיי ענטוועדער ניט מעהר צוריקגעקומען, אָדער אַז זיי זיינען שוין יאָ צוריקגעקומען, האָבען זיי געבראַכט אַזעלכע מורא'דיגע ספורים פון שטורעמס און פון משונה'דיגע וואַסער-חיות, אַז די צוהערערס איז אַזש אַ שוידער אַריבערגעגאַנגען איבער'ן לייב.

אונזערע לייבליכע שוועסטערקינדער די „צורים“ אָדער פעניציער זיינען געווען צו גוטע סוחרים זיך אָפּצו שרעקען פון אַזעלכע מעשות. האָבען זיי אָנגעצויגען די זאגלען אויף זייערע שיפען און האָבען זיך אַוועק געלאָזט זוכען גליקען פאַזע די איראָפּעאישע ברעגעס פון דעם אַטלאַנטישען מעער. זיי האָבען זיך דער-שלאָגען אַזש קיין ענגלאַנד — דיזעלביגע ענגלאַנד, וואָס וועכטערט איצט אויף גיבראַלטאַר — און האָבען גע-בראַכט פון דאָרט ציין און אַנדערע מעטאַלען.

די אַלטע גריכען, האָבען די פעלזיגע ביישטידלעך פון דעם מיטעלמעער'ס טויערען, אָנגערופען „די זיילען פון הערקולעס“, און דערצעהלט האָבען זיי אַט'וואָס: — דער גאָט צעאָום אָדער יופיטער האָט געפיהרט אַ ליעבע מיט אַלקמענען, דער ווייב פון דעם קעניג אַמר פיטריאַן, און האָט מיט איהר געהאט אַ זון, וואָס מע האָט איהם גערופען הערקולעס. אַזוי ווי אַלע ממזרים,

איז הערקולעס געווען זעהר א געראַטענער. דאָס האָט געשטאַכען אין האַרצען הערצ'ן, די ווייב פון צעאָוס, און זי האָט איהר מאַנס זוהן אַנגעטהאַן אַלערליי נגישות. אַפילו ווען הערקולעס איז שוין געווען אַ מטופל מיט אַ פאַמיליע, האָט זי איהם אַלץ ניט אויפגעהערט צו פערפאַלגען. איין מאָל איז זי איהם אַזוי דערגאַנגען די יאָהרען, אַז ער איז פון פערצווייפלונג משוגע גע- וואָרען און האָט פון משוגעת אַריינגעוואָרפֿען זיינע איי- גענע קינדער אין פּיער.

אַז ער איז געקומען צו זיך און האָט זיך אַרומגע- זעהן וואָס פאַר אַ שרעקליכען פערברעכען ער האָט אַפגעטהאַן, איז ער אַוועק אין דעלפּי, וואו עס איז גע- זעסען די פּריסטערין פּיטהיאַ און פון איהר האָט ער אַ תשובה אַרויסגענומען פאַר זיין גרויסען חטא. זי האָט איהם געגעבען צוועלף אַרבייטען צו פערריכטען אַלס פאַרגעבונג פאַר זיינע זינד. איינע פון די צוועלף אַר- בייטען איז געווען, ער זאָל ברענגען גאַלדענע עפעל פון דעם גאַרטען פון די העספּערידען — די טעכטער פון דער נאַכט.

איז דער העלדישער זוהן פון יופיטער אַוועק אויף זיין וואַנדער און פיעל לענדער האָט ער אויסגערייזט. און אַ סך גבורות האָט ער בעוויזען ביז ער איז געקומען צו דער שטיק יבשה, וואָס טיילט אָב דעם מיטעלאַנדי- שען ים פון דעם אוקינּוס. האָט ער זי מיט די הענד פאַנגאָדערנעריסען און איז אַרויס אין די אַטלאַנטישע וואַסערען זוכען די עפעל פון די העספּערידען.

געטער, בעזונדערס אזעלכע וואָס פיהרען ליעבעס
און האָבען ממזרים, שטאַרבען פריהער־שפעטער. אויף
צעאוס'ן און זיין שעהנע משפחה איז אויך געקומען אַ
צייט. און זייערע אַרעמע גלגולים זיינען נאָך געלעגען
איינגענורעט צווישען פאַרמעטנע טאָוולען אויף פער־
שטויבטע פּאַליצעס און האָבען געוואַרט אויף זייער גוואַל,
ווען — איז אָנהויב פון דעם 8טען יאָהרהונדערט איז פון
דעם אַפריקאַנישען ברעג אַריבערגעקומען דער בערבערי־
שער העלד טאַריק־איבן־זיאַד און האָט אַיינגענומען דעם
פעלזיגען באַרג צוזאַמען מיט דער אַרומיגער געגענד אין
דעם נאָמען פון אַללאַה און זיין שליח מוחאַמעד.

איז געבליבען דער נאָמען „געבעל־ (אַדער : דזשע־
בעל) טאַריק“ — דער באַרג פון טאַריק. שפעטער איז
עס פערקירצט געוואָרען אויף „גיבראַלטאַר“.

אין פופצעהנטען יאָהרהונדערט, נאָך א סך מלחמות,
איז דער פעלז אַריבער אין דער ממשלה פון דער קאָטווי־
לישער שפּאַניען, וואָס האָט איהם בעצוואונגען אין דעם
נאָמען פון דער הייליגער דריי־אייניגקייט.

אַרום צוויי הונדערט און פופציג יאָהר שפעטער איז
געקומען ענגלאַנד און האָט צוגענומען דעם באַרג אין דעם
נאָמען — פון גוטע קאַנאַנען.

פופציג מיליאָן ענגלישע פונטען האָט עס געקאָסט,
און צעהנדליגער יאָהרען נאָכאַנאַנד האָבען אייזערנע
קראַטען געבויערט און געלעכערט די האַרטע פעלז־שיב־
טען, און אין יעדער לאַך איז אַריינגעשטעלט געוואָרען אַ
גרויסער האַרמאַט. און דורך דעם רעהר פון איטליען

הארמאט האלט בריטאניען אן אויג אויף דעם איינגאנג
פון די ימים...

מיט דעם אויסזעהן פון ניבראלטאר בין איך געווען
זעהר גוט בעקאנט נאך פון כמה יאהרען צוריק. ניט חלילה
ווייל איך בין אזא מאדים אין געאגראפיע. נאך פשוט
ווייל איך פלעג מיט דעמדאזיגען בארג זיך אפט בעגע-
גענען אויף די אנאנסען פון געוויסע פערזיכערונגגעזעל-
שאפטען און באנקען, וואס האבען מבטיח געווען דעם
עולם, אז זיי זיינען אזוי שטארק און פעסט ווי דער פעלז
פון ניבראלטאר, און קיין אנדער געזעלשאפט אדער באנק
קען זיך ממילא מיט זיי אין זיכערהייט ניט פערגלייכען.

דעם אמת זאגענדיג האב איך טאקי צוליעב דידאזיגע
אנאנסען פון די פערזיכערונגגעזעלשאפטען געהאט א
בעזונדערען אינטערעס אויסצוגעפינען אויב דער פעלז
פון ניבראלטאר איז באמת אזוי שטארק ווי מע טארט-
ראמט וועגען איהם, אדער דאס איז ניט מעהר און ניט
וועניגער ווי אן אויסגעטראכטער בלאף. א סך פון מיי-
נע נאָהנטע בעקאנטע האָבען אַרויסגענומען פאַליסיס אין
די דערמאָנטע קאָמפּאַניעס, הויפטזעכליך אויף דעם סמך
פון דעם פעלז, וואָס איז על פי רוב געווען אויסגעמאַלט
שוואַרץ. אויף דעם שוואַרצען גרונט איז געשטאַנען פאַר
קווער אויפגעדרוקט מיט גרויסע ווייסע אותיות דער
נאָמען פון דער געזעלשאַפט.

דאָס בילד איז מיר געווען אזוי איינגעדריקט אין
זכרון, אז ווען איך האָב דערזעהן דעם באַרג, האָב איך

ניט ווילענדיג געזוכט מיט די אויגען דעם נאָמען פון
דער פערזיכערונג-געזעלשאפט...

אין די וואסערען אַרום האָבען זיך געוויענט אויף
זייערע אַנקערס אַ היבש ביסעל גראָ-פאַרביגע שיפען. קיין
מאַטראָזען האָבען זיך אויף זיי ניט געזעהן, און קיין
רויך איז פון די קוימענס ניט געגאַנגען. קענטיג,
אויסגעדיענטע אַלטע שיפען, וואָס מע האָט געבראַכט
אַהער אויסלעבען דעם רעשט פון זייערע יאָהרען.

אַ בית מושב זקנים פאַר געוועזענע ים-העלדען.
נאַכט פאַר נאַכט דערצעהלען זיי דעם שוואַרצען
אומגעלומפערטען גיבראַלטאַר-באַרג די חדושים וואָס זיי
האָבען זיך אַביסעל אָנגעזעהן אין זייער לעבען. די העל-
דישקייטען וואָס זיי האָבען בעוויזען, די לאַנגע נסיעות
וואָס זיי האָבען דורכגעמאַכט. זוכט איין שיה די צווייטע
אַריבערשטייגען, הויבט מען זיך אָן ריהמען מיט זאַכען
וואָס זיינען ניט געשטויגען און נישט געפלויעגען...

דערביי קרעכצען די רומאַטישע ריפען אין וואַסער
און די אַלטע גליעדער קנאַקען און ברעכען...
הערט דער נאַרישער פעלז די ספורים און גלויבט,
און אפשר ניט. אָבער אַלץ בעסער ווי צו שמעהן אויפ'ן
אַרט און שפירען ווי קאַלטע קאַנאַנען גראַבלען די גע-
דערעם...

עס איז געווען אַ קאַלטער זוניגער טאָג, ווען מיר
זיינען אַראָפּ אויפ'ן ברעג.

דער וועג איז געווען דורך דעם מארק, וואס איז
איינגעטיילט אין צוויי העלפט — איין העלפט פאר מר
סולמאנער און די צווייטע פאר די קריסטליכע בעפעל
קערונג. דערנאך זיינען מיר דורכגעגאנגען א טויער,
נעבען וועלכען עס איז געווען א גרויסע ענגלישע קאזאר
מע, און זיינען אריין אין דער שטאדט.
עס איז געווען זונטאג און אויף די נאכטן זיינען
ניט געווען פיעל מענשען.

ענגלאנד האט א שטארקע שמירה אויף איהר פעס
טונגשטאדט, און די נייאנגעקומענע מוזען האבען א
ספעציעלע ערלויבניש, אויב זיי ווילען פערבלייבען
וואוינען אין גיבראלטאר, אפילו ווען זיי זיינען ענגלישע
אונטערטהאנען.

א סך טאגלויהנער קומען יעדען טאג פון דעם דער
בייאגען שפאנישען שטעדטעל, אדער ווי מען רופט עס
פון „דער ליניע“, אין גיבראלטאר ארבייטען. גלייך אבער
נאך זונטאונטערנאנג ווערט אויסגעשאסען מיט א קאנאן
און אלע פרעמדע מוזען ארויסגעהן. די טויערען ווערען
דאן געשלאסען ביז איבער נאכט.

דא האב איך צום ערשטען מאל געזעהן דאס נעמיש
פון פעלקער, וואס מיר איז דערנאך אויסגעקומען צו
זעהן אין א פיעל גרעסערער מאס אין כמעט אלע שטערט
וואו איך בין געווען אין פערלויף פון מיין נסיעה. עס
זיינען געווען מורינען, שפאניער, איטאליענער און ענב

לענדער, איטליכער אין זיינע בעזונדערע מלבושים.
איך האב אפט געקלערט ווי פיעל שעהנער און איך
טערעסאנטער וואלט ניריארק געווען ווען איין פרייה
מארנען וואלטען אלע זיבעציג אומות, וואס געפינען זיך
אין איהר, ארויסגעקראכען פון דעם „שמעליזטאפ" און
זיך אנגעטהאן צוריק אין זייערע נאציאנאלע קליידער.
מיר וואלטען געהאט א פיעל פערשיידענפארביגערע
אסארטמענט, ווי אפילו אזא קאסמאפאליטישע שטאדט
ווי אלעקסאנדריא.

אין וואשינגטאן סטריט וואלטען מיר געקענט קווי-
קען אונזערע אויגען מיט ווייסע אבאיעס, קאלירטע גא-
לאביעהס און בעדווינישע קעפיעהס, אין מעדיסאן סטריט
וואלטען מיר אנגעקוואלען פון קורצע געפאלדעוועטע
גריכישע טוניקען, און אויף סעקאנד עוועניו וואלט אפ-
געהילכט דער ראמאנטישער קלאפ פון טיראלער הילצער-
נע קלומפעס. אבער אונזער קללה איז גלייכקייט, און
אין אונזער סדום-בעמעל קריכט מען פון אייגענעם
ווילען...

די הויפט-אנציהונג אין ניראלטאר איז די פעס-
טונג. אבער פעסטונגען האבען קיינמאל קיין גרויסען
תן אין מיינע אויגען ניט געהאט. און א פשימא ווען מע
דארף צוליעב זיי קלעמערען אין דער הויף. איז ביי מיר
געבליבען, אז איך זאל די פעסטונגען לאזען אויף אן
אנדערס מאל. איך האב זיך בעסער געאייילט צו כאפען
כאטש א קוק אויף דעם שפאנישען שטערמעל אלכעסי-

רצם, וואס איז אפגעטיילט פון ניבראלטאר דורך א
בוכמע.

איך ווייס ניט אויב מיינע עלטערען זיינען געווען
אין שפאניען. גאט ווייס פון וואנען דער גורל האט זיי
אין ליטא פערטראגען. אבער מיין חשק צו בעטרעטען
דאס לאנד פון די הידעלאגאס איז געווען אין מיר אזוי
שטארק, אזוי ווי איך וואלט געווען אן אפשטאם פון די
אברבנאלס. גאט ווייס? אפשר איז ערגעץ אין מח
געווען די קינדערשע נייגיריגקייט צו זעהן אן אינקווי-
זיציע און אן אויטאדאפּע, און די אונטעראירדישע
הייהלען פון דעם „עמק הארזים“?

מיר האבען זיך אריינגעזעצט אין א קליינעם דאמף-
שיפעל און זיינע אפגעפאהרען אהין. אויף דער שיף
זיינען געווען, א חוץ מיט-פאסאזשירען פון דער „לאקאד-
ניא“, א סך שפאניער. פריינדליכע מענשען וואס האבען
לחלוטין ניט דערמאנט אן טאקוועמאדאן. איינער,
קענטיג אן ארבייטער, האט מיין טאכטערעל געשאנקען
א שעהן קערבעלע, און האט עס געטהאן מיט אזוי פיעל
פיינקייט און גאלאנטערי, אז מע האט איהם בשום אופן
ניט געקענט ענטזאגען.

ער האט ניט אנדערס געוואלט אונז פערניטיגען פאר
זיין חלק אין דער אינקוויזיציע...

די לאנדשאפט אדער, גענויער, די ים-שאפט איז גע-
ווען פון יענעם מין, וואס אז מע זעהט זיי איין מאל
קען מען זיי קיינמאל ניט פערנעסען, און פיעל מע זאל

זיי ניט זעהן, קיין פאסיג וואָרט קען מען פאַר זיי
ניט געפינען... שטאַט בעשרייבען האָט מען אַזעלכע
לאַנדשאַפטען געזאַלט אויסשפיעלען אויף עפעס אַז איי-
דעלען אינסטרומענט...

דער מאַט-גרינער ים, דער ווייך-בלאַהער הימעל און
די זאַנפטע קאַנטורען פון די ווייטע אַרומיגע בערג פער-
שלייערט אין אַ ווייסליכען טומאַן — זיינען אַלע צונויפ-
געשוואומען אין איין דעליקאַטעם לופט-בילד, וואָס
האַט אויסגעזעהן מעהר ווי אַז עראינערונג איידער אַ
וויסקליכייט.

VIII.

סאַנטיש פּאַנסאַ'ס מדינה

אַלכעסיראַס איז אַ קליינע רוהיגע פּאַרט־שטאָרט, וואָס דער שלאָף פון אַלטע דורות הענגט נאָך שווער אויף איהרע ברעמען. זי צייכענט זיך איבערינס מיט קיין זאך ניט אויס, סידען מע זאָל אַרײַנרעכענען אין יחוס די בעריהמטע קאַנפּערענץ, וואָס איז דאָרט אָפּגע־האַלטען געוואָרען מיט אַ יאָהר צעהן צוריק צווישען ענגלאַנד, פּראַנקרייך און דייטשלאַנד בנוגע צו מאַראַקא. די געשיכט־שרייבער האָבען אַלכעסיראַס ניט גע־וואָלט פּערשעמען, האָבען זיי פון רחמנות וועגען אויס־געטראַכט, אַז ווען דער קעניג פון קאַסטיליען האָט אין פּערצעהנטען יאָהרהונדערט בעלאַגערט די שטאָרט, וואָס האָט דאַמאָלס געהערט צו די אַראַבער, האָבען די אַראַ־בער צום ערשטען מאל זיך בענוצט מיט פּולווער. איצט איז די שטעדטעל שפּאַניש, אָבער דער זכר פון די אמאָליגע איינוואוינער איז געבליבען אינ'ם נאָ־מען, וואָס בעמייט אין אַראַביש (אַל־געזיראַה) „דער אינ־

זעל", צוליבע דעם אינוועל וואס געפינט זיך ניט ווייט
פון דער שטאדט.

מיר זיינען געגאנגען דורך שמאלע געסלעך דורך וועל-
כע א וואגען וואלט קוים זיך געקענט דורכשפארען. פון
ביידע זייטען מעהרסטענטיילס צוויי-שטאקויגע געל-גע-
פארבטע הייזער, מיט קליינע אייזערנע באלקאנען.

איך האב זיך געמיהט מיט אלע כחות צו פערבינדען
אין געדאנקען די דאזיגע באלקאנען מיט אויסגעשטערנטע
נעכט, און דונקעל-אויגיגע סיניאריטאס אויסגעפוצט מיט
רויטע בלומען אין די שווארצע האאר, און יונגע שלאנקע
טארעאדערס מיט פארביגע שאלען ארום די לענדען, זיך
גענדיג סערענאדען און צימבלענדיג אויף גיטארען. אבער
עס איז כשום אופן ניט געגאנגען.

געבען איין הויז איז געשטאנען א קליינער עזעל וואס
האט געהאט דעם אַנבליק פון סאנטשאַ פאנסאַ'ס בהמת.
לכל הפחות האט זיך מיר אזוי אויסגעדאכט.

פון כעס, פון התפעלות, אָדער נלאט פון הימליכקייט
וועגען, האט דער עזעל פלוצים צועפענט ברייט די קינד
באקען און האט זיך צושריען מיט א משונה'דיגען קול...
מיר האבען זיך אלע געבראָכען די מחות צו געפינען א
פערגלייך צו דעמדאזיגען קול אבער עס איז אונז אויף קיין
פאל ניט געלונגען.

אין ארץ ישראל, וואו איך האב געטראָפּען אסך עזלען,
און וואו זייערע געשרייען פלעגען אָפּט היכען איבער דער
נאַנצער קאָלאָניע, האב איך דײַם צוגלייך געפונען : ס'איז

דער קול פון א פערזשאזוערטען ברונעם־הענדטעל ביים פומפען וואסער. דר. זשיטלאָווסקי איז מיט מיר מחולק און זאגט אז דער געשריי דערמאָנט איהם אָן אַן אָפּגע־שמיסענעם אינגעל וואָס שרייט פּערכליפּעטערהייד : „כ'ל שוין מעהר ניט טהאָן..."

מיר האָבען בעגעגענט אויף דער גאָס אַסך שפּאַנישע סאַלדאַטען. אַלע קליין געוואַקסען אָבער פּלינק און ריהרעוו־דיג אין זייערע בעוועגונגען.

קיין פרויען האָבען מיר כמעט ניט געזעהן, אחוץ איי־ניגע פויערטעס וואָס האָבען פּאַנאַנדערגעטראָגען מילך אין קאַנען אָנגעהאַנגען אויף נאַסטשעס אַזוי ווי מע טראָגט וואַסער אין דער ליטא.

מיר זיינען געקומען צו אַ מיין סקווער, אַקעגען אַ גרוי־סען אַלמען קלויסטער. עס איז שוין געווען נאָך גאַטעס־דיענסט און דער סקווער איז געווען כמעט ליידיג.

עס האָט אָבער ניט גענומען לאַנג ביז מע האָט אַנד־געחויבען זיך אומקוקען אויף אונז. עס האָבען זיך גענו־מען יאָווען יונגע בחורים וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָגען פאַר פיחרערס און ווענווייזערס. צום אומגליק האָב איד זיך געדאַרפט אַרויסריידען אַז איד זוך אַ פּלאַץ וואו צו עסען.

דאָס איז געווען אַ סיגנאַל פאַר איטליכען פון זיי מיר פאַרצולעגען אַ רעסטאָראַן. מיין ידיעה אין שפּאַניש האָט

מיר ניט געסטאיעט צו פערשטעהן אלע מעלות וואס זיי האבען מיר אריינגערעכענט אין נדן. אבער אז יעדער בעד זונדער לויבט אין טאג אריין זיי רעסטאראן, דאס האט מען געקענט זעהן זיך שפיגלענדיג אין זייערע שווארץ צע אויגען און אויף זייערע ברוינע בעוועגליכע געזיכטער.

כדי לויז צו ווערען פון דעמדאזיגען ניטגעבעטענעם עולם, האב איך ערקלערט האלב מיט'ן מויל און האלב מיט די הענד, אז דאס האב איך זיך בלויז ארויסגערעדט על פי טעות, אז איך בין באמת גאר ניט הונגעריג. עס האט אבער ניט געהאלפען. און וואו מיר זיינען געגאנגען איז אונז נאכגעגאנגען פוס-טריט א נאנצע פראצעסיע פון וועג ווייזער איטליכער גרייט אונז צו ברענגען אין זיין רעסטאראן.

מיר האבען בעשלאסען באדאי מיר זאלען וויסען אז מיר שטארבען פון הונגער וועלען מיר זיך ניט אונטערגעבען. די טאקטיק איז געווען די אלט־בעקאנטע : אונזערע פיהרער אדער, ריכטיגער, נ א כ ג ע ה ע ר , צו פערמאטערען.

מיר האבען אנגעהויבען שפרייזען דורך די גאסען אזוי ווי מיר וואלטען געהאט נאר וואס געטרונקען אייזען־וואסער. מיר פאראויס און דער עולם נאך אונז.

נאך אן ערך א האלבע שעה פון אזא מין געלאפ האט די פראצעסיע גענומען ווערען שיטערער. קענטיג מע האט זיך גענומען בעטראכטען : אפשר זיינען מיר טאקע ניט הונגעריג ? ...

מיר האבען זיך ניט אפגעשטעלט ביז דער לעצטער.

א זשוואווער אינגעל פון א יאהר פערצעהן, האָט געגעבען
א מאָך מיט דער האַנד, ווי מע זאָגט : אַרויסגעוואָרפענע
אַרבייט...

לויז געוואָרען פון אונזערע פערפאַלגער, האָבען מיר
זיך צוגעזעצט אויף א באַנק אין א פאַרק נאָהענט דערביי
און נאָכדעם ווי מיר האָבען אָפגעווישט דעם שווייס און
אָפגעצויגען אַביסעל דעם אַטהעם, האָבען מיר ערשט דער-
שפירט ווי טויט הונגעריג מיר זיינען...

נאָך אַ האַסטיגער בעראַטהונג איז ביי אונז געבליבען
מיר זאָלען זיך אַ לאַז טהאַן צו אַ קליינעם רעסטאָראַן וואָס
מיר האָבען בעמערקט אויפ'ן וועג.

ביי דער טהיר פון דעם רעסטאָראַן האָבען מיר גע-
טראָפּען איינעם פון אונזערע וועגווייזער וואָס האָט שוין
קענטיג פאַראויס מוריע געווען אַז מיר קומען... מע האָט
זיך אויף אונז געריכט.

דער רעסטאָראַטאָר דערזעהענדיג פאַר זיך אַמעריקאַ-
נער, האָט תיכף בעשלאָסען אַז מע דאַרף אונז געבען
„סטויק“. און שטאָט די שפּאַנישע מאַכלים אויף וועלכע
מיר האָבען זיך אַזוי שטאַרק געריכט, האָט מען אונז דער-
לאַנגט אַ שפּאַנישע פּאָדעשווע מיט אַמעריקאַנישע פּרע-
טענסיעס.

דערפאַר די פּרישע אַראַנזשען וואָס מע האָט אונז
סערווירט, זיינען געווען אויסגעצייכענט. זיי זיינען געווען
קליין־געוויקסיג אַזוי ווי די שפּאַנישע סאַלדאַמען וואָס
מיר האָבען בעגעגענט אויף דער גאַס, און אַזוי ווי אַלע

איינוואוינער פון אלבעסיראס בכלל. אבער זיי זיינען גער
ווען זעהר זיס און בע'טעמ'ס.

ווען מיר האבען זיך אומגעקעהרט קיין גיבראלטאר צו
דעם קליינעם דאמפף-שיף וואס האט אונז געזאלט ברענגען
צו דער „לאקאניא“, האבען מיר זי געפונען בעלאגערט פון
קליינע שיפלעך און אין די שיפלעך זיינען געשטאנען שפאץ
נישע פערלערס און האבען פארגעשלאגען בקוליקולות,
אלערליי שפיצען, אויסגעהעפטע טיכער, דעקען און שאלען.
דער פרייז וואס זיי האבען פערלאנגט איז געווען, גער
וועהנליך, פינף מאָל אזוי פיעל, אָדער נאָך מעהר, פון דעם
אמת'ן ווערט. מע האָט בעדארפט זיין אַ מומחה אין
הלכות דינגען צו קענען פון זיי עפעס קויפען אין גלייכען
געלד.

דער „בערעקער“ הקדוש זאָגט אפילו ערגעץ וואו מען
זאָל באַטען אַ דריטעל פון דעם פערלאנגטען געלד. אָבער
ווי אַן ערפאהרענער פאסאזשיר האָט מיר בעמערקט, די
פערלערס ווייסען אויך פון „בערעקער'ס“ סודות, און זיי
שטעלען ממילא זייערע מקחים אזוי, אַז מע קען זיך מיאוס
אַפנארען פאָלגענדיג די דאָזיגע עצה.

איך האָב געזעהן אַ דאָמע קויפענדיג אַ שפאָנישע
מאַנטילא פון אַ פערלער פאר צעהן דאָלאַר. זי איז געווען
שטארק צופריעדען מיט איהר מציאה. דער פרייז וואָס
ער האָט לכתחלה געבעטען איז געווען פופציג. נאָך
דעם אויסדרוק פון דעם פערקויפער'ס אויגען האָב איך

פערשטאנען אז זועלפע נאאיווע קונים מצבען זיך איהם
ניט אלע טאג...

ארום אכט א זיינער ביי נאכט האט די „לאקאניא“
ווידער אויפגעהויבען איהר אנקער און האט זיך געלאזט
דרוםצו, צו די ברעגעס פון אלזשיר.

די פאסאזשירען זיינען ניט געווען אין אזא אויפגע-
ראמטען געמיט ווי נאך דעם טאג אין מאדערא. זיינען
עס געווען די מאדערא'ער וויינען וואס האבען געפעהלט
אדער האט דער פינסטערער גיבראלטאר ארויפגעווארפען
אן אומעט אויף די פאסאזשירען ?

ווער ווייס ? אפשר איז עס געווען דער אלטער איד
וואס מע האט איבערגעגעבען לקבר ישראל אין גיבראל-
טאר, הנם מיר האבען קיינער דערפון ניט געוואוסט אין
יענער נאכט ?

אויף דער שיף האט אראפגענידערט אזוי ווי א וואל-
קען. אדער איז עס מיר נאך געווען אויפ'ן הארצען אזוי ?

קומען אן פון דארט, קומען אן פון דאנען,
פינסטערע געשפאנען...

שאמענס פון די וועלען, שאמענס פון די הימלען,
קנילען זיך און ווימלען...

פון די שארפע מאסמען, פון די תויכע שטאנגען,
קריכען זיי ווי שלאנגען...

ווערען זיי אלץ גרעסעד, שמרעקען זיך און שמרעקען,
פול אין אלע עקען...

שפריימען זיי די נעצען, וועבען זיי ווי שפינען,
קען מען ניט אנטרינען--

יא.

בערבערען-לאנד

די זאגלען אָנגעצויגען,
דעם אַנקער אויפגעהויבען —
און בלאַע ימים וועלען
מיר פאַנגען רייכע רויבען...

פון כאַראַסאָן און פערסיען
די טהייערסטע געוואַנדטען,
פון כינאַ זייד-בראַקאַמען,
פון הינדוסטאַן בריליאַנטען...

און וועט דער וועג בעגליקען,
דאָן וועלען מיר געפינען,
דעם שעהנסמען שאַץ פון אַלע —
ווייס-לייביגע שקלאַפינען...

איז דעם ביבעל פון דער קונארד ליניע וואו עס זיך
גען אויסנערעכענט געווען אַלע פיינע מעלות פון דער „לאַ-
קאַניאַ“, איז בפרוש געזאָגט געוואָרען, אז זי איז פער-

זאָרגט מיט „אַנטי־ראַלינג־טעינקס“, אַ מאַכניאַציע אַזאַ
וואָס וועט די שיף בשום אופן ניט לאָזען זיך וואַרפען.
אַזוי ווי די שיף האָט דאָס ביכעל ניט געלעזען, האָט זי
אויף די הויכע אינדען פון דעם אוקינאָס, ווי איד האָב
פריהער דערמאָנט, זיך דוקא גאַנץ היבשלעך געוואַרפען.

פלעגען אונז די שיף־בעאַמטע טרייסטען אַז דער־
פאַר, ווען מיר וועלען אס־ירצה־השם זיין אין מיטעללענדי־
שען מעער, וועלען מיר פּערגעסען אַן אַלע צרות.

די נחמה איז געווען אַן אמת'ע, און אונזער נסיעה
פון גיבראַלטאַר ביז דעם נאָרד־אַפריקאַנישען ברעג איז גע־
ווען דורך שטילע, רוהיגע וואַסערען.

די פּאַסאַזשירען זיינען אַלע געווען לייכט און זומער־
דיג אָנגעטהאַן. אַלע זיינען געווען אויף די דעקען און האָב
בען מיט פולע מיילער געצויגען אין זיך די וואַרעמע דרום־
לופטען און צוגעקוקט ווי אַ לייכטער ווינדטעל שיט גיל־
דערנע רענדלעך אויף דעם ים'ס אויבערפלעך.

אַכט־און־פּערציג שעה נאָך אונזער אָפּשייד פון ענג־
לאַנד'ס פּעסטונג־באַרג האָט זיך די „לאַקאַניאַ“ אַריינגע־
גליטשט אין דער האַלב־רונדער בוכטע פון דעם פּראַנץ
צויזישען אַלזשיר.

הונדערטער יאָהרען נאָכאַנאַנד איז די הויפט פּרנסה
אין אַלזשעריאַ, אַזוי ווי אין אַלע בערבערישע ברעג־לענד־
דער, געווען יס־דוויבעריי, און דער האַפען פון אַלזשיר איז
געווען אַ בעליעבטער זאַמעל־פּלאַץ און בעהעלטעניס פון
די פּיראַטען. פון דאַנען פּלעגען זיי זיך אַוועקלאָזען אויף

זייער געיעג נאך די האנדעל־שיפען וואס פלעגען דורכ־
קרייצען דאס מיטעללענדישע מעער אין אלע ריכטונגען,
און אהער פלעגען זיי ברענגען זייער רויב און מאכען די
חלוקה.

מיט אן ערך אכציג יאהר צוריק האט פראנקרייך גע-
מאכט אן ענד צו דעמאָנאָזיגען שעהנעם „מסהר“, האָט זיך
געלאָזט קאָסטען נאהענט צו פופציג מיליאָן פראַנק צו מאַ-
כען אַ מאָדערנעם פּאַרט, און האָט, סאַמע אונטער דער נאָז
פון דעם אַראַבישען קוואַרטאַל, אויפגעבויט אַ שעהנע רייד
דעוודיגע אייראָפּעאישע שטאָדט, מיט אלע לעצטע איינ-
ריכטונגען.

דער גרויסער וואַסער־בעקען וואו אונזער שיף האָט
אַראָפּגעלאָזט איהר אַנקער, איז געווען אַ יין שטיק
טיעה־בלאָע סאַמעט וואָס האָט זיך קוויטקוים געפאלדע-
וועט דאָ און דאָרט. פון דעם האַלב־קוילעכיגען באַרגיגען
ברעג האָבען אונז אַנטקעגען־געלאָכט אין דער מאָרגענדי-
גער זון, די מונטערע אייראָפּעאישע בנינים, און הינטער
זיי, רייה איבער רייה, די ווייסע אַראַבישע ווילאַס אַרומד
געזוימט מיט בוימער און גרינסען. ווען מע וואַלט זייער
שמומע בעגריסונג אויסגעטייטשט אין ווערטער, וואָלט
עס געווען אַ מין געמיש פון „באַן זשור“ און „סאַלאַם
עליקום“.

מיר האָבען קוים געקענט אַפּרייסען אונזערע אויגען
פון דעם שעהנעם אַנבליק. ניט אומזיסט האָבען די אַראַ-

בער פערגליכען אלושיר צו א דימענשאטיין איינגעפאסט
אין זמארענד.

אזוי שנעל ווי מיר זיינען אראפ אויפ'ן ברעג, זיינען
מיר איבערנעגעבען געווארען אין דעם רשות פון א משי-
טשעראנע אדער ווענווייזער, וואס האט אונז ניט געזאלט
אפלאזען אויף א רגע און האט אונז געזאלט בעווייזען אלע
וואונדער פון דער שטארט אין דעם משך פון א שמונד
אדער צוויי.

אזוי ווי די צאהל פון די „געפאנגענע“ איז געווען
א גרויסע, האט מען אונז אויסגעזעצט אין דראזשקעס —
צו פיער אין א דראזשקע. אויף איטליכער דראזשקע איז
געווען אנגעהאנגען א וויסער טאקטור און אויפ'ן ווייסען
טאקטור איז געווען אויפגעדרוקט מיט גרויסע שווארצע
ציפערען א נומער.

דאס איז געווען כדי מיר זאלען זיך חס וחלילה ניט
צומישען.

די דראזשקעס זיינען געגאנגען איינע נאך דער אנ-
דערער און ווען ניט די העלע מלבושים און דער געלעכטער
און די לוסטיגקייט פון די פאסאזשירען וואלט מען לייכט
געקענט מיינען, אז דאס איז א לוייה אראנזשירט פון עפעס
א פעראיון פאר א בכבוד'ען מיטגליעד.

אונזער פיהרער איז געווען אן איטאליענער. ער האט
מיט אלע כחות זיך געמאטערט צו ריידען ענגליש. אוואו
ער פלעגט בלייבען אביסעל צו קורץ — דארט וואו איינער
פון אנשי שלומנו וואלט דערמאנט מיט דער

האנד — פלעגט ער אַרײַנשטוקעווען נאַנצע שטיקער פראַנץ צווייז אָדער איטאַליעניש.

ער איז געווען אַ מרה־שחורה'דיגער נפש, און האָט אויסגעזעהן ווי איינער וואָס האָט אַ קראַנק קינד אין דער היים... ער האָט געמאַלען ווי אַ מיהל די ערקלערונגען וואָס ער האָט, לויט דער פראַגראַם, אונז געדאַרפט געבען וועגען אַלע זאַכען. מע האָט געקענט זעהן בחוש אַז ער האָט די דאָזיגע ערקלערונגען שוין געמאַכט אַזוי פיעל מאל אַז זיי קריכען איהם שוין פון האַלז און ער קלערט די גאַנצע צייט: ווען ווער איר פטור פון דער פינסטערער פּרנסה...

מיר זיינען דורכגעפאָהרען דעם אייראָפּעאישען פיער־טעל וועלכער איז אין אַלע פרטים גלייך צו אַ פראַנצויז־שער שטאַדט. פאַר די קאפּע־הייזער, אויפ'ן טראַטואַר און אויף אַ טייל פון דער גאַס, זיינען געווען אויסגעשטעלט קליינע טישלעך און מענשען זיינען געזעסען און געטרונקן קעז קאווע, אַבסינטה און אַלערליי אַנדערע פראַנצויזישע משקאות. די פרויען, חנ'עוודיג־פּערשייט און אָנגעטהאַן „אַ־לאַ־פּאַריזען“. די נעמען פון די גאַסען: „פלאַם דע לאַ רעפּובליק“, „בולוואַר דע לאַ וויקטואַר“, „רי קאַרנאַ“, „בולוואַר דע מאַרענאַ“. פראַנצויזישע מאַנאָזינען, קיאַסקס און טהעאַטערען. אויף די טראַמוועים פראַנצויז־זישע אויפּשריפטען א. א. וו.

און דאָך בילדען די פראַנצויזען קוים אַ דריטעל פון דער גאַנצער בעפעלקערונג וועלכע איז עפּעס מעהר ווי הונדערט און פּופציג טויזענד. כדי זיך צו שפּירען אין גאַנצען פראַנצויזיש, האָבען

מיר אויפ'ן וועג געגעסען אן עכט פראנצויזישען „דעזשע
נער" און נאכדעם ווי מיר האבען בעצאהלט צו צוויי פראנץ
צוויזשע פראנק, וואס איז געווען ביליג, און געקריגען פון
דער קאסירערין א פראנצויזישען שמייכל, וואס איז גע-
ווען נאך ביליגער, האבען מיר זיך ווידער געאייילט „בע-
קוסען".

אונזערע דראזשקעס מיט'ן פיהרעד בראש, האבען זיך
אפגעשטעלט נעבען דעם טויער פון דעם „זשארדע'
ד'עסעו". מיר זיינען אראפגעשטיגען און זיינען אריין און
קוקען איינע פון די רייכסטע באטאנישע זאמלונגען פון
דער וועלט.

אלערליי זעלטענע פלאנצונגען און בוימער געפינען
זיך אין דעמדאזיגען גארטען. פאראן אויך גאנצע אלעען
פון באמבוס, פון פאלמען, פון מאגנאליעס און פון אנדערע
מינים.

מיר איז בעזונדערס פערבליבען אין זכרון אן אלעע
פון שלאנגען-בוימער, א מין שטארקע נידריגליכע בוימער,
וואס זיינען אזוי צודרעהט און צופלאכטען, אז זיי זעהען
ממש אויס ווי שלאנגען וואס זיינען דורך א קללה פון א
מכשא לאנג צוריק מגולגל געווארען אין בוימער און זיינען
מיט די עקען אריינגעוואקסען געווארען אין דער ערד.
די אלעע ציהט זיך אויף א לאנגען שטח און געהענדיג
צווישען די צוויי רייהען פון דידאזיגע משונה'דיגע בוימער,
דאכט זיך אויס, אז אט, אט וועט מיט אמאל פון זיי אפ-
געטהאן ווערען דער כשוף און די עקדעשען וועלען ארויס-

שלעפען די עקען פון דער ערד און וועלען זיך נעהמען דרע-
הען און קריכען איינער איבער דעם אנדערען.

דאָרט האָב איך צוערשט געזעהן די בוגענוויליאַס,
וואָס הערען ניט אויף צו בליהען אַ נאַנץ יאָהר. די בלי-
הונגען זיינען גרויסע, פּורפעל־רויטע, און רופען אַרויס
אַ פּריהלינג־אָדער חתונה־שטימונג. דאָמאָלס און איט-
ליך מאָל זינט דעם ווען נאָר איך האָב געזעהן אַ בוגענ-
וויליאַ פּלעג איך עס פּערבינדען מיט מענדעלסאָהן'ס חתונה
מאַרש...

פון דעם נאָרטען איז די נסיעה געגאנגען אַרום דער
שטאָרט ביז אַרויף צו דער קאסבא אָדער דעם געוועזענעם
שלאָס פון די אַמאָליגע דעיס (נאָמען פון אַלזשירישע הער-
שערס) און איצט אַ קאַזאַרמע. ניט ווייט פון דאָרט האָ-
בען מיר זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ וויילע און האָבען געהאַט
אַ וואונדערשעהנע אויסזיכט אויף דער שטאָרט און דער
בלויער בוכטע.

איך האָב מחנך געווען דעם קאדאק וואָס אַ גוטער
פריינד האָט מיר געמאַכט אַ מתנה פאַר מיין אָפּפּאַהר, און
האָב אַרונטערגענומען אַ בילד. דאָס דאָזיגע בילד איז
איינס פון די זעהר וועניגע וואָס מיר איז געלונגען גוט
אַרונטערצונעהמען. על־פּירוב פּלעג איך בלויז אומזיסט
פּערדאַרבען די פּילמס. די זון פּלעגט מיר אָפּטהאַן אַלער-
ליי שטוקעס. דאָ איז געווען צופּיעל, דאָ צו וועניג און אויב
געבעלדיגקייט און אונדרייטליכקייט איז דער אמת'ער

סימן פון גרויסער קונסט, זיינען מיינע בילדער געווען
אמת'ע מייסטערווערק.

פשוט'ע מענשען האבען דאָס ניט פערשטאַנען און
וואָבען ערקלערט אז איך בין בלויז עובר אויף „בל תשחית“.

די דראָזשקעס האָבען מיר מעהר ניט בעדארפט און
אונזער נעקסטער בעזוך איז געווען צופוס אין דעם אַראַ-
בישען שטאָדט־פּיערטעל.

מיט איין שפּרונג זיינען מיר אַריין פון דעם צוואַנציג-
סטען יאָהר־הונדערט אין דעם מיטעל־אַלטער, אָדער ריכט-
טיגער געזאַנגט, פון פּראַנקרייך אין טיעף אַזיען.

מיר זיינען געווען אין אַ פינסטערער גהעמא. די גא-
סען זיינען געווען מורא'דיג שמאַל און פּערדרעהט, און
האָבען זיך געשלעפט אַרויף און אַראָפּ. פון ביידע זייטען
הויכע הייזער אַהן פּענסטער — די פּענסטער, קענטיג, הינט-
טען, צום הויף צו. אַרום, אַ שמוץ און אַרעמקייט וואָס מע
דאַרף ערשט זעהן צו קריגען דערפון אַ השגה. ערטערווייז
זיינען די הייזער געווען אויבען צונויפגעבויט און דער
דורכגאַנג איז געווען דורך אַ פינסטערען געוועלכ.

עס האָט זיך קוים געגלויבט, אז אַ פּאַאר מינוט נאַנג
סך חכל פון דאַנען רוישט אַ קליין־פּאַרזיז...

די געסלעך זיינען געווען פול מיט קליינע הענדלערס,
בעלי מלאכות וואָס האָבען געהאַט זייער אַרעמען וואַר-
שטאַט דערויסען, און גלאַט אַזוי לעדיג־געהערס, צווישען
זיי אַסך קאַליקעס, ווי דער שטייגער איז אומעמום אין
אַריענט.

די קליידונג איז געוועחנליך געווען א ווייסע געמלאַכט
מענע קאָפּיבערעקונג און א שוואַרצער איבערדעק ארום
קערפער.

די געזיכטער זיינען געווען דונקעלע, כמעט־גענרישע
און געקוקט האָבען זיי ביז און פערשלאָסען. איך האָב
אין ערגעץ ניט בעמערקט אַ גאָסטפריינדליכען אויסדרוק
דער פיראט האָט נאָך געלויערט אין בליק.

איך האָב די גאַנצע צייט געמראַכט פון צוויי זאַכען.
ערשטענס האָב איך געמראַכט פון דעם מאַראַקאָנישען רויך
בער רייזולי און ווי ער האָט אַוועקגע'גנב'עט צוויי אַמערי-
קאַנער און זיי אַוועקגעפיהרט אין די בערג און געסטראַ-
שעט אַז אויב ער קרייגט ניט די אויסלייז־געלד וואָס ער
פערלאָנגט, וועט ער די געפאַנגענע טוימען. און צווייטענס
האָב איך געמראַכט ווי דעריאָגט מען אונזער פיהרער. ער
איז געלאָפען ווי אַ רוח פאַראַוים און איך האָב געציטערט,
אַז אַט אַט בלייבען מיר אַליין.

איך האָב איהם געוואָלט פרעגען וואו איז דאָ די איי-
דישע שכונה, אָבער איידער וואָס ווען איז ער שוין מיט
אונז געווען אַוועק פון דעם געגענד וואו זיי וואוינען.

די לעצטע סטאַנציע איז געווען די „דזשאַמי־על־קע-
ביר“, אָדער די אַלטע מאַשיי — די עלטסטע אין גאַנץ
אַלזשיר.

מיר זיינען אַרײַן אין דער דונקלער דזשאַמי. אין
די ווינקלען האָבען פּרוּמע מוסולמענער געדאַווענט ביחידות

אונ פערריכט זייער רעק'אס (קנייהונגען) זיך לחלוטין ניט
אומקוקענדיג אויף אונז.

אויף דעם מימבאר (אונזער „אלמעמאר" שטאמט פון
דעמדאזיגען אראבישען ווארט, הפנים) איז אויפגעשריבען
אז די דזשאמי איז געבויט געווארען אין דעם 11טען
יאָרהונדערט.

אונזער משיטשער אָנע האָט זיך אויפגעפיהרט זעהר
היימיש אין דער דזשאמי, נאָר ניט אזוי ווי עס וואָלט
געווען אַ מקום קדוש.

מע האָט אונז אויך אַריינגעלאָזט אין אונזערע שיד,
ניט פערלאָנגט מיר זאָלען זיי אויסטהאָן, אזוי ווי דער
מאָמעדאָנישער דין פאָדערט.

צוליעב אָט די צוויי טעמים האָט די דזשאמי ביי
מיר פערלאָרען דעם גאַנצען חן. און אפילו איהר אַלטקייט
האָט אויך ניט געהאַלפּען.

איך האָב זיך דערמאָנט אָן דעם מאָדעראַ'ער קלויס-
טער וואָס קוקט אויס אויף טוריסטען...

איבריגענס איז דאָך געווען אַ שטיקעל אונ-
טערשייד. קיין מוס ליס האָט אונז ניט בעוויר-
זען די וואונדער. פון זיין הייליגקייט, אזוי ווי דער
גלח אין מאָדעראַ.

אזוי ווייט האָט נאָך די פראַנצויזישע קולטור אין
אַלזשיר ניט דערגרייכט. מיט דער צייט וועט עס מסתמא
קומען...

מיר האָבען אָפּגעאַטהעמט פרייער ווען אונזער וועג-

ווייזער האָט זיך מיט אונז צוועגענט. אונזער „ברוך שפּטריני“ האָט זיך אויך אָפּגעשפּיגעלט אויף זיין געזיכט. עס איז געווען קלאָר אַז קיינער פון די ביידע צדדים וועט נאָך דעם צווייטען ניט בענקען.

מיר האָבען נאָך געהאַט אַכטעל פּרייע צייט און זיי-נען אַוועק צו דער פּאַסט שרייבען בריעף. האָבען מיר דער-ווייל געקענט זיך אָנקוויקען, אַהן אַ שום מורה דרך, מיט דער שעהנחייט פון דעם בנין וואָס איז ניי אָבער געבויט אין מוירישען סטיל. די דעקאָראַציען פון די קאַרניזען און די ווענד בעשמעהען מעהרסטענטיילס פון קאַראָד פּסוקים און הייליגע טעקסטען קונציג אויסגעצאָצקעט און פּערפּלאַכטען.

אַזוי ווי בילדער פון מענשען און חיות זיינען ביי די פּרוּמע אַראַבער טריף ווי חזיר, זיינען אַלע פּערציערונגען על-פי-רוב ענטוועדער געצאָצקעטע אותיות אָרער פּערפּלאַכטענע ליניען, קעסטלעך און קרייזען. מיט דעם דאָזיגען בעשרענקטען מאַטעריאַל איז זיי אָפט געלונגען אַרויסצוברענגען די וואונדערבאַרסטע עפעקטען.

.x

דאָס רעדעל

דאָס רעדעל לויפּט, דאָס קייקעל יאָגט,
ווינקט מעפּיסטאַפּעל און ער זאָגט: —
דו מוסט פּרובירען!
ווינקט מעפּיסטאַפּעל און ער טראַכט:
לאַנג מוּס'ן רעדעל אָפּגעכאַכט —
דו וועסט פּערלירען...

דאָס רעדעל רוהט, דאָס קייקעל שמעהט...
„געוואונען!...“ מעפּיסטאַפּעל גרײט
איז אָפּט צו באַרגען...
די נעגעל שאַרף אויף זיינע הענד,
און מאַרד און בלוט איז זיין פּראָצענט —
ניט היינט, איז מאַרגען...

ווידער אַ נסיעה פון אַכט־און־פּערציג שטונד צוויי־
שען צוויי בלויע ימ'ען. אין איינעם האָט די „לאַקאָניא“
געאַקערט אַ שווימיגען וועג, און אַ צווייטער איז געהאַנגען
הויך־הויך איבער דעם מאַסט פון דער שיף.
דעם פינפטען פּעברואַר אין דער פּריה, האָט זיך אונ־

זער שיף אָפּגעשטעלט אין אַ רוהיגען ים־ווינקעל אַרומגע־
רינגעלט פון אַ הויכען ברעג. פּרעכטיגע פּאַלאַצען האָבען
אַראָפּגעקוקט צו אונז פון באָרג, פּערשייט און האַפּערדיג,
און האָבען אונז בעטראַכט אזוי ווי שעהנע קאַקאַסס בע־
קוקען אַ פּרעמדען... זיינען מיר „ספּאַרטס“?

דאָס זיינען געווען די פּאַלאַצען פון מאַנטע קאַרלאַ,
איינע פון די דריי שטעדטלעך פון דער קלוינער מדינה'לע
מאַנאַקאַ. די דאָזיגע קלוינע מדינה'לע פּערנעהמט אַ שטח
פון אַכט מייל אויף אַכט מייל, צעהלט אַ בעפעלקערונג
פון פּופּצעהן טויזענד פּאַרשויזן און האָט אַ חיל פון צוויי
און זיבעציג סאַלדאַטען.

שוין מיט אַ טאַג פּריהער איז מאַנטע קאַרלאַ ניט
אַרונטער ביי די פּאַסאַזשירען פון די ליפּען. אייניגע האָר
בען גע'חלומ'ט פון „ברעכען די באַנק“, אַנדערע האָבען
גלאַט געוואַלט זעהן דאָס אַכטע וואונדער פון דער וועלט
פון וועלכען זיי האָבען זיך אזוי פּיעל אַנגעליינעט און אַנ־
געהערט.

אזוי ווי אַהן אַן ערלויבניס קען מען אין דעם קאָזינאַ
אַדער שפּיעל־הויז ניט אַריינגעהן, האָט אונזער גוטע פּער־
זאַרגערין, די קונאַרד־געזעלשאַפּט, איטליכען פון אונז צו־
געשטעלט אַזאַ מין ערלויבניס.

מיר זיינען אַרונטער אויפ'ן ברעג.

עס איז געווען אַ שטילער זומערדיגער מאָרנען. אויף

די אונבעוועגליכע גלחטע וואסערען פונ'ם פארט, אויף די
ביסעל שיפען וואָס זיינען דאָרט געווען פּערצנקערט, אויפ'ן
הימעל, און אויף די הויכע פּאַלמען וואָס האָבען זיך גע-
ריסען צום הימעל, איז געווען אויסגעגאַסען אַ זיסע פּער-
חלומט'קייט... אַ טרוימער האָט זיך קיין בעסערען גר-
עדן ניט געקענט ווינשען. פון אַלצדינג האָט געאַטהעמט
רוהיגקייט און שעהנקייט און שבת'דיגקייט.

איז מיט יאהרען צוריק געקומען אַ מאַז און האָט דאָ
אויפגעבויט אַ גרויסען און שעהנעם פּאַלאַץ און האָט איהם
בעפוצט מיט אַלע מיני קונסט-ווערק. און פון אַלע עקען
פון דער ערד, און פון אַלע פּעלקער, וואַנדערען יונג און
אַלט, פרויען און מענער, אויפגעקומענע מיליאָנערען און
פּרימאַדאָנאַס מיט נאַכמיגאַלען אין די העלזער, שוואַרצע
פּרינצען און פּאַריזער טענצערינס, רוסישע קניאַצען און
אַמעריקאַנער שטאַהל-קעניגען, פּאַשאַס און מאַנדאַרינס,
און זיי קומען אין דעמאָזיגען פּאַלאַץ און זיי דיענען דעם
שרעקליכען אומ'ברחמנות'דיגען גאַט וואָס זיין נאַמען איז
„שאַנס". און די „סאַסיעטע אַנאַנים דע בעז" (די אַנאַ-
נימע געזעלשאַפט פון בעדער — אַ מאַדנער נאַמען פאַר
אַזאַ מין קאַמפּאַני) נעהמט פון דעם ערבֿרב איהר צינז
פון פּופּציג מיליאָן פּראַנק, איטליד יאַהר.

לעקען דערווייל אָפּ אַ ביינדעל די אַיינוואוינער פון
דער פּיצומאַנצינקער מדינה'לע. דאַרפּען זיי קיין שטייער
ניט צאָהלען. פּטור פון אַלע אָפּצאַהלען. בלוין איין

תנאי : זיי אליין מאָרען ניט שפיעלען. ווער עס וויל
רוחים ציהען פון זינד טאָר אליין ניט זינדיגען.
עס לוינט זיך בעסער צו שניידען קופאַנעס פון פרעמד
דע עבירות...

דער פירסט פון מאַנאַקאָ האָט זעהר ליעב דעם ים
און שטודירט זיינע טיעפעניסען. האָט ער גענומען אַ
טייל פון דעם געלט וואָס ער קריגט פון דער קאַזינאַ, און
האָט אויפגעשטעלט אַ מוזעאום פאַר די וואונדער פון דעם
אוקינוס.

איז מאַנטע קאַרלאָ גע'כשר'ט, און דאָס רולעט־דעדעל
לויפט מיט אַ גוטען געוויסען : פילאַנטראָפיע, וויסענ־
שאַפט...

אויף דער הויפט־גאַס האָבען שפאַצירט, מעהרסטענ־
טיילס אין דער ריכטונג פון דער קאַזינאַ, מענער און
פרויען אַנגעטהאַן לויט דעם לעצטען „געשריי פון דער
מאָדע“. גרויסע פרעכטיגע לימוזינס זיינען רושיג גע־
לאָפען היז און הער.

קיינער פון די דאָזיגע שעהנע אויטאָמאָבילען האָט ניט
געהאַט די גאַסטפריינדליכקייט אונז ארויפצונעהמען או
אונז אונטערצופיהרען. האָבען מיר בעשלאָסען זיך אויף
זיי אפילו ניט אַרומצוקוקען און נעהמען דעם טראַמוויי.
אויף דעם טראַמוויי איז געווען אויסגעמאַלט אַ מאָד־
נאָך אַנגעטהאַן אין אַ ברוינעם נזיר־קיטעל מיט אַ שטריק
אַרום די לענדען... קענטיג דער הערב פון דער קליינער
מלוכה־לע.

מיר זיינען צוגעפגהרען ביו דער קאווינא. ארום דעם
שעהנעם נעביי, ציהט זיך א גרויסער פארק פון אלערליי
טראַפישע בוימער. מיר האָבען געשפּאַצירט דורך די שמער
נען און האָבען צוגעקוקט ווי די גערטנער בעשפּריצען די
פּרישע גראָזען און די בלומען... די לופט איז געווען —
א קוויקענרער ווייז. עס איז נאָך געווען פּריה. איב
זינענס האָבען מיר זיך ניט געהאַט וואָס צו אַיילען.

האָבען מיר זיך צוגעזעצט אויף א באַנק, פון וואָנען
מיר האָבען געקענט זעהן דעם פּער'חלוס'מען ים, און גע-
קענט צוהערען ווי די פּויגלען זינגען אין די הויכע צוויי-
נען, און מאַכען הונק פון מאַנטע קארלאָ און פון רולעט-
טיש און פון דעם אַקעאָנאָגראַפישען מוזעאום און פון
אַלצדינג צוזאַמען...

און צו עס וועט אַרויסגעהן אַמאָל פון דער קאווינא און
עלעאָנאָמדיגעקליידעטער הערר און וועט אַרויסגעהמען א
סמאָדלענע זאָר פון אַ הינטער-קעשענע, און עס וועט זיך
הערען אַ קנאַל און דער עלעאָנאָמער הערר וועט ליגען די
אויגען אויסגעבלאָצט צו די שעהנע הימלען און זיין ווייסע
העמד וועט ווערען רוים — וועלען די פּויגעלעך זינגען
און לאַכען פון דעם נאָר...

אַרויסגעהן פון דער קאווינא אין לייכט, בעזונדערט
מיט לעריגע קעשענעס, אַבער דער אַרײַגמריט געהט צו
מיט גרויסע צערעפּאָגנעס. דורך אַ געראַמען פּאַרצימער
זיינען מיר אַרײַן אין אַ בירדאָ וואו עס זיינען געזעמען אַ
צעהנדליג טרייבערס וואָס זייער ענדיג איז אויס-

צופרענען די בעזוכערס זייער נאָמען, זייער אַדרעס, זייער
בעשעפטיגונג, ווי לאַנג זיי האָבען בדעה צו בלייבען אין
מאנאָסאָ, א. א. וו. דאָס אַלץ ווערט פערשריבען אין אַ בוך.
נאָך דעם ווי מע האָט די אַלע זאַכען אויסגעפרעגט
ביי אונז, האָט מען אויסגעביטען די צעמלעך וואָס מיר
האָבען געהאָט, אויף בילעטען.

ענדליך זיינען מיר געשטאַנען ביי דעם שוועל פון דעם
„קדשי קדשים“.

אַ שווייצאַר האָט צוגענומען אונזערע בילעטען און
האָט באַר אונז העפליך אויפגעפענט די טהיר און אונז
אַריינגעלאָזען.

די זאַפּלען זיינען געווען הויכע, נרויסע און האַלב-
דונקלע אַזוי ווי אַ קאמערדראַל. די נרינע, לאַנגע טישען
האָבען זיך ווי נאַרניט אָנגעזעהן אין זיי.

עס זיינען געווען אַ סך מענשען אַרום די טישען און
דאָך האָט מען קוים געהערט אַ קול. אין אַלע ווינקלען
האָט געהערשט אַ פייערליכקייט אַזוי ווי צו אַ נאַטעס-
דיענסט.

האָט זיך געדאַכט אימליכע מינוט אַז אַט וועלען מיט
אַמאָל זיך אַרויסקייקלען טיעפע טענער פון אַן אַרנעל...

אין דעם ערשטען זאַפּל זיינען געשטאַנען די „בילד-
נערע“ טישען, וואו דער קאַז אין פון פינף פראַנק ביו זעקס-
טויזענד.

אויף איין זייט פון יעדער טיש, אין סאַמע מיטען,
נעבען דעם רולענדדעדעל, איז געזעסען דער קרופיע אַרער

אנפיהרער פון דעם שפיעל. אויף יעדער זייט האָט ער געהאַט אַ מיטהעלפער. אַנטקעגען איהם אויף דער אַנדער זייט טיש זיינען געזעסען צוויי אַנדערע מיטהעלפער. איט-ליכער פון דיראַזיגע מיטהעלפער האָט געהאַט פאַר זיך אַ גרויסען הויפּען מיט געלד, און זיין עוברא איז געווען צו געהמען די פּערשפּיעלמע געלטען און אויסצאַהלען די גע-וואונענע. ביי איטליכען עס טיש איז געזעסען אַ מאַן וואָס האָט אויפגעפאַסט אויף דעם שפּיעל.

אַרום די טישען זיצענדיג, אָדער שטעהענדיג הינטער די שטוהלען פון די וואָס זיצען, זיינען געווען די שפּילערס. די געזוכטער זיינען געווען ערנסט, די שטערנס גע-קנייטשט, און די אויגען אַנגעשטרענגט און צוגעקניפט צו דעם קליינעם רולעט-רעדעל. קיינער האָט ניט גערעדט אַ וואָרט, אויסער דער קרופּיע :

— פעט וואָ זשע, מעסיע ! (שפּיעלט, מיינע העררען !)

די שטים איז געווען נידריג און פּיערליך, דערביי איז זיין פנים געווען אַהן אַ שום אויסדרוק... דער כּהן גדול פון דעם מורא'דיגען אונ'ברהמנות'די-גען נאָט וואָס מע רופּט איהם „שאַנס" ... די הויכע קופּקעלעך פון זיכערנע פינד-פּראַנק שטר-קער וואָס זיינען געשטאַנען געבען די שפּיעלערס, זיינען צושמאַלצען געוואָרען ווי שנעע. דאָס געלד איז אַוועקגע-נומען געוואָרען מיט אַזעלכע קליינע הילצערנע לאַפּעט-קעלעך וואָס האָבען געשאַרט און געגראַבעלט אויף דעם גרינעם טוך ווי געגל פון אַ וואַמפּיר...

די געוויינלעך זיינען געווען זעלמען...
— פעט ווא זשע, מעסיע I — א וואָרף מיט דעם
קליינעם קייקעלע אין דעם רולעט־שיסעלע, און הערצען
ציטערען, אויגען קריכען אַרויס פון די לעכער און הענד
כאַפען זיך קראַמפּפּהאַפּט אָן דעם טיש...
פערשפיעלט...

די נעגל שטרעקען זיך אויס און גראַבלען צונויף די
זילבער־שטיקער... דער טיש איז לעדיג און דער אומ'־
ברחמנות'דיגער נאָט וואָס מע רופט איהם „שאַנס", ווערנ
אונגעדולדיג און די שטים רופט ווידער:
— פעט ווא זשע, מעסיע I

מיין בליק האַלטן צוגעצויגען צוויי פּערזאָנען, וואָס
זיינען געזעסען איינע נעבען דער אַנדערער, הגם זיי האָ
בען קענטיג קיין שום שייכות ניט געהאַט מיטאיינאַנדער.
איינע איז געווען אַן אַלמע פרוי מיט זילבער־ווייסע
האַר. דער קערפער איז געווען איינגעשרומפּפּט פון
זקנה, דער פנים צוקניטשטער פאַרמעט, נאָר די אויגען
האַבען געברענט — געברענט און געקוקט באַלד אויף דעם
רולעט־שיסעלע און באַלד אויף דעם קליינעם קוימענדעל
פון זילבערנע פינגער־פראַנק שטיקער, וואָס איז געווען אויפ'־
געשטעלט פאַר איהר אויפ'ן טיש. געווען ניכר, אַז זי איז
דא אַן אַלמע תושב'מע...

די צווייטע איז געווען אַ מיידעל פון אַ יאָהר צוואַנציג
ציג. דער פנים איז געווען פריש און פריהלינגדיג, די
גליעדער זיינען געווען אַנגעזעפּטיגט מיט יוגענדליכער

ליידענשאפטליכקייט און די אויגען האָבען געברענט —
געברענט און געקוקט דאָ אויף דעם רולעט־שיסעלע און דאָ
אויף דעם קוימענדעל פון זילבער, וואָס איז געשטאַנען נע-
בען איהר. אַריבערשפּאַרענדיג זיך איבער'ן טיש האָט
איהר פּולע ברוסט שיער ניט אנגעריהרט די קאַלטע
מטבעות...

ביידע אויפ'ן שוועל פון לעבען... איינע מיט איין
פּוס אַרויס, און די צווייטע מיט דער מאַמע'ס מילך נאָך
אין איהרע באַקען. אָבער ביידע טריי צו דעם דיענסט פון
דעם שרעקליכען גאַט...

ערנעץ וואו אין אַ ווייטען דאָרף האָבען פּויערים גע-
אַקערט און געזעעט און געשניטען, און דער שווייס איז
פון זייערע שטערענס גערונען, און זיי האָבען מיט גראַבע
פּערהאַרטעוועטע הענד די זאַנגען געזאַמעלט, און אין גאָר-
בען געבונדען, און גאַט'ס גאַב אויף גרויסע וועגען געפיהרט
אין די שייערען... און דערביי האָבען זיי הילכייגע שעהנע
ליעדער געזונגען צו דעם וואָס גיט רעגען און מאַכט רייף
די זאַנגען...

זיינען די גאַרבען מגולגל געוואָרען אין רובעלס און
טאַלערס און קראַנען, און די רובעלס און טאַלערס און קראַ-
נען זיינען מגולגל געוואָרען אין פּראַנקען — אין זילבערנע
פינף־פּראַנק שטיקער.

— פּעט וואָ זשע, מעסיע! — אַ וואָרף מיט'ן קיי-
קעלע אין דעם רולעט־שיסעלע — און דער גלגול פון די
שעהנע גילדערנע זאַנגען ליעגט אין די קאַלטע הילצערנע
געבעל...

איך האָב אַרויסגענומען אַ סיגנאַל-פּראַנק שטיק. אַ
גלגל פון וואָס? אַמאָר פון אַ שעהנעם געדאַנקען געד
באַרען אין אַ מערל-מוטערנעם ביז-חשמשות? ...

איך האָב זיך אַריבערגעבויען איבער דעם שפּיעלער
חינסער וועלכען איך בין געשאַנען, און האָב אַוועקגע-
לעגט מיין מינץ אין איינעם פון די אויסגעמאַלטע קעסטער
לעד אויפ'ן טיש. אין נעקסטען מאַמענט איז זי אין
שכנות מיט אַ סך אַנדערע געווען אויפ'ן וועג צום קרוינע...
האָב איך איך דעם טעם פּערזוכט...

איך בין אַריין אין אַ צווייטען זאַטל וואו דער קאַן
איז פון צוואַנציג פּראַנק ביז צוועלף טויזענד. קיין זילבער-
לעד איז אויפ'ן טיש ניט געווען. לויטער בלאַטקער גאַלד.
די געזיכטער זיינען געווען נאָר פּייערליכער, ערנסטער און
פּערטיעפּטער... דער קלונג פון די גלאַנציגע לואיד'אַרס
איז פּערשטיקט געוואָרען פון דעם שאַרען פון די לאַפּעט-
קעלעך איבער'ן טוף, און עס איז אַרויסגעקומען אַ מין
רומפּער מרה-שחורה'דיגער קלאַנג...

די טישען זיינען געווען בעזעצט מיט אַ גרויסען עולם.
אַבער אימליכער איז געווען פּערנומען מיט זיינע אייגע-
נע געדאַנקען, ריכטיגער, מיט דעם איינציגען געדאַנקען
פון געווינען און פּערשפּיעלען...

געווען שעהנע, אַנציהענדע פּרויען, און פּיזגעבויעטע
מענער, געווען פּראַנטען און קאַקעטקעס, אבער קיינע האָט
ניט קאַקעטירט און קיינער האָט ניט געטריבען קיין פּלירט.
דער מאַמענט איז געווען הייליג צו דעם אומ-
ברחמנות'דיגען גאַט, וואָס מען רופט איהם שאַנס...

— מעט ווא זשע מעסיע! מעט ווא זשע מעסיע!

א. שווער געפיהל האט מיר מיט אמאל בעדריקט.
מיר איז געווארען ענג אין דעם גרויסען האלב-דונקעלען
זאל, און איד האב זיך געאיילט ארויסצונעהן.
ב. האט ניט אנדערש געוואלט איד זאל מיט איהם
צופאחרען קיין ניצא וואס איז סך הכל א שטונדע און א
האלב רייזע פון מאנטע קארלא. איד האב זיך אפגעזאגט
און בין אוועק צוריק צו דער שיף.

און שטעהנדיג ביים געלענדער פון דער שיף און
קוקנדיג אויף דעם שעהנעם פער'חלום'טען וואסער, האב
איד נאך אלץ געהערט:

— מעט ווא זשע, מעסיע! מעט ווא זשע, מעסיע!

XI.

נעפערדי

האָט אימליכער פון זיי געקוסט די ערד,
און פרייד האָט פון די אויגען זיי געטרעהרט:
„ליעבהאַרציג לאַנד, מיר קעהרען אום צוריק,
„וועסט אונזער קבר זיין ווי אונזער וויעג...“

האָט מיך פערקלעמט אַ שטילער שאַרפער וועת...
די אַרעמע, פערגונען האָב איך זיי
דאָס גליק פון ווידערקעהרן, דאָך ערגעץ וואו
געעגבערט האָט עס אין דער ברוסט: און דו?..

פאַרנאַכט האָט די „לאַקאַניאַ“ אויפגעהויבען איהר
אַנקער, געוואָרפען אַ לעצטען פערליעכטען קוק אויף דעם
„קאָט ד'אַזיר“ — דעם ברעג פון בלאַקייט — ווי די פראַנץ
צוויזען רופען די שעהנע ריוועראַ — און זיך ווידער אוועק
געלאָזט אויף דער וואַנדער.

איבער די גלאַטע, גלאַנציגע וואַסערען האָט זיך אויס-
געשפּרייט אַ טוך פון גאַלד, די הימלען אין מערב זיינען
געווען אַנגעגליהט און די זון איז געהאַנגען ווי אַ גרויסע
שעהנע פרוכט גרייט אַראַבצופאַלען אין דעם שויס פון ים.

ארום דער שיף זיינען פישען ארויסגעשפרונגען פון
אונטער דעם נאלדענעם טור. זיי האבען זיך אויפגע-
הויבען הויך אין דער לופט, און זיינען מיט די קעפ אראפ
צוריק ארוינגעשפרונגען אין וואסער.
אויבען האבען אונז פון אלע זייטען ארויסגעגלייט
די ים־פוינלען...

ביים עסען זיינען אסך מישלעך געווען ליידיג. די
צאהל פון אונזערע פאסאזשירען איז שטארק פערמיני-
דערט געווארען. טייל זיינען פערבליבען אין מאנטע
סאלא פרוכירען זייער אמעריקאנישען מזל, און מעהר
נאך זיינען מיט דער באהן אפגעפאהרען אין פערשיעדענע
טיילען פון איטאליען.

עס איז געווארען אומעדיגלעך. איך האב דאכט
זיך די מענשען ניט געקענט, און קיין צו גרויסע ליעבי-
שאפט האב איך צו זיי אויך ניט געהאט. פון דעסט-
וועגען האבען זיי מיר געפעהלט. איך בין צו זיי צוגע-
וועהנט געווארען.

ווער ווייס ? אפשר ווען איך פאהר מיט זיי אזוי א
יאהר נאכאנאנד, וואלטען מיר סוף־כל־סוף דאך געווארען
אינמיט גענוג זיך צו זאגען איינער דעם אנדערען „גוט-
מארגען“.

א שאד וואס אזוי שנעל זיך צושיידט...

אין געאפעל וועלען מיר נאך מעהר פון אונזערע פא-
סאזשירען פערלירען.

דער עולם איז שוין בעציימענס זעהר פערנומען.
מע זיצט זאלכע צווייט און זאלכע דריט אין די
ווינקלען, מע רעדט שטיל און מע איז זיך מיט. אנדערע
זיצען ביחידות און שרייבען אויף א שטיקעל פאפיער,
שרייבען און מעקען. דערביי ציהען זיך די ברעמען צו
נויף, די שטערענס זיינען גערונצעלט און די פנימ'ער זיי
נען פול מיט געהיימיניס.

דאס חשבונ'ט מען די „טיפס" וואס מע דארף גע-
בען צו די שיה'בעדיענטע. עס איז ברוד השם דא א
גאנצע ליסט פון זיי, אנהויבענדיג פון דעם אויבער-סטיר
ארד מיט די גילדערנע גאליינדלעך אויף די ארבעל און דעם
שמן-זית'דיגען שמייכעל אויף די ליפען, ביז דעם רואה-
ואינרנאה'דיגען „בוטס". וואס דאס מיינט שטיוועל-
פוצער בלע"ז.

מביש זיין טאָר מען קיינעם ניט. איבריגענס וועט
עמיצער פון די פאסאזשירען לידען אויף שכחה, וועט
איהם דער געקריוודעטער בעל-דבר דערמאָנען, ווארום די
קונארד געזעלשאפט האָט א טבע צו שפאָרען וואו זי קען
און דינגט זי אָן אָנגעשטעלטען, רעכענט זי איהם אַרײַן
שוין פאַראויס אין גרן דאָס וואָס גוט-האַרציגע פאַסאַ-
זשירען וועלען געבען...

דער גרעסטער רחמנות איז אויף די פאסאזשירען וואס
פאָהרען צום ערשטען מאָל. ניט ווייט פון מיר זיצען צוויי
רייךגעקליידעטע עלטערע אַמעריקאַנער. לויט מיין חכמת
הפרצוף איז איינער פון זיי אַ באַנקיער אין מאָנטאַנאַ און
דער צווייטער אַ לאַמבערדיעלער (האַלצהענדלער) פון מיר

שינאן. אויף דער שיף זיינען זיי געוואָרען גרויסע
מקורבים.

זייען זיי איצט מיט גרויסע האַוואַנאַצינאַרען אין
מויל, בלאַזען בלאַע רינגעלעך און קענען זיך קיין עצה
ניט געפינען.

פרעגען איז עפעס ניט שעחן...

ב... פאקט זיך שוין אויך.

ער פאָהרט אויך נאָר ביז געאָפּעל. דאָס וואַרטט אויף
מיר אַז אַז אמת'ע מרה שתורת...

מיד פּערדריסט ציימענווייז פאָר וואָס עס איז ניט
געווען מעגליך צו פאָהרען קיין ארץ ישראל רירעקט מון ניו
יאָרק, זיך ניט אָפּשטעלענדיג אין ערגעץ.

פאָר די לעצטע זיבען טעג האַלט איד אין איין טריג
קען פון דעם בעכער מון שעחנחייט און ווי זיס דער טראַנק
זאָל ניט זיין, און ווי שטאַרק דער גענוס זאָל ניט זיין,
ציהט דאָס האַרץ די נאַנצע צייט ערגעץ אַנדערסוואו. אַט
די אַלע מאַלערישע לענדער וואַלטען מיד אין אַן אַנדער
צייט און אין אַן אַנדער געמיטח, צעהן מאַל מעהר ענט-
ציקט און פּער'שיכור'ט.

אַט די אַלע שטערט און מענשען — זאָג איד צו זיך
— זיינען פון אַ וועלט וואָס איד וויל פון זיך אָפּטרייסלען,
פון וועלכער איד וויל זיך בעפרייען...

מ י י נ ע שעחנקייטען וועלען זיין ד אַ ר ט ע ז ,
ביי די בערג פון יהודה... זיי וועלען ריידען צו מיר אין

א לשון וואָס קיינער פון די מענשען וואָס איד זעה אין
אָטדי אַלע שטערט, קען ניט פערשטעהן. דאָס איז מין
נעהיימשראָד... דאָס איז דער סוד וואָס מיר האָבען צוויי-
שען זיך, איד און דאָס לאַנד פון מינע חלומות...

שטונדען-לאַנג שטעה איד און קוק אויף די אימאָליע-
נער אונטען אויפ'ן צווישענרעק, און איד בין זיי מקנא.
ביי זיי איז איצט ערב יום-טוב. אַלע לוסטיג. מע
זינגט און מע טאַנצט, מע ראַנגעלט זיך און מע שטויסט
זיך און מע פאַטשט זיך פאַר שמחה און מע ווייס ניט
וואָס מיט זיך צו טהאָן פאַר אויפנעראַמטקייט און אומגע-
דולדיגקייט.

די נאָזלעכער שפירען אין ווינד דעם ריח פון דער
נאָהנטער היימישער ערד און די אויגען צינדען זיך
אַן און רוקענס אויסגעבויגען פון שיד פּוצען, גלייכען זיך
אויס, און די פיס פון אַלטע לייט ווערען גרינג ווי ביי אַן
אינגעל...

דער פערקריפעלער „נעאַפּאָליטאַנעזע“ פון די אָפּגע-
ריסענע לאַצאַראַני וועט קלינגען אין די אויערען פון די
צוריקקעהרענדע, ווי קלאַסישע מוזיק. און די שמאָלע פעס-
טיגע נאָסען בעהאַנגען מיט צוריסענע וועש און מאַקאַראַני
וואָס טריקענען זיך אין דער זון, וועלען האָבען אין זייערע
אויגען אַ גרעסערן חן ווי אַלע ניו יאָרקער און שיסאַנאָ'ער
בולוואַרען...

נאָהענט פון אַ פערטעל מיליאָן מענשען אין נעאַפּעל
לעבען פון האַר צו מויל, און ביז ניט לאַנג צוריק, פלעגען

יערען טאג אין א דורכשניט שטארבען פון פיער ביז פינף
מענשען פון הונגער...

געהט מען אוועק איבער ימים אין א פרעמד לאַנד,
וואו מע קען עסען צו זאט און וואו מע קען פערדיענען גענוג
צו טראַגען א גאַנצען בגד אויפ'ן לייב און אז נאָט גיט, אָנ-
זאַמלען א שטיקעל פערמעגען. לויפען די יאָהרען אַריבער,
און די בענקענים פערציהט א שלייער איבער דער נויט און
דעם הונגער וואָס מע האָט אַמאָל געליטען, און דער שלייער
ווערט אַלץ דיקער און דיקער און די אַרעמע היימישע גאָס
ציהט און ציהט...

א שלאַנג שטעקט מיט אַמאָל אַרויס איהר נרינעם קאָפּ
און צורייסט אַלע מיינע מחשבות :
ווי פיעל הימען האָב איך ? ...

און אָט זיינען מיר אין דעם גאַלף פון נעאַפעל.
דער גאַנצער צווישענרעק הענגט זיך אויף די פאַר-
רענטשעם און פון הונדערטער העלזער מיט אַמאָל רייסט
זיך אַרויס :

— נאַפּאָלי !

רויטע פאַטשיילקעס קריכען אַרויס פון די קעשענעס
און ווישען פערנעבעלטע אויגען, פרויען הויבען קליינע
אַמעריקאַנער אין דער הויך :

— נאַפּאָלי ! וואו דיין מאַמע איז געבוירען...

די שיה האָט זיך אָפּגעשטעלט אין פאַרט אַרום פיער
אזיינער נאָכמיטאַג, נאָר צוליבע א טויטענפאַל אויפ'ן צוויי-

שענדעק האט מען די פאסאזשירען ניט ערלויבט ארונטער-
צוגעהן ביז די פארטבעצמטע וועלען ניט אויסגעפינען
אז די קראנקהייט איז ניט קיין אנשטעקענדיגע. דאס האט
גענומען ביז שפעט ביינאכט.

דערווייל האבען מיר געכאפט פון דער ווייט א קוק
אויך דער שעהער שטאדט. פאראן א ווערטעל :
"Vedi Napoli e poi muori" (זעה נעאפעל און
שטארב). אבער איך מוז זיך מודה זיין, אז ניט איך און
ניט קיינער פון די פאסאזשירען האט ארויסגעוויזען דעם
מינדסטען סימן פון דעה האבען צו שטארבען.

איך האב די אויגען אויסגעקוקט אויף דעם וועזוביום
און האב ערווארט צו זעהן דעם זייל רויך וואס זעצט פון
זיין קראמער סאי טאג סאי נאכט, אבער אזוי ווי אויף
צו להכעיס איז דער וואולקאנישער בארג געווען פערצוי-
גען מיט א דיקען טומאן, די גאנצע צייט וואס מיר זיינען
געשטאנען אין נעאפעל.

אימעצער האט מיר אפילו יא אנגעוויזען מיט'ן פינג-
ער אויף אז ארט אין דעם טומאן און געזאגט אז דאס איז
ער, דער וועזוביום הייסט עס. איך אליין האב אבער
להלומין גארנישט געזעהן. ווען ניט מיין שטארקע אמונה
איז וואס אנדערע זאגען, בעזונדערס ווען עס האנדעלט זיך
וועגען אזעלכע גלייכגילטיגע זאכען ווי געאגראפיע —
וואלט איך אפשר געקראגען א חשד אז די גאנצע מעשה
פון פיערשפיענים און קראמערס איז בלויז אויסגעטראכט
פון פינגער, כדי צוצוציהען די טוריסטען...

XII.

„מאַנטיאַ“

דער שטן האָט געזאָגט צו זיי : —
„ניטאָ קיין קעלט ניטאָ קיין שנעע,
„זייט פּויל...“
און זעה, ווי ס'לאַכט דער הונגער שעהן,
מיט ווייסע און געזונדע צייהן
אין מויל...“

מיר זיינען אַרונטער פון דער שיף צוזאַמען מיט ב...
כדי איהם צו העלפּען ביי דער אַכפּאַרטיגונג פון זיין באַ-
גאַזש.

מיר זיינען אַריין אין דער דראָן, וואו מיר האָבען אַהו
שוועריגקייט און אַהו לאַנגע שעות — הלואי אויף ניו
יאָרקער קאַסטאָם־הויז געזאַנט געוואָרען — אַרויסגעקריגען
ב...'ס קופּערטען און טשעמאַדראַנעס.

פון אַ האַלב־דוצען טרענער וואָס האָבען זיך אָנגעבאַ-
טען איז דער גורל געפאַלען אויף איינעם אַ נידעריגען מיט
דיקע שוואַרצע וואַנצעס און מיט נאָך שוואַרצערע, ביסטרע
אויגען. דער אַפּמאַך איז געווען ער זאָל ברענגען אַ דראָזש-
קע, אַרויפֿלעגען אויף איהר דאַס געפּעק, קריגען בעצאַהלט

און זיך געהן געזונדער הייד צו זיין ווייב און קינד. מיט צוזאמען מיט'ן געפעק האָבען געזאָלט צופאַהרען צו דער „סטאַציאָנע משענטראַלע“, וואו די באַגאַזש האָט געזאָלט אָפּגעשיקט ווערען קיין רוים.

אַבער איידער מיר האָבען זיך נאָך אַרומגעזעהן האָט דער טרעגער צוזאמען מיט זיינעם אַ מיטזעלפער, אַרויפ־געוואָרפּען די זאַכען אויף אַ שטויס־וועגעלע און טון, אוועק דורך אַ פינסטערער גאַס...

מיר האָבען אָפּגעהאַלטען אַ שנעלע קריעני־בראַטונג און האָבען זיך צוטיילט אין צוויי מחנות.

אין מחנה וואָס איז בעשטאַנען פון ב... האָט זיך אוועקגעלאָזט אויף אַ געיענ נאָך די וואַלד־גולנים מיט דעם שטויס־וועגעלע. און אַ צווייטע מחנה מיט מיר בראש, האָט גענומען אַ טאַקסאַמעטער־דראַזשקע און איז געפאַהרען צום וואָגזאַל כדי דעם שונא אָפּצואוואַרטען ביי זיין אַנקומען, אויב ער וועט איבערהויפט אָנקומען.

איך האָב זיך דערמאַנט אָן די דיקע שוואַרצע וואַנ־צעס און האָב שוין בעצייטענס אָנגעהויבען צוזאַמענשמעלען די טרייסט־רעדע מיט וועלכער איך וועל זוכען צו בע־רוהיגען ב... אויף דעם פּערלוסט פון זיינע זאַכען.

ניט קוקענדיג אויף דעם וואָס די נסיעה צום וואָגזאַל האָט סך הכל גענומען פינף מינוטען, האָט דער דראַזשקאַר פּערלאַנגט פינף לירעס. איך האָב זיך איינגעבויען צו לייענען דעם טאַקסאַמעטער, אַבער איידער איך האָב נאָך בעוויזען אַ קוק צו טהאַזן אויף דעם ציפּערבלאַט, האָט ער

א דרעה געטהאן דאס הענדטעל און געבראכט דעם ווייזער
אויף נול. ווי איך האב שפעטער אויסגעפונען, האט די
סומע ניט געקענט זיין מעהר ווי א לירע.

איך האב איהם בעצאָהלט זיין פרייו און בין אריין
אין וואַנזאַל, וועלכער איז געווען טונקעל און כמעט אין גאַנץ
צען ליידיג.

איך האב געוואַרט מיט אונגערולד. איך האב זיך
אַנגעהויבען בעאונרוהיגען מיט אַן אמת ניט אזוי וועגען
דעם באַנאַזש ווי וועגען ב... אליין. דורכ'ן געדאַנקען זיין
נען דורכגעפלויען בילדער פון דער „שוואַרצער האַנד" אין
פון דער „מאַפּיאַ"...

נאָך אַ וואַרטעניס פון צוואַנציג מינוטען וואָס האָבען
זיך מיר אויסגעדאַכט ווי אַ גאַנצע אַכטאַג, איז דער קאַ-
דאַוואַן אָנגעקומען. פאַראַויס איז געגאַנגען דער נידע-
ריגער מיט די שוואַרצע וואַנצעס און מיט די ביסטערע אוי-
גען. הינטער איהם זיין שותף מיט'ן שטויס-וועגעלע און
סאַמע צו לעצט האָט זיך בעוויזען ב... אַ רויטער, אַ פער-
שוויצטער, אָהן אַן אַטהעם.

נאָכדעם ווי מיר האָבען אַלע אַיינשטימיג געפאַסט אַ
רעזאָלוציע אַז געאַפּעל איז אַ צווייטע סדום און איז ניט
ווערטה וואָס זי שטעהט אויף דער לאַנד-קאַרטע, האָבען
מיר זיך גענומען צום עיקר — זיך דינגען מיט'ן טרענער.
זיין מקח איז געווען צעהן לירעס, און זיין מינע האָט
אונז געגעבען צו פערשטעהן, אַז דאָס האָט ער בלויז אַייני-
זעהעניש מיט אונז. אַז אַנדערען וואָלט ער גערעכענט
מער.

איז מיט אַ מאַל אויסגעוואַקסען אַ יונגע־מאַנטשיקעל
מיט אַ שטעקעלע אין דער האַנד און מיט פּערדרעהטע וואַנ-
צעלעך, און האָט מיר אַיינגעשושקעט אין אויער, אַז ער
איז מיר אַ גוטער פּריינד און אויב איך וויל פּאַלנען זיין
עצה טובה, זאָל איך דעם טרענער מעהר ניט געבען ווי
זעקס לירעס. מיר האָבען איהם געפּאַלגט, און ניט קוקענ-
דיג אויף דעם טרענער'ס ליאַרעמדיגע טענות, איז אונזער
האַרץ געווען קיזעלשטיין.

זעקס לירעס, ניט אַ טשענטעסימאַ מעהר.

צוגענומען די זעקס לירעס — בלייבט דער אַייגענ-
טימער פון די דיקע וואַנצעס שטעהן און וואַרט. האָב איך
לכתחלה געמיינט אַז דאָס וויל ער אָפּגעהמען ביי מיר אַ
גערום פון זיין שוואַגער אין מאַלבערי סטריט, לאָזט זיך
אויס אַז מיר האָבען פּערגעסען די „מאַנטשיאַ“ (איין-יד-
אַרײַן). געגעבען איהם „מאַנטשיאַ“, קומט מיט אַמאָל
אויף דער סצענע דער שטויסער פּונ'ם ווענעלע און דער-
מאַנט אונז אַז ער וואוינט אויך אין געאַפּעל... אַרײַנגע-
רוקט איהם אויך זיין מטבע און זיך שעהן צוועגענט מיט
ביידע שותפים — רוקט זיך אונטער דער יונגע־מאַנ-
טשיקעל מיט'ן שטעקעלע און ניט אונז צו פּערשטעהן אויף
אַ פּיינעם שמייכלענדיגען אופן, אַז עס איז קענען זיין טבע
צו געבען עצות אומזיסט.

אַז מיר האָבען זיך פּאַנאָדערגעצאָהלט מיט אַלעמען,
האַט זיך ערשט אָנגעהויבען אַ נייע צרה.
עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט נאָך אַ שטרענגער פּר-

קראַסקאַפּישער אונטערזוכונג מצד דעם מאַן וואָס איז
ממונה אויף באַנאַזש, אַז איינער פון די טשעמאַדאַנעס
האַט אַ דינדין שפּעלטעלע. איז לויט די רעגלאַמענטען
פון דער באַהינדלונגעלשאַפט אַזא מין טשעמאַדאַן אַ מוחרם
ומנודה און קען צווישען אַנשטענדיגע באַנאַזש ניט אַנגעד
נומען ווערען.

— איז וואָס דאַרף מען טהאָן ?

— מע דאַרף אַ פּלאַמבע. — די בעמערקונג איז געד
קומען פון דעם בעל-יועץ מיט'ן שטעקעלע וואָס איז געד
שטאַנען ניט ווייט פון אונז און האַט די גאַנצע צייט געד
קוקט אויף אונז. אַזוי ווי אַ שטייגער הגר האַט געקוקט פון
דער ווייטען אויף דעם קליינעם ישמעאל'ן נאָך דעם ווי זי
האַט איהם איבערגעלאָזען אין מדבר... ער האַט געד
וואוסט פאַראויס אַז מיר וועלען איהם ווידער בעדאַרפען
און האַט זיך געהאַלטען גרייט...

עס איז באַלד בעשאַפען געוואָרען אַ מאַן וואָס פער
קויפט פּלאַמבעס. דער מקח פאַר אַ פּלאַמבע איז געווען
אַ האַלבע לירע. אַזוי ווי מיר האָבען ניט געהאַט קיין
קליינגעלט, האָבען מיר געגעבען אַ מטבע פון פינף לירעס
און געבעטען רעשט. האַט ער אַרויסגענומען אַ הויפען
קליינע מטבעות פון זיין הויזען קעשענע און האַט מיר
אויסגעצעהלט פיער און אַ האַלב לירע. איד האָב אַ קוק
געטהאן אויף די מטבעות און האָב דערזעהן אַז אלע אַהן
אויסנאַהם זיינען ענטוועדער געלעכערטע, אויסגעבויגענע
אָדער אָפּגעריבענע.

איד האָב זיך דערמאַנט אַן דער וואַרונג וואָס איד

האב ערנעץ וואו געלעזען, אז מע זאל זיך היטען פון דעם
געהויבענעם מנהג וואס די נעאפאליטאנעזער האבען ארייני-
צורוקען א פרעמדען אלערליי שלעכטע געלטען.

עס איז געווארען א ויכוח. א י ד האב געטענה'ט,
אז איך בין ניט קיין זאמלער פון צוקאליעטשעמע מטבעות,
און נעאפעל האט געשריען אין איין קול, אז איך מוז זיך
לאזען בעשווינדלען...

אפגעצאהלט דעם מאן פון די פלאמבעס, און מוסיה
געווען די „מאנטישא" אהן וועלכער ער האט בשום אופן
ניט געוואלט פערלאזען אונזער אנגענעהמע געזעלשאפט,
האט דער בעל-השטמקעלע אונז געגעבען א וואונק, אז מע
זאל למען השם ניט פערנעסען אן דעם באנאזש-בעאמטען,
וואס איז אויך א שטארקער אנהענגער פון „מאנטישא".
די באנאזש איז ענדליך געווען בעזארגט און דער בעל-
יועץ בעפרידיגט פון דעם ניי פאר די לעצטע צוויי עצות.
איך בין געווען טויט-מיעד.

ב... איז געבליבען איבער נאכט אין נעאפעל. ערשט
אויף מארגען האט ער געזאלט אפפאהרען קיין רוים. מיר
האבען אפגעמאכט אז ער זאל קומען אין דער פריה אויפ'ן
שיף זיך געזעגענען מיט אונז.

אין דער פריה איז די „לאקאניא" געווארען בעלע-
גערט פון אלע זייטען מיט קליינע שיפלעך. אין די שיפ-
לאך זיינען געווען אלערליי פעדלערס. אייניגע האבען
געהאט פערשיעדענע פרוכטען צו פערקויפען, אנדערע זיי-

נעו געקומען מיט גרויסע קערב בלומען. און אנדערע האבן
בען געבראכט סוואועניערס, קלייניגקייטען געמאכט פון
מויערקעפלעך און פון פישביין, סטאטעמקעלעך א. א. וו.

איז מען אייניג געווארען וועגען דעם פריין, האט
דער פערלער אריינגעלעגט די געקויפטע זאכען אין א קליין
קערבעל און האט מיט א לאנגען שטאנג דערלאנגט דאס
דאזיגע קערבעל צו דעם קונה אויף דער שיף.

איז אייניגע שיפלעך זיינען געווען קאמפאניעס פון
שפיעלערס און זינגערס. צווישען זיי האבען זיך דורכגע-
מישט פרויענצימער. אויף איין שיפעל האבען דריי יונגע,
ארעסגעקליידעמע זינגערס געזונגען א שמוציג גאסענליעד
און א יונגע פרויענצימער וואס האט נאך געהאט מעהר ווי
א רעשט פון שעהנקייט, האט זיי בעגלייט, צוטאנצענדיג
דערביי אויף א זעהר אונאנשטענדיגען אופן.

די ארונטערגעווארפענע מטבעות האבען די שווימענדי-
גע קינסטלער אויפגעכאפט אין אן איבערגעקעהרטער רע-
גענשירם...

עס זיינען אויך געווען, ווי אין מאדערא, האלב-נא-
קעטע מענער און קינדער וואס האבען אויפגעקליבען ארונ-
טערגעווארפענע זילבער-שטיקער פון וואסער.

אבער ניט דאס וואסער איז געווען אזוי דורכזיכטיג
ווי דאָרט, ניט די שווימערס אזוי געשיקט און ניט דער
הינטערגרונד אזוי ראָמאנטיש.

אויפ'ן דאָס האָבען קליינע אינגלעך, אָנגעטהאַן אין

טראגמעס, געקוקט מיט גרויסע הונגעריגע אויגען אויף
דער שיף...

איינער פון זיי, וואָס זיין אַליווען-פאַרבינער לייב
האַט זיך אַרויסגעזעהן פון זיינע שמאַטעס, האָט געזוכט
מיט אַלע כחות צוציהען אונזערע בליקען. האָט ער זיך
אַלע וויילע געשמעלט מיט'ן קאַפּ אַראָפּ און מיט די פיס
אַרויף, דערביי האָט זיך די נאַקעטקייט פון זיין קליינעכ
דאַרען גוף נאָך מעהר אַרויסגעוויזען...

מיר האָבען איהם צוגעוואָרפען אַ מטבע און די גרוי-
סע הונגעריגע אויגען האָבען אויפגעבליצט...
און אַרום איז געווען אַ פלייצונג פון זונענשיין און
פון אויבען אַזאַ שעהנער בלאַעך הימעל...

איז טאַקסי דאָ אַ שייכות צווישען זונענשיין און
אַרעמקייט ? איז דער מענש אַזוי פיעל שעהנער און גע-
הויבענער אויף וויפיעל די נאַטור אַרום איהם איז רויה און
שטורעמדיג, און אַזוי פיעל מיאוס'ער און שפּל'ער אויף
וויפיעל די נאַטור אַרום איהם איז גרעדן/דיג ? ...
פיעל מאָל האָב איך זייענדיג אין אַריענט זיך גע-
שמעלט אַט די פראַגע.

איך האָב זיך געזעגענט מיט ב... און האָב ווידער פער-
זוכט אַ זעכציגטעל פון דעם טעם פון טויט.
אַבער איך מוז זיך ביסלעכווייז צוגעוואוינען צו קענען
לעבען אויף זיך אַליין...
פריהער שפּעטער מוז מען מאַכען אַ רונדריין אַרום

דער אייגענער נשמה און אויסגעפינען ווי שטארק און ווי
רייך מע איז, אָדער ווי שוואַך און ווי אַרעם מע איז...

פאַרנאַכט איז די „לאַקאַניאַ“ געווען אויפ'ן וועג צו
איהר לעצטער סטאַנציע — אַלעקסאַנדריאַ.

XIII סעילא און כאריברים

אין נעאפעל האָט זיך די „לאַקאָניא“ כמעט אין גאַנצן צען אויסגעליידיגט פון איהרע פּאַסאַזשורען. אין דער ערשטער קלאַס איז בלויז פּערבליבען אַ קליין הייפּעל. דאָס זיינען געווען אַזעלכע וואָס זיינען געפּאָהרען קיין עניפּטען פּאַר אַ לוסט־רייזע איבער'ן אויבערשטען ניל.

נאָך דעם קאָך און דעם טומעל וואָס זיינען פון פּרייה ביז שפּעט אָנגעגאַנגען אויף דער שיף פּאַר די לעצטע צוויי וואָכען, איז מיט אַמאָל געוואָרען שטיל, רוהיג אַזוי ווי נאָך אַ חתונה. די סאַלאַנען זיינען געווען פּוסט, יונגוואַרג האָט אין גאַנצען געפּעהלט. די וואָס זיינען פּערבליבען זיינען געווען עלטערע מענשען אָדער ווייס־האַאַריגע זקנים. אונטען, אין צווישענדיק, איז דער אומעט געווען נאָך גרעסער. ס'איז סך הכל געבליבען דער סיריאַנער מיט'ן רויטען פּעץ.

זיין איינזאַמקייט האָט איהם קענטיג שטאַרק פּאַליר־כעט. ער האָט אַרומגעשפּאַצירט מיט גרויס רחבות, מעשה בעל־הבית, פון איין ווינקעל שיף צום צווייטען. די אַי־טאַליענער האָבען איהם, ווייזט אויס, געשטערט. איצט אַז

ער איז פון זיי פטור געוואָרען, האָט ער זיך גענומען פיהלען
היימישער, פרייער.

אחוץ דעם האָט ער געשפירט אז ער איז דער
צווישענדרעק. צו פריהשטיק אָדער וואַרעמעס, ווען דער
מאָן מיט דער גלאַק איז אַרויסגעקומען און האָט גערופען
די פּאַסאַזשירען געהן עסען, איז ער מיט לאַנג-
זאַמע, געמאַסטענע טריט אַרײַן אין עס־צימער. די גאַנצע
קלינגערײ, האָט ער געוואוסט, איז נאָר פון זײַן כבוד
וועגען.

מיר זיינען געווען אויף ביז שפעט אין דער נאַכט
כדי צו זעהן ווי די שיף וועט דורכגעהן דעם שמאַלען ים-
האַלז פון מעסינאַ.

די ברייט פון דעם דורכגאַנג איז ערטערױיז ניט
מעהר ווי דריי און אַ האַלב מייל. פון איין זייט איז דער
ברעג פון איטאַליען און פון דער אַנדערער זיינען די אינז-
לען פון סיציליען, און די שטאָרט וואָס איז אַזוי שרעקליך
חרוב געוואָרען אין דער ערד־ציטערניש פון 1908 — מע-
סינאַ.

ביי טאָג, זאָגט מען, איז די אויסזיכט איינע פון די
שעהנסטע אין דער וועלט. די ברעגעס פון ביידע זיימען
שעמערידען פון גרינקייט און זיינען בעוואַקסען מיט אַלער-
ליי פאַלמען, און מילגרוים און אַראַנזש־בויםער.

עס איז איצט געווען שטאַק־פינסטער און אַלץ וואָס
מיר האָבען געזעהן איז געווען אַ נעץ פון פייערלעך אויף
איטליכער זייט פון דעם וואַסער.

לויט דער גריכישער לעגענדע, געפינען זיך דא די צוויי געפעהרליכע ים־פערזעהעניסען — סצילא און כאַריבדיס.

סצילא איז אמאָל, אין איהרע יונגע יאָהרען, געווען אַ וואונדער־שעהנע וואַסער־מידעל. האָט אַמפּיטרימע, די געטין פון דעם ים, און די ווייב פון דעם פינסטערען פאַר־סיידאָן, זיך מתקנא געווען אויף דער שעהנקייט פון דער נימפע און האָט זי פּערוואַנדעלט אין אַ העסליכע ים־בריאַה מיט צוועלף אומגעלומפּערטע פּיס, און מיט זעקס קעפּ וואָס זעהען אויס און האַווקען הינטיש. זי לייענט בעהאַלטען אין אַ הייַהל און ווען עס פּאָהרט פּערביי אַ שיה, שטעקט זי אַרויס די הינטישע קעפּ און כאַפּט אַראָפּ מאַט־ראַזען.

אַנטקעגען איהר, אין אַ צווייטער הייַהל, האָט געלוי־ערט כאַריבדיס. זי איז אמאָל געווען אַ מענש מיט מענ־שען גלייך, נאָר ווייל זי איז געווען אַ גרויסע פּרעסערקע און האָט גע'ננב'עט אַ סטאַדע שעפּסען פון הערקולעס'ן. האָט דער גאָט צעאָוס, וואָס איז געווען דער לינקער טאַטע פון דעמדאָזיגען הערקולעס'ן, זי פּערוואַנדעלט אין אַ פּער־זעהענים וואָס איז אויבען אַ פּרויענצימער און אונטען אַ פּיש, און איז אַרומגעוואַקסען מיט אַ גאַרטעל פון וועל־פּישע קעפּ. אַ זולל־וסוכבא'טע איז זי געבליבען אפילו נאָך איהר גלגול און דריי מאָל אַ מאָג זופּט זי אַריין אין זיך די וואַסערען פון ים און דריי מאָל אַ טאָג שפּייט זי זיי אויס צוריק.

אַ דער פּיעל־אַפּנעקומענער אַדיסעאָוס האָט זיך אומ־

געקעהרט פון טראַיאָ און איהם איז אויסגעקומען דורכ־
צופאָהרען צווישען די דאָזיגע צוויי נ'אום/קיימען, האט
טצילאָ אַרויסגעשטעקט איהרע הינטישע קעפּ און האט
אַרונטערגעכאַפּט זעקס פון זיינע העלדישע בעגלייטער.

דער טאַג ציהט זיך לאַנג ווי דער אידישער גלות. די
נסיעה האָט ביי מיר דעם גאַנצען חן פּערלאָרען.
הונדערט מאָל האב איד שוין געמאַכט דיזעלביגע
הקפות אַרום דער שיה, איד בין שוין אויסגעזעסען אויף
אַלע בענק און אַלע שטוהלען, שוין אַרײַנגעקוקט אין אים
ליכער ווינקעלע. איד ווייס אויפ'ן געזיכט אימליכען וואָס
געפינט זיך אויף דער שיה, סאי פּאַסאַזשירען סאי מאַטראַ
זען, און זיי זיינען מיר אַלע נמאָס און מאַוס געוואָרען.
קומט דער טרומייטערער אַרויס אויסצושפּיעלען זיין
טרועריגען אויפרוה צום עסען, בעפּאַלט מיר אַ חשק מיט
געוואָלט פון איהם אַרויסצורייסען דעם טרומייטער און
אַרײַנוואַרפען אין ים.

• • • • •

אונזער לעצטע נאַכט אויף דער לאַקאַניאַ.
אַ שטילע לבנה־נאַכט...
ווי ווייט דאָס אויג האָט געקענט גרייכען, האָבען די
וועלען געצאַפּעלט אונטער אַ ווייסער שעמערידעדיגער
געזי...
געזי...

צוזאמען מיט דער העלקייט האָט אַראָפּגענידערט אַ
גרויסער פּערשלאָסענער סוד...

איך און די שיף און אַלע מיינע הלומות וועגען פּאַלק
און לאַנד און די גאַנצע וועלט זיינען אזוי ווי אין אַ מעל-
שטראָם אַריינגעזויגען געוואָרען אין דעמראָזיגען סוד, און
זיינען צוגאַנגען אין דער געהיימניספּולער ווייסקייט וואָס
האָט איינגעוויקעלט דעם ים פון הימעל-ראַנד צו הימעל-
ראַנד...

איך האָב ניט געטראַכט און ניט געטרוימט פון קיין
זאָד.

דער גאַנצער ליכטיגער ים-שטח האָט געפליצט דורך
מיר, האָט געטראַכט פאַר מיר און געטרוימט פאַר מיר. איך
האָב ברייט די ברוסט אויפגעריסען :
— זאָל עס פלייצען...

עס פלייצען וואַסער-פאַלען
פון קאַלטען שיין...
שלינגט אַלצדינג איין
די וואַל פון אַלע וואַלען,
די קוואַל פון אַלע קוואַלען...

צעפליסען טויזענד זונען,
ווי ניט געווען...
ווערט זיין און זעהן
ווי טהוי אין זון צערונגען,
ווי טהוי וואָס פאַלט אין ברונען...

XIV.

צווישען פריינד

די פיל פערשליידערט ווייט — געבענקט האט נאָכ'ן
בוֹגען...

און אומגעזעהנע פעדים האָבען זיך געצויגען,
פון ווייטען מומער־פעלד צום קלוינעם הייפּעל זאָנגען —
מיט זאָפטען פון דעם פרעמדען באַדען אָנגעזויגען,
דאָך אויבויג טראַגעדיג געהוימע הויס־פּערלאַנגען...

בעניגען דעם צעהנטען פעברואַר, אין דעם יאהר ניין
צעהן הונדערט און פּערצעהן, צוואַנציג טעג נאָכדעם ווי
איך האָב צום לעצטען מאל געזעהן די „סטאַטיו אָוו ליי־
בערטי“, איז די „לאַקאָניאַ“ אַריינגעשוואָמען אין דעם
געראַמען פּאָדער־פּאַרט פון אַלעקסאַנדריאַ.

אָזוי שנעל ווי די שיף האָט בעפּעסטיגט איהר אַנקער,
איז זי געווען אַרומגערינגעלט פון אַ מחנה שיפלעך. אין
די שיפלעך זיינען געווען פּאַקטאַרען פון האַטעלס און טר
ריסטען־געזעלשאַפטען, אַראַבישע טרענערס און מענשען
וואָס זיינען געקומען אָפּגעהמען בעקאַנטע.

ב... האָט טעלעגראַפֿירט פון נעאפּעל צו הערר י... אַז
איך קום. איך האָב י... קיין מאל ניט געזעהן. און נע

וואוסט האָב איד פון איהם ניט קיין אַנדער סימן ווי אַז
ער איז אַ פּיערדינער ציוניסט.

איד האָב אַרונטערגעקוקט אויף די שיפלעך און געד
זוכט אַ ציוניסטיש געזיכט, אָבער איד האָב בשום אופן
אַזא געזיכט ניט געקענט געפינען.

איד בין געוואָרען אומרוהיג. די פאַסאַזשירען זיינען
ביסלעכווייז צוגאַנגען און איד קוק אַהין און קוק אַהער און
קלער: „מאין יבא עורי.“ מיט אַמאָל קומט צו צו מיר
אַ יונגעראַמאָן פון אַ יאָהר פינף-און-צוואַנציג, אַ הויכער,
מיט אַ סימפּאַטישען פנים, מיט שוואַרצע אמת-אידישע
אויגען און מיט אַ נאַז נאָך אידישער, און טהוט מיר אַ
פרעג ברודר פראַגע:

— זייט איהר יהוּאַש?

— אָט ווי איהר זעהט...

טהוט דער יונגעראַמאָן אַ געהם מיין האַנד און דריקט
טאַקע נאָך אויפ'ן עגיפטישען שטיינער. זיין פנים
שטראַהלט, און איד זעה אַז ער פֿעהט זיך מיט מיר ווי
מיט אַ אבד-טוב.

איז ער הערר י...?

הלילה וחם, אַזא זאך פאַלט איהם נאָך ניט אַיין. זיין
נאָמען איז פ... זיין שוואַגער כ... פון ניו יאָרק האָט איהם
געשריבען אַז איד קום און ער האָט מיר שוין מיט אונגע-
דולד ערוואַרט.

און איידער וואָס-ווען וואַקסט אויס געבען אונז אַ
שעהנער בכבוד'ער מאָן פון אַ יאָהר פינף-און-פערציג, מיט
העלע האַר און העלע אויגען און אַ העלען אַנצוג און בע-

גריסט מיך אזוי הארציג אזוי ווי ער וואָלט געוואָרט אויף
מיר פאַר די לעצטע צעהן יאָהר.

איז ער הערר י... ?

ניין. זיין נאָמען איז ר... און אזוי ווי ער האָט זיך
דערוואוסט אַז איך קום, האָט ער זיך געאַיילט מיך מקבל
פֿנים צו זיין.

אַבער אַט קומט אויך י... אַ איד פון אַ יאָהר פופציג
מיט אומעטיגע, חבת-ציון'דיגע אויגען, און שטעקט מיר
אַריין אַ וואַרעמען שלום עליכם.

איינס-צוויי-דריי זיצען מיר שוין אין אַ קליינעם שיף
וואָס פיהרט אונז צו דער דואַז, וואו מען דאַרף ערשט בודק
זיין אונזערע זאַכען.

דערווייל צורעדט מען זיך און איך געפין אויס, אַז
מיינע דריי נייע בעקאַנטע שמעלען מיט זיך פאַר צוויי
פאַרטייען וואָס זיינען „טהעאַרעטיש" איינע מיט דער אַנ-
דערער אויף שטער-מעסערס, הגם אין לעבען איז מען
זיך גאַנץ גוטע פריינד.

פ... און ר... בילדען דעם ראַדיקאַלען פלינגעל און י...
דעם קאַנסערוואַטיווען.

בעזונדערס אינטערעסירט מיך ר... ער איז געבאַרען
און אויפגעצויגען געוואָרען אין צפת און האָט יונגערהייד
גע'חלומ'ט צו בעזעצען די אידען פון ארץ ישראל, אין אַר-
גענטיגא. אַבער ווייטער ווי אַלעקסאַנדריע איז ער ניט
דערפאַהרען. ער איז אַ פייערדיגער אַנאַרכיסט און אַ הייד
סער חסיד פון דער „פרייע אַרבייטער שטימע" פון ניו
יאָרק, און האָט ליעב ווי דאָס לעבען די אידישע ליטעראַ-

טור. דרך אגב האָט ער אַ שעהן געשעפּט פון שמוק-
זאכען.

אויף אזוי ווייט האָט ער ליעב די אידישע ליטעראַ-
טור, אז ער האָט בעוואויגען אַ געוויסען איטאַליענישען איד
דישען שריפטשמעלער, אַ סיניאָר פאַרפאַרא, ער זאָל מאַ-
כען איבערזעצונגען פון אידיש אין דעם לשון שון פעט-
ראַקא. אַי סיניאָר פאַרפאַרא קען דאָך ניט אַ וואָרט פון
„העברעאָרטעדעסקא“, אַיזו ר... ניט פּויל און קנעלט מיט
איהם וואָרט פאַר וואָרט. אזוי ווי די מעהרסטע אידען אַיזו
אַלעקסאַנדריא קען ר... אַלע לשונות און אַ פּשיטא שוין
איטאַליעניש.

און נאָט'ס נסים ! איד האָב געזעהן די געדרוקטע
זאַמלונג פון די איבערזעצונגען און ווי ווייט איד קען אור-
טיילען זיינען זיי העכסט געלונגענע. פאַראַן אַן איטאַליע-
ניש ווערטעל: „Traditore Traduttore“ — „אַן אַי-
בערזעצער אַיזו אַ פּעררעטהער“. סיניאָר פאַרפאַרא, ניט
קוקענדיג דאַרויף וואָס ער אַיזו אַן איטאַליענער און ווייס
מסתמא פון דעם ווערטעל, אַיזו דוקא געווען טריי צו דעם
טעקסט, אויב מען זאָל ניט רעכענען פאַר אַ חטא וואָס אַיזו
פּיעל פאַלען האָט ער איבערגעליידיגט שלעכטע אידיש אַי
גוטע איטאַליעניש.

מיט ר... און מיט פ... בּיזן איד פון דער ערשטער
מינוט זעהר נאָהנט געוואָרען. שפּעטער ווען דער גורל
האָט מיך ווידער געבראַכט אַיזו אַלעקסאַנדריע. האָט זיך די
אויבערפּלעכליכע בעקאַנטשאַפט צובליהט אַיזו אמת'ער
פּריינדשאַפט.

בעזונדרעם בין איד צוגעבונדען געווארען צו פ... ז',
וועלכער איז איינער פון יענע מענשען אָהן שום פרעמענ-
זיעס און אָהן שום אָנשטעלען, וואָס איז אַ תּענוּג צו בעגער
גענען און אַז מע בעגעגענט זיי מוז מען זיי ליעב קריגען.

הערר י... איז אַ געוועזענער קאַלאָניסט פון „ראשון
לציון“, איינער פון די סאַמע ערשטע פּיאָנערען. הגם ער
וואוינט שוין אין אַלעקסאַנדריען זייט יאָהרען, איז ער צור
געבונדען צו ארץ ישראל מיט לייב און זעל. ער אַזוי ווי
זיינע קינדער ריידען העברעאיש און זיין האַפּנונג איז אַז
פּריהער־שפּעטער וועט ער זיך קענען אומקעהרען אין
„ראשון לציון“.

ער האָט זיך דערפרעהט מיט מיר, ווי אַ פרומער
מאמין ווען ער דערזעהט אַ נייעם אָנהענגער פון זיין
אמונה...

דיאָזיגע פּרייד האָב איד דערנאָך געזעהן אויף אַ סך
געזיכטער אין ארץ ישראל, און זי פלעגט מיך ריהרען ביז
די טיעפעניסען פון דער נשמה.

מיינע נייע בעקאַנטע האָבען ניט אנדערש געוואָלט
איד זאָל בלייבען אין אַלעקסאַנדריא אַ פּאַאר טעג, אָדער
לכל הפחות איבער נאַכט.

אַבער איד האָב בעשלאָסען אַפּצופּאַהרען נאָך דעם
זעלביגען טאָג. מיין אומגעדולד אָנצוקומען צו מיין ציעל
איז געוואָקסען פון מינוט.

האָבען זיי מיר דערזעהלט אַז מענדעל ביילים איז
איצט אין אַלעקסאַנדריא און אַז ער איז אויפגענומען גע-

וואָרען מיט גרויס פאַרזאָד, אי פֿון די אשכנזים אי פֿון די
ספרדים. נאַכמיטאָג פֿאַהרט ער אָפּ קיין יאַפּאָ.
אויב איד בעשטעה אָפּצורייזען היינט, וועט מיר אויס־
קומען פֿאַהרען מיט איהם צוזאַמען.
.....

געוועכט האָט יאָהרען נאַכאַנאַנד,
אַ פֿאַדעס צו אַ פֿאַדעס איהר געוואָנד,
די רוהיגע געדולד, און דאָן —
ווען צו דעם ענד איז בלויז אַ שפּאַן
געווען, האָט ווי אַ ווילדע גלוט
זיך אָנגעצונדען אינ'ם בלוט,
דער אומגעדולדיגער פּערלאַנג...
און יעדער אויגענבליק וואָס שייַט
די זעל, פֿון איהר געגאַהרמער פּרייד,
געוואָרען איז יאָהרהונדערט־לאַנג...

דער לעצטער שפּאַן

די ליפען האַבען זיך געשלאָסען פעסט,
און טויזענד פּויגלען האַבען אין דעם נעסט
פון האַרצען, זיך געוואַרען מיט אַ ליעד...
און אַנגעלאָדען שווער איז דאָס געמיטה
געוועזען, ווי אַ רויכער בוים וואָס שמעהט
בעלאָדען מיט זיין שפע — שטומערהייד...

אַרום דריי אַזייגער נאַכמיטאָג האַבען מיר זיך געזע-
נענט מיט אונזערע נייע בעקאַנטע און זיינען אַרויף אויף
דער שיף „עלעקטראַ“.

אויב איך זאָג „שיף“, איז דאָס נאָר פון מליצה ווע-
נען. וואָלט איך געוואָלט זיין רעאַליסטיש גענוי, וואָלט
איך געזאָגט „מולטער“. איך מוז זיך מודה זיין, אַז יעדעס
מאָל וואָס איך לייען אַז ערגעץ אַן עסטעררייכיש שיף איז
אונטערגעגאַנגען, טרייסט איך זיך שטילערהייד, מיט דער
האַפנונג, אַז דאָס איז די „עלעקטראַ“.

איך האָב מיט יאָהרען צוריק געלייענט אַ רייזע-בע-
שרייבונג פון אַ בעריהמטען העכרעאישען שריפטשטעלער.
דערצעהלט ער דאָרטען די שעהנע געדאַנקען וואָס זיינען
איהם אַיינגעפאלען פאַהרענדיג אויף דער „עלעקטראַ“ פון
אַלעקסאַנדריא קיין יאַפּאַ.

די געדאנקען זיינען באמת שעהנע. אבער ארויפגע-
הענדיג אויף דער שיף האָב איך בשום אופן ניט געד-
קענט פערשמעהן ווי עס קענען מענשען קריכען אין זינען
אזעלכע געדאנקען פאָהרענדיג אויף דער „עלעקטרא“. מיר
האָט זיך געדאַכט, אז די איינציגע זאַך פון וואָס מע קען
אויף דעמדאָזיגען אַקרענט טראַכטען, איז : ווי מען זאָל
ניט אַריבערפאַלען איבער די אַנקרייטיגע פאַרענטשעם אין
וואַסער אַרײַן.

די שיף איז געווען אַן אַלטע און אַ וואַקעלדיגע. דער
דעק — אַ שטאַלער, קוים זיך אויסצודרעהען, די קאָיטען
קלײַן, ענג און טוכלע, אזוי ווי אומיסנע געמאַכט צו שטען
לען אויף פראַבע די וואָס פאַהרען קײַן ארץ ישׂראַל.

אַ גרויסער עולם, צווישען זיי דער ספרדישער חכם
איז געקומען בעגלייטען בייליס'ן. בייליס אַלײַן, אַ גרוי-
סער שוואַרצ-בערדיגער האַרעפאַשנער איד, האָט קענטיג
ניט קלאָר געוואוסט וואָס ער דאַרף טהאָן.

די אויגען זיינע זיינען געווען צושראַקען און אונט-
זיכער, אזוי ווי ער וואָלט זוכען אימעצען אַ בעקאַנטען פון
דער ציגעלניע אָדער אזוי אַן אייגענעם מענשען וואָס ער
זאָל איהם קענען אַרויפפאַלען אויפ'ן האַלז און זאָגען :
— וואָס ווייסטו, ברודערקע, וואָס זיי צומוטשען

מיד...

ערשט אז די שיף איז שוין געווען אַ שטיק וועג אָפגע-
גאַנגען קײַן פאַרמיטלאַיד בין איך צוגעגאַנגען צו איהם
און מיר האָבען זיך פאַנאָדערגעשמועסן.

ער האָט זיך אָנגעכאַפּט אָן מיר ווי אָן אַן אַלמען בער
פאָנטען און ער האָט גענומען פאַר מיר אויסריידען דאָס
האַרץ.

איידער איך בין אָפּגעפּאַהרען פון אַמעריקא האָב איך
זיך אַסך אָנגעהערט פון די שווערע געלמען וואָס זיינען צו
נויפגעזאַמעלט געוואָרען פאַר דעם אונגליקליכען עלילת-
דם'ניק. אימעצער האָט מיר דערצעהלט, אַז די „רושוואיש
קאַמיטע" פון אַמעריקא האָט מיט איהר געוועהנליכער שרעך
קעדיגקייט, מורא געקריגען אַז בייליס זאָל חס ושלום ניט
אַריינפאַלען אין די הענד פון א „מענעדזשער" אין ניו
יאָרק, און אונז פערשוואַרצען די אויגען... האָט זי בעציר
מענס אוועקגעשיקט אַ שלל מיט געלט, בתנאי ער זאָל נאָר
געהן קיין ארץ ישראל.

לאַזט זיך אויס, אַז בייליס אַליין ווייס לחלוטין פון
די אַלע גליקען נאַרנישט צו זאָגען. דאָס איינציגע געלט,
וואָס ער האָט, איז די פּאַאַר טויזענד רובעל וואָס ער האָט
געקריגען פון דעם גוי'אישען וויליאַם ראַנדאָלף הוירסט,
דעם אייגענטימער פון דער ענגלישער „איוונינג דזשאַיר-
נאַל", פאַר לאַזען דרוקען די מעשה בייליס אין זיין נאַמען.

איך בין בלוז אַ דרייצעהן-מיליאָנט חלק פון דעם כלל
ישראל, אָבער איך האָב זיך געשעהמט מעהר ווי עס מאַכט
אויס אויף מיין חלק, ווען ער האָט מיר דערצעהלט אַז בין
טריעסט האָט מען איהם געשיקט אין ד ר י ט ע ר
קלאַס.

אַנקומענדיג אין טריעסט איז ער געווען טויט-הונגער

רינג. אבער שטאט איהם מיט זיין פאמיליע צו בעזארגען מיט א מאהלצייט, האבען איהם די פני פון דער קהלה צור גענומען מיט גרויס פארצד און איהם געפייניגט מיט אלערליי שבהים און גוטע ווערטער, ביז ער האט געמיינט אז ער וועט פאלען אונטער זייערע הענד.

אין אלעקסאנדריא האט מען איהם געקויפט בילעמען אין דער צווייטער קלאס. ביז אויף דער ערשטער האט די נדבנות ניט געקלעקט.

וויסענדיג גאנץ גוט פון אייגענער ערפארהונג ווי צרה'דיג די קאבינען פון ערשטער קלאס זיינען אויף דער „עלעקטרא“, האב איך אפגעלערענט מיט א קל וחומר ווי וואויל און בעקוועם די צווייטע איז.

ניט ווילענדיג האב איך א קלער געטהאן בשעת מעשה, וויפיעל אשטייגער וואלטען די מענעדזשערס פון די אידישע טהעאטערען, אט דיזעלביגע פאר וועלכע די כלל-פער-זארגערין, די „רושואיש קאמיטע“, האט זיך אזוי געשרא-קען — וויפיעל אשטייגער וואלטען זיי אצינד געגעבען צו האבען דעם הארעפאשנעם שווארצבערדיגען אידען אין סעקאנד עוועניו אדער האוסטאן סטריט...

אזוי ווי נאט האט מיך בעשערט מיט א קאמפרא, איז ביי מיר געבליבען, איך זאל קאליע מאכען א פאאר פילמס אויף דעם ארעמען בייליס'ן. ער האט זיך גערן אנגעבא-טען צו פאזירען פאר מיר און נאך זיין אוועקשטעל איז גע-ווען צו זעהן, אז ער איז שוין א „רגיל“.

אויף דער „עלעקטרא“ זיינען אויך געווען א רעכט

ביסעף קריסטען און אלע האַבען זיך שטאַרק פּעראַינטע-
דעסירט מיט דעם אונשולדיגען קרבן פון דער שוואַרצער
מאח. פיעל זיינען צוגעקומען און האַבען גערעדט צו איהם.
די שפראך איז על פי רוב געווען דייטש און בייליס
פלעגט „אילעמען געבען אַן אַטוויעט“ אויף אַ מין דייטשען
דיצאלעקט וואָס איז בעשטאַנען פון פינף-און-ניינציג פראַ-
צענט רוסיש. די איבעריגע פינף פראַצענט האָט ער דער-
מאכט מיט דער האַנד.
אַבער מאַדנע קלוגע נויים געווען. זיי האַבען אַלץ
פערשטאַנען.

אויסער בייליס'ן זיינען געווען אַסך אַנדערע אידישע
פאַסאַזשירען. געווען אַ יונגער דאָקטאר וואָס האָט גע-
מראַגען אַ פאַלערינע און האָט גערעדט רוסיש, אַ נידעריגער
אידעל מיט רויטע האַאַר און ברילען, וואָס האָט דערצעהלט
די גאַלדענע גליקען וואָס אידען קענען מאַכען ווען מע לאַזט
זיי וואוינען אין „טיעף ראָסע“, אַ יונגערמאַנטשיק
האַלב-משכיל האַלב-חסיד וואָס איז געפאַהרען זעהן
צי מע קען קויפען לאַנד, און אַ יונגע מיידעל און אַ יונגער
בחור וואָס האַבען אָנגעפיהרט אַ וכוּח וועגען אַמעריקא.
אַחוץ דעם זיינען געווען, אין צווישענרעק, פיעל יונגע
לויט וואָס זיינען געפאַהרען אַרבייטען אין די קאַלאָניעס,
און אַלטע אידען וואָס זיינען געפאַהרען אויסצולעבען זי-
רע לעצטע יאָהרען אין ירושלים.

אויף מאַרגען איז דער פריה זיינען מיר אָנגעקומען

ביי דעם שליסעל פון דעם זועדקאנאל — אין פארט
 סאאיד, וואו מיר זיינען נעשטאנען דעם נאנצען טאָג.
 קענען אָבענד האָט די „עלעקטראַ“ אַרויפגעצויגען;
 איהר פערראַסטען אַנקער און איז אָפגעפּאַהרען קיין יאַפּא.
 פון שלאָסען איז געווען אָפגערעדט. איך האָב גע
 וואוסט אז איך וועל אָן אויג ניט צומאַכען און האָב בעשלאָ
 סען צו בלייבען אויפ'ן דעם אַזוי שפּעט ווי מעגליך.
 ביסלעכווייז זיינען אַלע אַרונטערגעגאַנגען אין די
 קאָיוטען און איך בין געבליבען איינער אַליין.
 ביים סאַמע ברעג פון הימעל פון צווישען צוויי שוואַר
 צע וואַלקען האָט זיך אַרויסגערוקט אַ געלע לכּנה אַזוי ווי
 אַ נייסט פון יענער וועלט... אַ וויילע איז זי פּערשוואַנד
 דען און ווען זי איז ווידער אַרויס, איז זי געווען ווייס און
 האָט פּערגאַסען די וואַסערען מיט ליכט...
 וויפּיעל פּ אַ ר מיר זיינען געפּאַהרען דעמועל
 ביגען וועג ?
 בין איך טאַקיי בלוז אַ פּאַאר שעה ווייט פון אַ ר ז
 י ש ר א ל ? ...

די שאַרפע מיטערגאַכט־לופט האָט מיך אַרונטערגע
 טריבען אין אונזער קאַבין, האָב איך זיך צוגעשפּאַרט און
 בין געלענען און געקוקט דורך דער פּאַרטקע.
 דער ערשטער גראַעט שפּראַך וועט זיין דער אָנהויב
 פון דעם ערשטען טאָג אין ארץ ישראל, דער אָנהויב פון אַ
 נייעם לעבען...
 איך האָב געהערט ווי די וועלען וואַשען די ווענד פון

דער שיף און ווי די שטאפלען פון דעם רודער-ראד פלוש-
קען זיך אין וואסער...

לאנג האט זיך די נאכט געצויגען און ווען די ערשטע
גראקייט האט זיך בעוויזען, בין איך אויפגעשפרונגען פון
געלעגער און בין ארויפגעלאפען אויפ'ן דעק.

איז געקומען אן ערשטער אנדייט פון דער ווייט... דאן
האבען זיך בעוויזען קלערער און קלערער די ברעגעס פון
יאפא, און מיט דעם אויפגאנג פון דער זון האבען מיר דער-
זעהן די געל-גראע פלאכ-דאכיגע מויערען, ווי אָנגעוואָרפען
איינער איבער'ן אנדערן...

און אַט דאָרט זיינען די ווייסע הייזער פון תל-אביב
אזוי ווי פריש-אויסגעבאדענע...

די שיף האט זיך אָפגעשטעלט.

פון אלע זייטען זיינען אונז בעפאלען שיפלעך און די
קולות פון די אראבער אין די שיפלעך זיינען געווען טויב
צו ווערען.

דאָס זיינען געווען די באַחאָריעה, וואָס האָבען די
פאסאזשירען געזאָלט ברענגען פון דער „עלעקטרא" צו
דעם ברעג.

אויב זיי האָבען ניט געשריען צו די פאסאזשירען, האָ-
בען זיי זיך איבערגעשריען איינער מיט'ן צווייטען און עס
איז געוואָרען אַ מהומה און אַ געפילדער אזוי ווי ביי אַ שיף
אונטערנאָנג.

אַ טייל פון די געשרייען זיינען לחלוטין ניט געווען:

נויפויג, נאך גלאט ווייל דאס איז שוין אזוי די טבע פון די אראבער צו שרייען.

דערזעלביגער אראבער וואס איז געוועהנליך אזוי קארג אין ריידען און קען אפזיצען שטונדען נאכאנאנד מיט צוגעמאכטע ליפען, האט שטארק הנאה ווען איהם מאכט זיך א געלעגענהייט אויסצולופטערען זיינע לונגען.

יא מאחמוד ! יא סאאיד ! יא אלי ! מיט קולי קולות, הנם מאחמוד און סאאיד און אלי זיינען געווען גלייך אונטער דער האנד, און שושקענדיג וואלטען זיי אויך דער הערש.

אונז אפגעהמען פון שיף איז געקומען ה' גראזאווסקי פון דער אנגלא פאלעסטינא באנק, א הויכער א דארער, מיט אן אויסגעסטארמשעמען גרנרת, א שפיציג האלכ-גראף בערדעל, און די גוטע שווארץ-גלאנצניגע אויגען פון דעם איי דישען פקח. ער האט זיך מיט אונז ארומגעכאפט אזוי ווי מיר וואלטען געווען אלטע פריינד און האט זיך תיכף גע- נומען עסק'ן ארום אונזער באנאזש, מיט דער פלינקקייט און ריהרעוודיגקייט פון א יונגען בחור'ל.

עס האט ניט גענומען לאנג, האבען מיר מיט אונזער געפעק זיך שוין געטראגען אין א שיפעל אויף די אומי רוהיגע וועלען צו דעם גומרוק (צאלל-אמט).

דער ברעג פון יאפא איז פול מיט פעלזען און די שיי פען מווען זיך פעראנקערען ווייט ארויס אין ים. עס פאר דערט גרויס געשיקטקייט פון די אראבער אז די שיפלעך אין וועלכע זיי פיהרען איבער די פאסאזשירען, זאלען זיך

ניט אַנשטויסען אַ די פעלזען. אין אַ שטורעם איז אונז
מעגליך צו צוקומען צום ברעג, און עס טרעפט אַפּט אַז אַ
שיף זאָל מוזען אָפּפּאַהרען צום נעקסטען פּאַרט מיט אַלע
פּאַסאַזשירען צוליב דעם שלעכטען וועטער.

עס האָט שוין פּאַסירט, אַז שיפען זיינען אַוועק צום
נעקסטען פּאַרט, געקומען צוריק, ווידער ניט געקענט לאָזן
דען, ווייטער אָפּגעפּאַהרען, און ווידער צוריקגעקומען, און
אַזוי דריי־פּיער מאַל ביז זיי איז ענדליך געלונגען אַראָפּ־
צולאַזען זייערע פּאַסאַזשירען.

איך בין געזעסען צוזאַמען מיט פּיעל אַנדערע פּאַסאַזשיר
זשירען און האָב זיך צוגעהערט צו דעם ריטהמישען גע-
זאַנג פון די באַחאַרדיעה, בעוועגענדיג הין און הער זייערע
רודערס אין וואַסער.

אַלצדינג איז געווען ווי פּערשוואַומען אין אַ נעבעל.
דאָס אַרץ איז געווען פּול, צו פּול...
שפעטער, שפעטער, וועט עס אפשר קלאָר ווערען...
און אַט האָב איך מיין פּוס אַרויסגעשטעלט פון דעם
שיפעל אויף דער ערד — אויף דעם ערד פון אַרץ ישראל...
עס גלויבט זיך ניט...

נאָך דעם ווי מע האָט איבערגעקוקט מיין פּאַספּאַרט,
האַט מען פּערלאַנגט פון אונז צוויי פּראַנק פּאַר יעדער פּאַר-
שוין — אַ גרובה פּאַר דער טערקישער פּלאַטע.
מיין קליין טאַכטערל איז געווען צופּיעל פּערנומען
מיט דער גרויסער פּופּע וואָס זי האָט געטראָגען אויף די

הענד, זיך צו אינטערעסירען מיט דער טערקישער פלאַטע.
אבער דער בעאַמטער פון „גומרוק“ האָט געדרינגען מיט
זיין אייגענעם שכל, אַז זי וויל מנדב זיין, און האָט די נדבה
איינגעמאָהנט פון מיר.

לויט דעם קוק וואָס דער בעאַמטער האָט געוואָרפען
אויף דער פופע, האָב איך געזעהן, אַז ער איז זיך שטאַרק
מישב אויב ער זאָל זי אויך ניט אַרויפשטעלען אויף דער
ליסט פון מנדבים.

שפעטער ווען איך בין געווען אין רחובות, בין איך
געווען דערביי ווי דער הונדערט-און-דריי-יאָהריגער אַב-
דאַללאַה אין געקומען בעטען ביי „האַוואַדזשאַ מוסא“ ער
זאָל איהם באַרגען פינף בישליק, וואָרום — האָט ער גע-
זאָגט — די האַיאַלען זיינען געקומען אין זיין דאַרף איינ-
מאַהגען די „נדבות“ פאַר דער פלאַטע, און זיי שלאָגען רוק
און לענד, ווער עס גיט ניט...

אויפ'ן פאַרט האָט אַ גרויסער עולם מענשען געוואָרט
מקבל פנים צו זיין דעם גרויסען בעריהמטען גאַסט — מענ-
דעל בייליס.

אַזוי שנעל ווי זיין פוס האָט בעטרעטען די יבשה,
האָט ער געהאַט אַ גרויסע אַוואַציע. אַן אַלטער איד האָט
זיך איינגעכויגען און האָט איהם אַ קוש געטהאָן אין דער
האַרעפאַשנער האַנד.

איך האָב געזעהן פון ווייטען ווי דער אַרעמער, הונ-
געריגער, אויסגעמאַטערטער בייליס לויפט פאַראַוים און

חינטער איהם א גאנצער געזעמעל, און ס'האט מיר פער-
קלעמט ביים הארצען.

אויסגעזעהן האט ער אזוי ווי א פערברעכער נאך וועל-
כען א צעיושעטע מחנה יאגט זיך, איהם צו לינמשען...

ארויסקומענדיג פון „גומרוק" האבען מיר געטראפען
ווארטענדיג דעם ליעבען דיכטער יעקב פייכמאן, צו וועלכען
איך האב זיך פון דער ערשטער רגע געפיהלט צוגעצויגען.
דער פריינדליכער גראזאווסקי האט בעזארגט אונזער
באגאזש און מיר האבען זיך אלע אריינגעזעצט אין א
דראזשקע.

אן ערר צוואנציג מינוטען זיינען מיר געפאָהרען דורך
די ענגע מיאוס'ע גאסען פון יאפא ביז מיר זיינען אָנגעקור-
מען אין — תל-אביב...

XVI. תל אביב

ווי לאנג עס איז געווען צוריק —
ט טויזענד יאָהר? און אויגענבליק?
צו איז עס רעכט, צו איז עס גיט —
געה פרעג, ווען דרויסט און פעסט דער טריט
זיך שטעלט, און ערד און זונענשיין
און הימעל, רופען: עס איז דיין...

די גאנצע צייט וואָס מיר זיינען געפאָהרען דורך די
גאָסען פון יאַפּא, האָט געשפּריצט אַלייכטער שפּרירעגען.
ווען מיר זיינען אַרײַנגעפּאָהרען אין „תל אביב“ האָט דער
רעגען אויפגעהערט, דער הימעל איז געווען אין גאנצען
אויסגעלייטערט און דער גאַלדענער זונענשיין האָט אומע-
טום צוריקגעפּראַלט פון די ווייסע ווענדר און פון די שויבען,
און האָט זיך צושאַטען איבער די ציכטיגע טראַטואַרען און
איבער די ברוקירטע גאָסען.

מע האָט מיר געזאָגט, אז „תל אביב“ איז די סאָהן
פון דעם נייעם ישוב. דער אויסדרוק האָט זיך אַרויסגע-
וויזען צו זיין מעהר ווי בלויז אַ מליצא.
פון אַלע זייטען האָבען זיך געוואָרפען אין די אויגען

די צוויי ליכטיגע פארבען פון דער ציוניסטישער פאָהן :
 ווייס און בלאָ... אונזען — ווייסע, בלענדענדר־ווייסע חיי־
 זעה, אויבען — בלאָע, בלענדענדר־בלאָע הימלען, און אין
 חניטער־רוג, אַ בלאָער, טיעף־בלאָער ים.
 קיין האַלב־פארבען, קיין שאַטירונגען, קיין שעמעוור־
 דינקייט אָדער צווייפעל, נאָר קלאָרע העלע קאלירען וואָס
 האַבען געווירקט אזוי ווי טרומפֿייטען־שאַלען...
 קאָפּ און האַרץ זיינען מיר מיט אַמאָל געוואָרען אויס־
 געלייטערט אזוי ווי די הימלען פון אויבען. די זוניגקייט
 און די יום־טובֿ'דיגע ציכטיגקייט אַרום זיינען געווען בע־
 גריסונגען צו מיר. איך האָב עס געוואוסט אזוי זיכער ווי
 איך האָב געוואוסט אז איך בין אָנגעקומען קיין ארץ ישראל.
 דער זונענשיין איז געווען אידישער זונענשיין, אזוי
 ווי די חייזער זיינען געווען אידישע חייזער, אַרויסגע־
 כשופט דורך אידישען פֿלייס אויף אַ וויסמען זאַמד־מדבר,
 אזוי ווי די מענשען אויף די גאַסען זיינען געווען אידען,
 אזוי ווי די קלאַנגען וואָס מיין אויער האָט געכאַפט זיינען
 געווען אידישע קלאַנגען...
 אַלצדינג האָט גערעדט צו מיר, האָט געזונגען צו מיר...

מיר זיינען פֿאַרבייגעפֿאַהרען אַן אַלטען באַרוועסען
 אַראַבער וואָס האָט געפֿיהרט אַן אָנגעלאָדענעם קעמעל.
 זיינע אַכות־אַכותיו פון גאָט ווייס וויפֿיעל דורות האָ־
 בען דאָ אַודאי קעמלען געטריבען און שאָף געפֿאַשעט, און
 לייווענטענע ביידלעך אויפֿגעשטעלט, און פֿאַרנאַכט האַבען
 זיי פייערען אָנגעצונדען און האַבען „פיטעס“ געכאַקען

און דערנאך זיינען זיי קענען זיי פייערען געזעמען און האָר
בען גערויכערט און זיך דערצעהלען מעשות אין דער שטיי
לער נאכט.

א י ד — בין נאָר וואָס געקומען, פון אַ וויימען לאַנד,
נאָך צומאָל אַ נאכט אין ארץ ישראל ניט איבערנעשלאַפען,
נאָך צומאָל אַ נאָז וואָסער אין איהר ניט געטרונקען, נאָך
צומאָל קיין דליד אמות אויף איהר ניט געשפּאַצירט, און
דאָך —

האָב א י ד אויף א י ה מ געקוקט ווי אויף אַ
פרעמדען. א י ד בין געווען דער תושב און ע ר דער
איינגעוואַנדערטער...

דאָס געפיהל פון יושר און גערעכטיגקייט האָט זיך
געשעמט... אָבער פון מיין בלוט האָט עס געשריען :
— נחלת אבות...

מיר זיינען אַריינגעפּאַהרען אין „רחוב הרצל“, פאַר-
בייגעפּאַהרען „רחוב ליליענבלום“ און געקומען צו די
„שדרות רוטשילד“, וואו עס איז געווען אויפגעשטעלט אַ
טריאומף-טויער בעציערט מיט פּאַלמען-צווייגען און מיט
בלומען. דאָס האָט מען זיך געריכט אויף באַראָן ערמאַן
דע ראַטשילד, וואָס האָט געזאָלט קומען היינט-מאָרגען.
מיר האָבען זיך אָפּגעשטעלט נעבען אַ פּאַנסיאָן אויף
דעם עק פון „רחוב הרצל“ און „רחוב אחד העם“, גלייך
אָקעגען דער העברעאישער גימנאַזיע — אַ הויכער אייני-
פאַר-געבויטער ווייסער בנין מיט צוויי טורעמלעך אין
מיטען. די גימנאַזיע איז דער מיטעלפונקט און דער שייני-

דעל פון תל-אביב, אַנקומענדיג אין שטעדטעל קריגט מען דעם ערשטען קבלת פנים פון איהר, ווי זי וואַלט זאָגען : „זיי וויסען, אז אַלע הייזער וואָס דו זעהסט אַרום און אַלע מענשען וואָס געהען אויף די גאַסען זיינען אַלע נאָר צוליעב מיר געשאַפען געוואָרען. דער עיקר בין איך“.

קוים זיך איבערגעטהאָן און אונטערנעלעהנט דאָס האַרץ, געה איך אַרויס אַנקוקען דאָס שעהנע שטעדטעל.

דאָס נאַנצע שטעדטעל געהט כאַראַראַם צוליעב די הכנות וואָס מע מאַכט לכבוד דעם באַראָן. די פאַר-שטעהער פון דער גימנאַזיע און פון דעם ועד העיר זיינען ווי אין אַ פיבער. אַלע וויילע קומען אָן שטאַפעמען און ברענגען נייע ידיעות : די יאַכט פון באַראָן זעהט זיך שוין פון דער ווייטען, די יאַכט איז שוין פּעראַנקערט, א. א. וו.

ביי די אַכט-הונדערט שילער פון דער גימנאַזיע איז צוליעב דעם באַראָן'ס קומען אַ יומא דפּנרי. איז די גאַס מיט זיי פול. שעהנע געזונדע בחורים און מיידלעך, אַ מחיה אויף זיי צו קוקען. די שפּראַך העברעאיש. מע לאַכט און מע פלוידערט און מע וויצעלט זיך און מע יאַנט זיך איינער נאָך דעם אַנדערן.

אַט פליהט פּערביי אַ שעהנע אידישע מאַכטער אויף אַ וועליסאַפּער און ווערט פּערוואונדען אין אַ ווינקעל גאַס.

דראָזשקעס לויפען הין און הער און די גלעקלעך אויף די פּערד קלינגען און קלינגען אַהן אַן אויפהער. דער דיילי-

זשאנגס וואָס פֿיהרט פֿאַר צוויי „מעטעליקס“ פֿון „תל-אביב“
קיין יאָפּא קען ניט נאַסטאיען פֿלעצער גענוג פֿאַר די פֿאַ-
סאזשירען.

אויף די הייזער זיינען אויסגעהאנגען פֿאַהנעס און
דער עולם ווערט געשפּאַנטער וואָס אַ מינוט.

היינט איז פֿרייטאָג. דער באַראָן איז ניט געקומען
און וועט ניט קומען ביז זונטאָג. דערווייל נידערט אַרום
טער אויפֿ'ן שטערטעל דער ערבֿ-שבת פֿאַרנאַכט. דער די-
ליושאַנס לויפט ניט מעהר, די דראַזשקעס זיינען נעלם
געוואָרען, ניטאָ מעהר קיין זכר פֿון וואַכעדיגקייט.

די זונן איז שוין פֿאַרנאַנגען. ווייכע שאַמענס שפּריי-
טען זיך געדיכטער און געדיכטער, דער הימעל ווערט אַני-
געשאַטען מיט שטערען און די גאַסען ווימלען מיט פֿאַרלעך
און קאַמפּאַניעס וואָס שפּאַצירען אין אַלע דיכטונגען. דורך
די אָפּענע פענסטער גיסען זיך אַרויס פֿון די הייזער, שטראַ-
מען ליכט, און דאָ און דאָרט גיסט זיך אַרויס צוזאַמען מיט
דעם ליכט אַ געזאַנג. דאָס זינגט מען זיצענדיג אַרום טיש,
נאָך דער שבת־דינער סעודה... די ווערטער און די קלאַנג-
גען זיינען בעקאַנטע, היימישע.

אויף די האַלבֿ-פינסטערע וועראַנדאַס זיצט מען אין
דער פֿרישער אַבענד־לופּט און מע שמועסט, און אויף אַלצ-
דינג און אויף אַלעמען איז אויסגעגאַסען די זיסע, ציכטיגע
מנוחה פֿון שבת...

מע דערצהלט ביה, אי נאך ניט לאנג צוריק פלענט
מען ביים אריינפאהר אין תל-אביב ארונטערלאזען דעם
שלאגבאם אום שבת, און קיין וואגען אָדער רייטער איז
ניט ערלויבט געווען צו פערשוועכען דעם הייליגען רוה-
טאָג.

מאכט זיך איינמאָל אַ דעפוטאט פון דעם אַמאָמא-
נישען פאַרלאַמענט בעזוכט יאפא אום שבת, און אזוי ווי
ער האָט זיך פיעל אָנגעהערט פון דעם שעהנעם תל-אביב,
בלייבט ביי איהם זיך אַהין דורכצופאַהרען אין אַ פאַעטאָן.
טרעפענדיג דעם שלאַגבאָם אַראָפּגעלאָזט, איז ער גע-
וואָרען אַן אָנגעצונדענער. און אויף מאָרגען איז ער אַרויס
אין אַן אַראַבישער צייטונג מיט אַן אַטאַקע אויף די איד-
שע בעפעלקערונג וואָס וויל גרינדען אַ רעניערונג אין אַ
רעניערונג.

איצט לאָזט מען קיין שלאַגבאָם ניט אַרונטער. אָבער
זעלטען-ווען אַז אַ ניט-אידישע דראַזשקע אָדער אַ ניט-אי-
דישער רייטער זאָל דורכפאַהרען אום שבת.

פון אידען איז אָפּגערעדט. אפילו דער ראַדיקאַלסטער
יוס-כפור-באַלניק וועט זיך שטאַרק מישב זיין אידער ער
וועט וואַגען מחלל-שבת זיין כפרהסיא.

געווען אַ פרוי וואָס האָט געפרובט אַרבייטען אין
איהר גערטעל אום שבת, איז זי שיער ניט געלינטשט גע-
וואָרען, ניט חלילה פון אידען מיט לאַנגע פאות, נאָר פון די
— יונגע שילער פון דער העברעאישער גימנאַזיע.

דיזעלביגע בתורים האָבען ביי אַן אַנדער געלעגענהייט
בעלאַגערט דאָס הויז וואו עס איז איינגעשטאַנען אַ בע-
ריהמטער אידישער שריפטשטעלער און האָבען איהם ניט

געלאזען געחן אויף א רעפערעט וואס ער האט געוואלט
האלטען אין אידיש. ביי א צווייטער געלעגענהייט האבען
זיי געטהאן עפעס וואס האט געפארערט וועניגער העלדיש-
קייט. דערפאר האט עס אבער געוורקט שנעלער און
שטארקער.

זיי האבען געמאכט א „כעמישע אַבסטרקציע“ אין א
טהעאטער וואו די אידישיסטען — וועלכע האבען אונגער-
פעהר אזוי פיעל שאנסען אין תל-אביב ווי די וואס אַנימיר-
רען פאר דעם דבור העברי, אין שיקאגא — האבען אויפ-
געפיהרט א אידישע שטיק.

פאר די וואס ווייסען ניט וואס „כעמישע אַבסטרקט-
ציע“ איז, וויל איך בלויז זאגען, אז דאס איז א מעטהאדע
פון ארגומענטירען וואס איז מעהר איבערצייגענד פאר'ן
נאז ווי פאר'ן שכל, און בעשטעהט אין דעם געברויך פון א
אזעלכע שטאָפּען, וואס אפילו די מאַטיריער-נאָז פון א
אידישיסט קען ניט פערטראָגען.

דער באַראָן איז ענדליך געקומען. עס האבען זיך אַנט-
געזאמעלט אַן ערך פיער-פינף טויזענד מענשען. די אָרד-
נונג האבען געהאלטען די מיטגליעדער פון דעם אַטלעטיק-
שען קלוב „המכבי“. זיך האַלטענדיג האַנד-אָן-האַנד, האָ-
בען זיי געבילדעט אַ קייט הינטער דעם באַראָן'ס קארעמע
און האבען העלדיש צוריקגעהאלטען די טויזענד-קעפיגע
מאַסע וואָס האָט זיך געשפּאַרט מיט אַלע כחות זיך דורכ-
צורייסען.

די נאכריכט פון דעם באראָן'ס קומען האָט זיך אויך
פערשפרייט צווישען דער אַראַבישער בעפעלקערונג אין
יאַפּאָ.

מיט דעם פיינעם חוש וואָס אַלע אַראַבער האַבען פאַר
פאַסיגע צונעמעניסען, האַבען זיי דעם באַראָן אַ נאַמען גע-
געבען „אַבו'ל-מאַסאַרי“ — דער פאַטער פון געלט. אַנד-
דערע האַבען איהם מעהר מליצה'דיג גערופען „אַברסונ-
דוק“ — דער טאַטע פון דעם קעסטעל.

איך האָב געזעהן דעם „אַברסונדוק“ ווי ער איז גע-
שטאַנען אויף אַ באַלקאָן און האָט אַרונטערגעקוקט אויף
דעם גרויסען עולם וואָס איז געקומען איהם אַפּצוגעבען
כבוד. ער איז געווען שטאַרק געריהרט. אויף זיין אַלטען
פנים איז געווען דער אויסדרוק פון אמת'ער פרייד...

מיט פופּצעהן יאָהר צוריק ווען ער איז געקומען קיין
פאַלעסטינאַ, האָט ער געטראָפּען קאַלאַניסטען וואָס האַבען
אויסגעקוקט אויף זיין שטיצע, און אַ ישוב וואָס איז גע-
האַנגען אויף זיינע חסדים, אויסגעטיילט דורך אונגעהרליכע
אַדער אונטערהינגע שלוחים.

איצט האָט ער געפונען זעלבסטשטענדיגע פּיאַנערען
וועלכע האַבען איהם בעגריסט מיט האַרציגער ליבע און
מיט בעוואונדערונג, אָבער אַהן שום הכנעה. זיי האַבען
קיין זאך פון איהם ניט ערוואַרט. זיי זיינען געקומען מיט
איהם צוזאַמען זיך פרעהען אויף די שעהנע פרוכטען וואָס
האַבען אַרויסגעשפּראַצט פון דעם זאַמען וואָס ער און אַנד-
דערע האַבען מיט אזוי פיעל מיה און האַרצוועג פערזעעט...
בעזונדערס האָט ער געקליבען נחת פון יענע אַנשטאַל-

מען און קאלאניעס אין וועלכע ער אליין האט לחלוטין קיין
הלק ניט געהאט. ער, וואס דער ישוב פון פאלעסטינא אין
פאר מעהר ווי דריי צעהנדליג יאהר נאכאנאנד געווען זיין
איינציגער טרוים — האט מעהר ווי וועלכער עס איז אַנד
דערער געוואוסט צו שעצען יענע אויפמחוען וועלכע זיינען
זיך בעגאנגען אַ הן זיין הילף.

תל-אביב איז ביי איהם אין גאנצען געווען אן אנט-
בלעקונג...

אַבער דאָ און דאָרט האָט זיך אַ שוואַרצער פּאַרעם
וורכגעכאַפּט...

אין ראשון לציון, זאָנט מען, האָט דער באַראָן געד-
פרעגט: ווי קומט עס וואָס ער שטויסט זיך אָן אין פאַרזי-
אויף אזוי פיעל זיהן פון ארץ-ישראל'דיגע קאלאניסטען?
אין עקרון — פיעלייכט די צוריקגעשטאנענסטע קאָד-
לאַניע פון יהודה — איז דעם באַראָן אַרויס אַנטקעגען אַ
כאַר פון קליינע קינדער זיפּענדיג העברעאישע ליעדער,
האַט ער בעמערקט ווי אייניגע קינדער האָבען שלעכטע
אויגען און האָט געפרעגט, אויב, שטאַט צו לערנען די
קינדער זינגען וואָלט ניט געווען מעהר יושר זיי גוט אויס-
צואוואַשען די אויגען...

ווען מע האָט די באַראָנעסע איינגעלאָרען אין דער
העברעאישער מוזיק-שוהלע פון תל-אביב, האָט זי געזאָגט:
Vous commencez toujours par le dessert...

(איחר הויבט שטענדיג אָן פונ'ם צימעס).

נאך די אלע נרויסע הכנות וואס מע האט לכבוד איהם
געמאכט, איז דער „אברסונדוס" אין תל־אביב אין גאנץ
צען פערבליבען בלוז א פאאר שעה. ער האט זיך גע-
אייגט אפצופאָהרען קיין ירושלים.

XVII.

ה'רצ"ה

געזעסען אויפ'ן בראַכשטוהל איז דער צערן,
די שאַנד, דער וועק פון מוידענד לאַנגע
יאָהרען.

און ניט געווען קיין כח צו געבערען...
און פלוצים זעה! ווען אין דער ערד דער קערן
געוואָרען איז צופוילט — אַרויסגעשאַסען
האַט אין דער זון אַ פעלד פון יונגען קאַרן,
און רייך און פרוכטבאַר איבער אַלע מאַסען,
אין איין פריהמאָרגען זיינען מיר געוואָרען..

נעכטען אָבענד בין איך געווען אויף אַ „נשף“ אין
דער גימנאַזיע. באַראָן ראַטהשילד, אויף וועמען מען האָט
זיך לכתחלה געריכט, איז נישט געקומען, אָבער עס איז
מן השמים בעשערט געווען אַז אַהן אַז „אבו סונדוק“ זאל
דער אָבענד נישט פערנעהן. איז געקומען דער שיקאַנאַ'ער
פיעלפאַכער מיליאָנער און פילאַנטראָפּ ר... מיט זיין פרוי.

דער גרויסער זאָאל פון דער גימנאַזיע איז געווען אַנ-
געפאַקט קאָפּ אויף קאָפּ מיט גימנאַזיסטען און גימנאַזיסט-
קעס און מיט זייטיגע בעזוכערס.

דער „תכנית“ אָדער פּראָגראַם איז בעשטאַנען פון כאַר־געזאַנען, דעקלאַמאַציאָנען, און אַרקעסטער פון בלאָד-אינסטרומענטען צוזאַמענגעשטעלט פון תלמידים, אַ מאַנ-דאָליו אַרקעסטער פון תלמידות און צולעצט „התעמלות“ אָדער גימנאַסטיק.

די שילער וואָס האָבען גענומען אַנטייל אין דעם לעצט-טען נומער, האָבען דורכגעפיהרט אַלע בעוועגונגען מיט קראַפט, געשיקטקייט און זעלטענער גראַציע. זיי זיינען געווען אַלע שלאַנקע ברייט-ברוסטיגע יונגען, אָנגעהאַנגן אין ווייסע הויזען און ווייס-און-בלאָ געשטרייפטע יאַקען. אויף דער ברוסט ביי איטליכען איז מיט גרויסע בלאַע בוכ-שטאַבען געווען אויסגעשטיקט דאָס וואָרט „הרצליה“, דער נאָמען פון דער גימנאַזיע.

צווישען די דעקלאַמאַציאָנען פונ'ם אָבענד איז געווען שלום עליכם'ס „ווען איד בין ראָטהשילד“, אין אַ העברע-אישער איבערזעצונג. די שטיק האָט זעהר אויסגענומען ביי דעם עולם און איד האָב אויפּמערקזאַם געמאַכט אַ מאָן וואָס איז געשטאַנען געבען מיר, ווי מערקווירדיג דאָס איז, אַז די בעסטע זאָך פון אַ „נשאַ“ וואָס ווערט געגעבען איז דער העברעאישער גימנאַזיע, איז געשריבען דוקא פון אַ „סופר זרגוני“.

— וואָס רעדט איהר ? — ענטפערט ער מיר מיט ביטול — דאָס קריגט דאָך ערשט אַ טעם אין העברעאיש. אַן אויסגעצייכענטער שיר פון פרישמאַנ'ען איז פאַר-

געלעזען געוואָרען, אָבער אין דער חברה הספרדית האָבען די שורות פּערלאָרען זייער אורשפּרינגליכען ריטהמוס.

די פּראָבלעם ווי אָנצוהאַלמען אין דעם ספּרד'ישען אַקצענט דעם ריטהמוס פון העברעאישע ליעדער וואָס זיי גען לכתחלה געדיכטעט געוואָרען אויף דעם אשכּנז'ישען אַקצענט — וועט זיין זעהר שווער צו לייזען פאַר די אַנדיגענער פון די חברה-הספרדית — און אַזעלכע זיינען דאָך אַלע וואָס וואוינען אין ארץ ישראל.

די קלינגענדיקע ליעדער פון ביאַליק און שניאור מוזען נאַטירליך פּערלירען דעם גרעסטען טייל פון זייער וואוילקלאַנג ווען זיי ווערען אַרויסגערעדט אין דער ספּרד'ישער אויסשפּראַך.

קיין וואונדער ניט וואָס פיעל גרויסע העברעאישע שריפטשטעלער אין די גלזת-לענדער קוקען קרום אויף דער גאַנצער חברה הספרדית. איינער, אַן ערנסטער העברעיִ-אישער מיסטיקער און דענקער, וואָס האָט קיין מאָג אין זיין לעבען קיין ווייץ ניט געזאָגט, האָט זיין ערשטע און איינציגע הלצה געמאַכט אויף דעם חשבון פון דער דאָזיגער „חברה“, און האָט זי אָנגערופען: די „חברה הצפרדעית“ (די אויסשפּראַך פון וואָבעס).

און דאָך ווען מע לעבט אין ארץ ישראל אַ לענגערע צייט, הויבט מען אַן פיהלען, אַז די ספּרד'ישע אויסשפּראַך איז די ריכטיגע, די צוגעפאַסטע, אָפּגעזעהן פון אַלע היסטאָריש-פּילאָלאָגישע טעמים.

דעם שיטאגאָ'ער מיליאָנער האָט די פראַבלעם פון דער „חברה“ קענטיג וועניג־וואָס געקומערט. ער האָט אלע פאַרלעזונגען, אַחן שום אונטערשייד, אַפלאָדירט, צו־ליעב ריין פֿילאַנטראָפֿישע מאַטיווען.

אמת האַרציג הנאה געהאַט האָט ער פון דער גימנאַס־טישער טייל פון דער פראַגראַם. די גאַנצע צייט וואָס די יונגע אירישע אַטלעטען האָבען, צו דעם צושפּיעל פון אַ קליינעם אַרגעל, דורכגעמאַכט זייערע פּערשיעדנע ווענדונגן גען און פיגורען, האָט ער פון זיי די אויגען גיט אַרונטער־גענומען. ער האָט געכאַפט התפעלות פון אימליכען קעהר און ריח, און האָט געפאַטשט מיט דער התלהבות פון אַ יונגען אינגעל.

אחוץ אַפלאָדיסמענטען האָט ער אויך געשאַנקען פינף הונדערט דאָלער אויף אַ טעניס־פּלאַץ פאַר די שילער. די פאַרשטעהער פון דער גימנאַזיע האָבען נאָכאַנאַנד אַרומגעפאַדעט אַרום איהם, און די תלמידים האָבען איהם געמאַכט אַן אַוואַציע.

דערזעלביגער מיליאָנער און פּילאַנטראַפּ, אויב איך האָב קיין טעות ניט, האָט צו מעהר ווי איין נעגער־פּעראַיין פון דער „יאַנג מענ'ס קריסטשען אַסאָסיאַיישאַן“ געשאַנ־קען די סומע פון פינף און צוואַנציג טויזענד דאָלאַר, און איך צווייפּעל שטאַרק אויב זיינע שוואַרצע פראַטעזשעס האָבען איהם ווען עס איז געגעבען אַזאַ מין פעטע פאַרציע כבוד, ווי די שלאַנקע שעחנע בחורים פון דער העברעא־שער גימנאַזיע אין תל־אביב.

ווען ער האָט בעזוכט אַ געוויסע ערציהונגס־אַנשטאַלט
אין ירושלים — דערצעהלט מען מיר — האָט מען זיך
מעהר מיט אַוואַציעס ניט בענגונגענט און מע האָט איהם —
געטראָגען אויף די הענד...

צוליב דעם כבוד פון מיין מיליאָנערסקען לאַנדסמאַן
ווייל איך גלויבען אַז ער האָט זיך שטאַרק געראַנגעלט און
אייניגע פון זיי כאַטש אַ פּאַאַר צייהנער אויסגעבריקעט.
איך טראַכט : וואָס פאַר'ע מציאות מע קען אין ארץ
ישראל אַיינקויפּען.... אַז גאָט בענשט איינעם מיט אַסך
געלט און ער האַלט ביי קויפּען כבוד, זאָל ער נאָר פּאַהרען
קיין פּאַלעסטינאַ. וואָס אין ניו יאָרק אָדער באַסטאָן אָדער
שיקאַגאָ דאַרף קאַסטען אַ פערמעגען, קען מען אין דעם
לאַנד פון די אבות אַיינהאַנדלען פאַר אַ שיבוש.

צוזאַמען מיט דעם מיליאָנער ר... איז אויך געקומען
זיין פיהרער און ראטהגעבער, דער אַנראַנאַם א... וואָס
האָט זיך קונח שם געווען מיט דעם וואָס ער האָט אויסגע-
פונען דעם אור־ווייץ, אָדער, דעם ערשטען עלטער־זיידען
פון אַלע ווייצען, וועלכען די באַטאַניקער האַבען זינט
יורות געזוכט מיט ליכט. דער דאָזיגער ווייץ האָט די מעלע
וואָס ער איז ניט אַזאַ מפונק ווי דער היינטיגער, געביל-
דעטער ווייץ, און קען וואַקסען אפילו אין דער מאַגער-
סטער, טרוקענסטער ערד.

איין מלאכה איז ביי אידען ניט גענוג, בעזונדערס אין
ארץ ישראל. א... איז ניט קיין יוצא מן הכלל. און צו
דערזעלביגער צייט וואָס ער פאַרשט אין זיין עקספּער-
י-

מענטשטאציאן „אטליט“, דעם זיידע פון די וויצען, איז
ער דער ארץ־ישראל־דינער בעל־יועץ פון אן אמעריקאנער
שען „טאטע פון'ם קעסטעל“.

איבריגענס איז טאקי נויטיג צו האַכען אן אייגענעם
מענשען אין ארץ ישראל. ווען ניט, איז מען קיינמאל ניט
זיכער פון די געפעהרליכע — אַרבייטער...

אט, למשל, ווען ר... האָט בעזוכט „אטליט“, האָט
איהם אַ קאָמיטעט פון אידשע אַרבייטער דערלאָנגט אַ
בריעף, אין וועלכען זיי בעקלאָגען זיך אַז הערד א... וואָס
האַלט אויף זיין עקספּערומענט־סטאָציאָן אויף די שטיצע
וואָס ער קרינט פון אידישע פּילאַנטראָפּען אין אַמעריקא
— בעשעפּטיגט אויסשליסליך אַראַבער, און ניט קיינעם
פון די אידישע פּועלים ניט די געלעגענהייט זיך אויסצו־
לערנען אַביסעל אַנגאַנאַמיע און באַטאַניק, וואָס דאָס איז
דאָך פאַר'ן ישוב אַזוי וויכטיג.

האַט דער מיליאָנער איבערגעלייענט אַדער געהערט
איבערלייענענדיג דעם בריעף און האָט זיך אַ קעהר געטהאָן
צו זיין יועץ :

— האָט איהר דאָ אַן אייזערנעם שראַנק ?
א... האָט ניט באַלד פּערשטאַנען וואָס דער פּילאַנ־
טראָפּ וויל מיט דערדאָזיגער פּראָגע, אָבער ר... האָט צו־
געלענט :

— אייב איהר האָט דאָ מענשען וואָס קענען שרייבען
אַ ז ע ל כ ע בריעף, זייט איהר ניט זיכער קענען אַן אַנ־
פּאַל...

עס איז שוין געווען שפעט ווען דער „נשה“ האט זיך
געענדיגט און דער עולם איז זיך צוגאנגען...
לאנג נאך דעם בין איד געזעסען אונגעשפארט אויף
מיין פענסטער און געהערט ווי די גימנאזיסמען מארשירען
דורך די שטילע גאסען פון „תל-אביב“ זינגענדיג העברע-
אישע ליעדער אין דער שטערענדיגער נאכט...

XVIII.

האַרײַנטע און שפּחה

אידיש איז דאָ טריף ווי חזיר. ריידען אידיש אויף דער נאָס פאַדערט געוואַלטיגען מוסה.
נימנאַזיסמען פון דעם זיבעמען און דעם אַכטען קלאָס קומען אָפּט אַריבער צו מיר. איד פּרוב מיט זיי ריידען העברעאיש. איין נאָט אין הימעל ווייס אַז מיין כונה איז גוט, אָבער מיין צונג איז נאָך ניט געוואוינט. הויב איד אָן ריידען אידיש. ריידען זיי אויף אידיש. געהען פּערביי זייערע חברים, אָדער לעהרער פון דער נימנאַזיע אָדער גלאַט מענשען און קוקען קרום אי אויף מיר אי אויף זיי.

בין איד נעקומען אָהער פּערשפּרייטען שמד ? דער אַלטער וועטערצן פּונ'ם ישוב, דער גרייז־גראָהער איינענשטאַרט, בעגענענט מיר און פּרענט מיר צי עס איז טאַקע אמת וואָס מע זאָגט אַז איד בין נעקומען אַרויסגעבען אין פּאַלעסטינא א „זשאַרגאַנישע" צייטונג ? איד פּערזיכער איהם, אַז אַזאַ שרעקליכער פּערברעד האָט זיך מיר אַפּילו אין חלום ניט געקענט אויסדאַכטען. כּאַכט ער אַ מינע ווי ער גלויבט מיר באַמונה שלמה, שמיי

בעלט, און זאגט אז ער וואלט אין לעבען ניט געווארפען
אויף מיר אזא מיאוס'ען חשר. ער האט מיר נאך דער
צעהלט וואס אנדערע רירען. דערביי זעה איך אז זיין
הארץ איז ניט גאנץ רהיג.

מיט די וואס שרייבען „זרנונית“ (זשארגאניט) קען
מען קיינמאל צו זיכער ניט זיין.

א סוחר, פאר וועמען הערר גרזובסקי שטעלט
מיד פאר אלס „משורר זרנוני“, פרעגט מיר מיט אמת'ער
רחמנות צי איך שעהם זיך ניט וואס איך שרייב אויף
„זרנון“. איך בין זיך מוסר נפש און זאג „ניין“. זעה איך
מיט אמאל ווי זיין געזיכט ווערט פערוואלקענט און זיין
פריהערדיגע רחמנות געהט איבער אין פעראכטונג...
אבי ער האט געמיינט אז איך בין א בעל־תשובה.

א יונגע מיידעל, קענטיג נאך וואס אַנגעקומען אין
תל־אביב, שטעלט מיר אַפּ אויף דער גאס און פרעגט מיר
אויף א זעהר צוקאליעטשעטען העברעאיש וואו א געוויסע
גאס געפינט זיך. איך ענטפער ניט שנעל גענוג און זי
דרינגט אז איך פערשמעה ניט איהר העברעאיש. פער־
שעהמט זי זיך און פרעגט מיר אויף א צדה'דיגען רוסיש.

— אָבער פאַר וואָס פּרעגט איהר ניט אויף מאַמע־
לשון? — קום איך אַרויס מיט מיין ליטווישען דיאַלעקט.
איך האָב די מיידעל מחיה געווען, און זי האָט זיך
צורעדט אויף אַ אידיש וואָס הלואי אויף פיעל פון אונז
זערע אינגערע שרייבער געזאָגט געוואָרען.

אידיש אין „תל-אביב“, היתפן? — האט זי נעבאר
נעמוזט זיך פלאנען אויף רוסיש...

איך האב צונעקוקט ווי א גרופע יונגע גימנאזיסטען
האבען נעשפיעלט פוס-באל. עס זיינען געווען די געוועהנר
ליכע נעשרייען און רייסערייען, אבער אין דער גרעסטער
היץ פון שפיעל האט זיך קיינער פון זיי ניט ארויסגעכאפט
מיט א ניט-העברעאישען ווארט. דאס איז ביי מיר געווען
דער בעסטער בעווייז, אז די שפראך איז זיי אריין אין דער
נשמה און איז אין זיי ארגאניש אריינגעוואקסען.
א גרויסער זיעג פאר די פיאנערען פון דער שפראך-
אויפלעבונג.

דערפאר אבער, די דערוואקסענע מענשען, הנם זיי
ריידען העברעאיש זעהר פליסיג, ווייזען ארויס א סך נע-
קינסטעלטקייט, א סך געצוואונגענהייט, עפעס אזוי
ווי זיי וואלטען זאגען: מיר האבען א זאך בעשלאסען
און מיר וועלען זי דורכפיהרען, ווי שווער עס זאל ניט זיין.
דאס רוב געשפרעכען אדער, לכל הפחות, די יעניגע
וואס מיר איז אויסגעקומען צו הערען, זיינען פלאך און
בלוטלאז און דרעהען זיך ארום א י י אן אויסגערראשענעם
אידען-קריין. וועניג המצאות ווערען געזאגט און דער
לעבעדיגער הומאָר פעהלט אין גאנצען. איך שרייב עס
צו, צו דער אוננאטירליכקייט פון זייער העברעאיש ריידען.
עס דאכט זיך, אז אזוי שנעל ווי זיי וואלטען נעהמען ריי-

דען אידיש, וואָלטען זיי פרייער אויפֿאַטהעמען און ריידען
אינטערעסאַנטער, האַרציגער, הומאָריסטישער.

דאָן זיינען דאָ די גאָר עלטערע אידען וואָס מאַמערען
זיך נעבאָד צו ריידען העברעאיש. ווען זיי זאָלען זיך ניט
שעהמען, וואָלטען זיי גערעדט אידיש. אָבער עס פֿאַסט
עפעס ניט פֿאַר די יונגע. ברעכט מען די אַלמע צייהנער
אַבי ניט אויסגעלאַכט צו ווערען, ממש ווי די עלטערע אי־
דען מוטשען זיך אין אַמעריקא מיט זייער געבראַכענעם
ענגליש.

אָבער עס איז ארץ ישראל, און די מאַטערניש איז
ליעב. מע קוקט אויף די אייגענע קינדער און מע הערט ווי
געשמאַק און ווי נאַטירליך זיי ריידען העברעאיש
און עס צונעהט דאָס האַרץ פֿון פֿרייד.

מיט דער שפראַך אַליין איז נאָך אַ האַלבע צרה. אָבער
די הברה הספרדית...

אַ פרומער איד האָט מיר מיט אַ זיפֿן דערצעהלט, אַז
ער האָט שוין כמה וכמה מאָל געפרובט דאוונען מיט דער
הברה הספרדית, האָט זיך איהם די צונג גענומען קלעפען
און ער האָט ניט אָנגעהויבען פֿערשטעהן דעם פרוש
המלות... איז געבליבען ביי איהם, אויף דער גאַס ווי אויף
דער גאַס אָבער אין שוהל — די אַלמע שניפֿישקער הברה...

איך בין אויפגעשטאַנען איין טאָג גאַנץ בעניגען. אויף
דער גאַס איז נאָך כמעט קיין מענש ניט געווען צו זעהן.
דער אייזעל בעלאָדען מיט פֿרישע בולקעס פֿון כ׳'ס

„מאפיה“ (בעקעריי) איז נאָר וואָס פאַרבייגעגאַנגען, וואָס
דאַס מיינט, אַז עס איז נאָך געווען זעהר פריה.
זעה איד ווי אַן עלטערער איד מיט אַ גראַהליכען באַרד
שטעקט אַרויס דעם קאַפּ פון אַ פענסטער, קוקט אַריבער
אויף דער צווייטער זייט נאָס און ניט אַ זאָג צו עמיצען
וואָס ער האָט דאָרט מסתמא דערזעהן, אַ היימישען „נוט
מאַרגען“. דערביי האָט זיך דער איד פאַסמאַקעוועט. דאַס
האַט מען געקענט זעהן אויף זיין געזיכט.
אַריינגעכאַפט אַ איריש וואָרט...
אַ רחמנות אויפ'ן דור המדבר.

נאָך אַ גרעסערער רחמנות איז אויף די „אנוסים“
וואָס האָבען געבאָד צוליעב דער ביטערער פרנסה געמוזט
אַננעהמען די „אמונה“ פון תל אביב.
אַזעלכער איז געווען דער יונגער מאַן פון דער
„מספרה“ (מאַספּעיראַ) וואו איד בין אַריין זיך אַפּשערען
די האָר. ער האָט לכתחלה אויסגעלאָזט אויף מיר די
פאַאר העכערע אישע ווערטער און פּראָזען, וואָס ער האָט זיך,
קענטיג, מיט שווערער מיה אויסגעלערענט. ווען אָבער
ער האָט אויסגעפונען אַז איד וועל איהם ניט פּערראַטהען,
האַט ער מיר אין האַרציגען מאַמעדלשן ענטפלעקט דעם
שרעקליכען סוד...

די איינציגע אויסגעשפּראַכענע אירישיסטען וואָס האָר
בען דעם מוטה פון זייער איבערצייגונג, זיינען די אַראַבער
וואָס קומען פּערקויפּען זייערע סתורות אין תל אביב. אַט

פיהט א הויכער דארער אראבער א קליין אייזעל בעלאדען מיט ליימענע כלים און שרייט אונטער דעם סאמע שאמען פון דער גימנאזיע, אין קלאסישען אידיש „טעלערלעך, טעלערלעך, שייסעלעך“ און פון עק נאס קומט אן אן אראבערקע מיט א קויש אויפ'ן קאפ און זינגט אויס, מיט א האלברוטווייגען, האלברוטווייגען נגון „גוטי מאראני צי, מאראנצי גוטי“.

און דאָר, ווי לעכערליך און ווי קליינליך עס זאָל ניט זיין די שנאה פון די היגע קנאים צו אידיש, איז זי אָבער גאנץ נאטירליך. מענשען האָבען יאָהרען און יאָהרען זיך געמיהט און געקעמפט און געארבייט מיט אלע כחות און געבראכט אלערליי קרבנות צו בעלעבען די אלטע שפראך, געטראכט ביי טאָג און גע'חלומ'ט ביי נאכט פון דער דאָר זיגער בעלעבונג און איצט, אז זיי זעהען די ערשטע שפראך צונג פון זייער וריעה — ווי קען מען ערווארטען זיי זאָר לען זיין טאָלעראַנט צו דער שפראך וואָס זיי בעמראכטען פאר דעם געפעהרליכסטען קאָנקורענט פון זייער אידעאל ?

איך אַליין גלויב וואָס א טאָג אַלץ מעהר אין דער מעגליכקייט צו בעלעבען פון דאָס ניי דעם לשון פון אונז זערע אבות, אין ארץ ישראל. העברעאיש איז תמיד געווען א נויטווענדיגקייט אין פאָלעסטינא אַלס א שותפות'דיגען לשון אויף וועלכען אידען וואָס קומען אַהער פון אַלע פערד שיערענע לענדער האָבען זיך געקענט צוזאַמענריידען. דער איד פון פערסיען און דער איד פון אפגאַניסטאַן, דער איד

פון דייטשלאַנד און דער איד פון תימן, האָבען געמוזט גען
ברויכען העברעאיש כדי איינער אין רעם אַנדערען אַ ברר
דער צו געפינען.

די דאָזיגע נויטהווענדיגקייט ווערט וואָס אַ מאָג אַלץ
שטאַרקער און וועט זיין אַ שטענדיגער אָנמריב צו דעם
„דבור העברי“. מיט דער צייט קען העברעאיש ווערען אזוי
נאַטירליך פאַר די איצטיגע איינוואוינער פון פּאַלעסטינא
ווי פאַר זייערע אור־אור־עלטערען מיט צוויי טויזענד
יאָהר צוריק.

נאָך אַלעמען איז העברעאיש שטענדיג געווען אַ וויכ
מינער עלעמענט אין אַלע דיאַלעקטען וואָס אירען האָבען
אַנגענומען אין די פּערשיעדענע מדינות וואוהין דער גלח
האָט זיי פּערמריבען.

אפּשר וואָלט מען מיט אַ דוחק אויך אידיש געקענט
אַנרופּען אַ העברעאישער דיאַלעקט.

פון דער אַנדער זייט, טראַכט איך אָפּט וואָס פאַר אַ
גרויסער טייל פון גוטע פּיאַנער־ענערגיע געהט אַוועק אויף
דער ש פ ר אַ ד אין ארץ ישראל.

דערמאָן איך זיך וואָס היינע האָט ערגעקוואו גע
זאָגט :

ווען די רוימער וואָלטען געדאַרפּט זיך ערשט אויס
לערנען לאַטיין, וואָלטען זיי קיין צייט ניט געהאַט די וועלט
צו בעזיעגען...

אין אונזער פּאַנסיאָן שטעהען איין אייניגע נימנאָ
זיסמען פון די העברעע קלאַסען. זיי קומען פון רוסלאַנד,

האָבען דאָרט געלערענט אין גימנאַזיע און איצט זיינען
זיי געקומען אין תל־אביב פאָרמזעצן זייער שטודיום.

הער איד יעדען איד־דער־פריה ווי זיי תור'ען זייערע
לעקציע־אָנען. איינער פון זיי לערנט זיין לאטיינישע אויפ־
נאָבע אין העברעאיש — טויטע לאטיין אין לעבעדיגע
העברעאיש.

תויבט זיך מיר שטאַלץ דאָס האַרץ און איד טראַכט :
— ירושלים האָט בעזיענט רוים...

אויף וואָס פאָר אַ שפראַך דעם ים רעדט אין תל־
אביב, ווייס איד ניט, אָבער איד וואָלט ניט מיעד געוואָרען
איהם צו הערען נאָכאַנאַנד... דער טאָג איז ניט לאַנג
גענוג.

אין דער פריה שטעה איד אויף דעם גילדערנעם
זאָמר און זעה ווי די בלאַע וועלען פון דעם ים הגדול שלאָג־
גען און צוברעכען זיך אָן דעם פעלזיגען ברעג, און דער
שנע־ווייסער שוים שימערט אין די שטראַהלען פון דער
זון.

אַפּט בעגלייט מיך פּיכמאַן, און מיר קוועלען ביידע אָן
פון ים און פון הימעל און קענען זיך ניט זאָט אָנפרעהען,
און אונזערע געשפרעכען זיינען אַ טייל פון דער פּריידינג
קייט אַרום...

ער זאָגט צו מיר : איהר ווייסט, עס ווילט זיך אַ
שורה ניט שרייבען. צו וואָס שאַמען שעהנע זאָכען, ווען
אַרום איז אזא שעהנע ליכטיגע וועלט ?

מיר פון צונג די ווערטער אַרונטערנענומען...

מיט דעם ים פּיחל איך זיך היימיש און פּערנעס אָן
מיין שאַנד וואָס איך בין אַ „משורר זרנוני“ און וואָס איך
פּערשפּרייט די כּפּירה רחמנא לְצֵלן צווישען אונשולדיגע
אידישע בחורים, און איך בין גליקליך, איבער-גליקליך
וואָס איך בין אין ארץ ישראל...

און ביי נאַכט ווערט דער הימעל אָנגעפּערלט מיט
שטערען און אין דער פינסטער הערט זיך ווי דער ים רוישט
און טומעלט און איך ווייס אז דאָס רוישט ער און טומעלט
פון דער געבורט פון אַ פּאַלק, פון אַ גרויסען חלום וואָס
ווערט פּערווירקליכט...

און צוגלייך נעהמט מיך אַרום אַ זיסער וועהטאַג און
אַ שמאַכטעניס און אַ וואונד הויבט אָן בלוטען...
די דאָזיגע שמאַכטעניס האָט שפּעטער געזוכט זיך
אויסצודריקען אין דעם פּאַלגענדען ליער :

עס רוישען אין דער נאַכט די וועלען,
זיך איך אַליין ביים ברעג און הער,
מיר דאַכט זיך : פון מיליאָנען קעהלען
קומט אַן אַן אַלמ געזאַנג אַהער...

איך ווייס ניט און איך וויל ניט וויסען,
פאַר וואָס די טהערערען מיינע פליסען,
און ס'האַרץ איז פול און שווער...

דער הימעל גיסט אַ ווייסען רעגען
פון שטערען גרויס און וואונדער-העל,

געשמאלטען נידערען און פרעגען :
ווי גיך ? מיר ווארמען אויף בעפעחל...

איך ווייס ניט און איך וויל ניט וויסען,
פאר וואס די טהרערען מיינע פליסען,
און ס'הארץ קלאפט ווילד און שנעל...

אראנזשען שפריימען צויבער-דופמען,
צום שמומען שפיעל פון שמערען-שיין,
א גרויסער טרוים הענגט אין דער לופמען,
און מישט זיך אין דעם דופט אריין...

איך ווייס ניט און איך וויל ניט וויסען,
פאר וואס די טהרערען מיינע פליסען,
און ס'הארץ פערגעהט פון פייזן...

XIX.

זוניגקייט

דער גרונד־טאָן פון תל־אביב איז זוניגקייט, א שפע פון זוניגקייט, וואָס פלייצט איבער די דעכער, גיסט זיך אראָפּ פון די דעכער אויף די ווענד, שפּרינגט צוריק פון די ווענד אויף די יונגע בוימלעך, וואָס גראַבלען מיט זייערע שוואַכע וואַרצלען נאָך אַביסעל פייכטקייט אין דעם זאַמד־געזען באַדען, צושפּרייט זיך אויף דער גאַס און אויף די געלע זאַמד־הויפּענס, און צופיצעלט זיך אין גילדערנע פליטערלעך אויף דעם סאַפיר־בלאָען ים...
און זוניגקייט, א שפע פון זוניגקייט, איז אויך דער גרונד־טאָן פון דעם נאַנצען לעבען אין תל־אביב.
צווישען די לעהרערס פון דער גימנאַזיע, צווישען די שילער, אין די פּאַנסיאָנען, אויף די שפּאַצירנאַנען, אין דער אַנגלאַ־פּאַלעסטינאַ באַנק — אומעטום איז די לופט אַנגעזאַפט מיט העלע האַפּנונגען, מיט פלענער פאַר דער צוקונפּט, מיט דעם גייסט פון אונטערנעהמונג, מיט זיכערהייט אין זיך און מיט אמונח אין ערפּאָלג.

דער „משרד ארץ ישראל“ אָדער פּאַלעסטינאַ־אַמט,

וואס געפינט זיך אויף דעם אויבערשטען עטאזש פון
אונזער פאָנסיאָן, איז בעלאַגערט פון פריה ביו שפעט
פון פערמענליכע מענשען, וואָס זיינען געקומען אהער
קויפען לאַנד.

ק א פ י ט א ל, וואָס איז פון דער נאָטור אַ פּחוץ
און איז זיך על פי רוב נוהג צו שיקען פאַראַוים זיין
משרת — אַרבייט, אויסצושפּיאַנען פאַר איהם נייע טערי-
טאַריעס, האָט זיך אָנגעהויבען בעווייזען בכבודו ובעצמו,
ניט נאָר צו כאַפען אַ קוק און אַנטלויפען, נאָר טאַקיי צו
פערבלייבען.

דער ישוב האָט אָנגעהויבען ווערען אַ גוט געשעפט...
דער שטעדטישער סוחר וואָס איז ניט פּיאַנער גענוג
צו וועלען ווערען אַ קאָלאָניסט, און ניט אידעאָליסט גענוג
צו וועלען מקריב זיין שטעדטישע בעקוועמליכקייט
פאַר זיין לייעבע צו ארץ ישראל — דער דאָזיגער סוחר
קען איצט וואוינען אין אַ מאָדערן געבויטען-הויז, האָבען
אַלע קאָמפּאָרטען און אפשר נאָך מעהר ווי די צו וועלכע
ער איז צוגעוועהנט געוואָרען פון זיין שטעדטעל, שיקען
זיינע זיהן און זיינע טעכטער אין דער נימנאַזיע, געפינען
אַן איינטרענליכע בעשעפטיגונג פאַר זיין קאַפיטאַל און
זיין ענערגי, און צו דערזעלביגער צייט וואוינען אין דעם
לאַנד פון די אבות.

די פועלים וואָס זיינען אַהער געקומען צו „עסען
ברויט מיט זאַלץ און טרינקען וואַסער מיט אַ מאַס“, און
צו ברענגען כל ערליי קרבנות פאַר פאַלק און לאַנד, קוקען
נאָטירליך קרום אויף דיראָזיגע בורגנים (בורשוואַ).

עם פעהלען אויף ניט קיין פיקאנטע געשיכטעס ווער
גען אנוועצערס וואָס זיינען געקומען אין ארץ ישראל
בשר'ען זייער לינקען קאפיטאַל...

מע הערט פון נייע געשעפטען וואָס ווערען געגריכ
דעט, פון נייע אמעריקאנער „אהוזות" און פון אלערליי
אונטערנעהמונגען. מע דערצעהלט פון נייע קניות פון
ערד וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען פון יחידים און פון
גרופען.

אין איין מאָג האָב איך געהערט פון פינף איינקויפּען
איטליכער צו דרייסיג טויזענד דונאַם. מיר איז אָבער
ניט בעשערט געווען זיך לאַנג אַנצופּרעהען מיט די גוטע
בשורות. עם האָט זיך אַרויסגעוויזען אז דאָס זיינען אַלץ
געווען די זעלביגע דרייסיג טויזענד דונאַם, נאָר אין פּער-
שיעדענע נוסחאות.

וואָלט כאָטש געבליבען ביי דרייסיג טויזענד, וואָלט
אויף ניט שלעכט געווען. איז אָבער דער אמת געווען, אז
מע האָט מיט דעם אראָבער וואָס צו איהם געהערט דאָס
לאַנד, בלויז אונטערהאַנדעלט, אָבער פון דעם עסק איז
דערווייל נאָך גאַרנישט געוואָרען.

צוויי שיקאַגאַ'ער אידען זיינען געקומען אַהער מיט
א פּלאַן צו עפּענען אַ קליידער-פּאַבריק אין ירושלים. לויט
דעם חשבון וואָס זיי האָבען בעוויזען, וועט זיך דער עסק
זעהר גוט בעצאָהלען. איבערהויפּט רעכענען זיי אויף
דעם ביליגען אַרבייט־לוייהן. אַחוץ דעם, וועלען די וואָס

לערנען זיך די מלאכה, די ערשטע צייט ניט קריגען בעד
צאָהלט און זייער אַרבייט וועט זיין בלו רוח.
די צוויי אידען האָבען שוין געדונגען אַ הויז נעבען
דעם בצלאל אינסטיטוט און דענקען גאר בקרוב אַנצופאַנגן
גען בעקליידען ארץ ישראל מיט זייערע פראָדוקטען.
וואָס פאַר אַ גליקליכער טאָג דאָס וועט זיין פאַר
דעם ישוב פון פאלעסטינא, ווען דער גערויש פון זינגער
מאַשינען וועט אַנזאָגען די איינוואוינער פון ירושלים אַז
די „סוועט־שאַפּ“ קומט...

סמנים פון גוטע צייטען וואו מען גיט זיך אַ קעהר.
מען דערצעהלט שוין אפילו פון אַרימע לייט, וואָס זיינען
געקומען אַזש פון אַדעס כדי צו געהן איבער די הייזער
אין תל־אביב.

אין דער אַנגלאַ־פּאַלעסטינא באַנק, וואָס געפינט זיך
ניט אין תל־אביב, גאַר דוקא אין מיטען פּון דעם שמוציגען
אַראַבישען מאַרק אין יאַפּאַ, רודעלט זיך ווי אויף אַ יריד.
אַרום יעדער פענסטערל איז אַ געזעמעל און געדראַנג. מע
קומט דעפּאַנירען געלט, קויפען און אויסבייטען אַנווייז
זונגען, לייהען געלט, אַפּצאַהלען וועקסלען, א. א. וו.
די אַפיציעלע שפּראַך פון דער באַנק איז העברעאיש.
עס איז אויפגעקלעפט אַ מודעה אין וועלכער מע בעט דאָס
פּובליקום צו ריידען ע ב ר י ת. די וואָס קענען טהוען
עס. די פאַרמולאַרען פון דער באַנק זיינען העברעאיש.

די אויפשריפטען איבער די פענסטערלעך העברעאיש. די
 קונדען זיינען אידען אחוץ אייניגע נרויסע אראבישע
 סוחרים, וואס האבען, דורך דער באנק, געשעפטען מיט
 אידען אָדער האַלטען דאָ זייער געלט פון זיכערהייט וועגען.
 די באַנק, געשאַפען פון אידען פאַר אידען,
 האָט זיך בעזונדערס צונעפאַסט צו אידישע בעדערפניסען
 און אידישע מעטהאָדען פון האַנדעל און פינאַנץ, און דער
 אידישער סוחר פיהלט זיך אין איהר היימישער ווי ער
 וואָלט זיך געקענט פיהלען אין דער פריינדליכסטער ניט
 אידישער באַנק אונטער די גינסטיגסטע בעדינגונגען.
 פון איין זייט פליסט נאָכאַנאַנד אַ שטראָם פון נייע
 פאַנדען אין דער באַנק. די באַנק צאָהלט פינף פראָצענט
 פאַר יעהרליכע „פקדונות“ אָדער דעפאזיטס, און די ערבות
 פון דעם נאַנצען אידישען פאַלק, וואָס אימליכער דעפאזיט
 טאָר גלויבט מעהר אָדער וועניגער צו זעהן הינטער
 דער באַנק — ציהט צו אידיש געלט פון אַלע ווינקלען.
 פון דער אַנדער זייט פאַדערען די נייע אונטערנעהד
 מונגען, ערד-איינקויפען, נייע מאַשינערייען א. א. וו. אַסאָך
 געלט און אַ נאָלדענער שטראָם געהט אַרויס פון דער אַנ-
 גלאַפּאַלעסטינאַ באַנק און בעפּרוכפערט אַלע אינדרי-
 סטריען פון דעם נייעם ישוב.

איד שמעל זיך נעבען דער „קופה“ אָדער קאַסע. איד
 האָב אַן אַנווייזונג אויסצובייטען. די ליניע אין אַ לאַנגע
 און דער קאַסירער ניט צו פלינק. שמעה איד און ווארט
 מיט עכטער אַמעריקאַנישער אונגעדולד. אַז עס קומט אַן

מיין רייה, בעזויזט זיך א איד פון דער אנטקעגענדיגער
זייט און שמעלט זיך אַוועק נעבען פענסטערל.

פרעג איך ביי דעם קאסירער :

— הייבן ? איד ווארט דאך שוין איבער פופצעהן

מינוטען...

איך האב בדעה צו ווערען אין כעס, ערשט עס רוקט
זיך ארויס און עלטערער איד, מיט א לאנגער, אמת'ער
ישעיהבארד, און מיט מילדע אידישע אויגען, א סוחר,
קענטיג, פון דעם אלטען טיפ, און נעהמט מיך אן לייכט
פאר'ן ארבעל :

— יונגער מאן, וואס ערגערט איהר זיך ? נאך אלע
מען זיינען מיר דאך אין ארץ ישראל, און אלע אידען ברוד
השם... פריהער שפעטער — וואס מאכט עס אויס ?
איהר וועט ניט פערזאמען...

ווען איך קריג אזא מין ארנומענט אין די „קעמיקאל
נעשאנאל ביינק" אין ניו יארק, וואלט איך געטהאן איינס
פון די ביידע : ענטוועדער איך וואלט דעם אידען דורס
געווען, אדער איך וואלט זיך צולאכט.

ד א האב איך איינגעזעהן תיכף אז דער אלטער
איד איז גערעכט... איך בין דאך ניט געקומען מעבר לים
בעשטעהן אויף מיין רעכט פון „פריהער“...

איך קום אריין אין א זייטיגען קאבינעט, און טרעה
ביי א לאנגען, מיט פאפירען אַנגעוואָרפענעם טיש ה' גראַד
זאָוסקי'ן דעם פערפאסער פון העברעאישע ספריהונד

און ווערטערביכער, און צוגלייך איינעם פון די טהעטינסטע
בעאמטע פון דער אַנגלאַ-פּאַלעסטינאַ באַנק.

ער גיט מיר אַ שטוהל נעבען זיך און הייסט אַ משרת
פון דער באַנק ברענגען צוויי שעלכלעך קאווע.

דערווייל — דער אַרײַן און דער אַרויס. דער לעך
סיקאַגראַף רוהט גיט אַ רנע, שרייבט אונטער משעקס,
התמ'ה'ט זיך אויף דאַקומענטען, מאַכט הלוואות, פרעגט
און ענטפערט — און ביני לביני ריידען מיר וועגען דעם
נייעם „מלון" איבער וועלכען ער אַרבייט שוין זינט אַ
לאנגע צייט צוזאַמען מיט יעלינ'ען.

פאַר מיינע אויגען ווערען אָפּגעטהאַן מיט שנעלקייט
און פינקטליכקייט, געשעפטען אויף שווערע צעהנדליגער
טויזענדער פּראַנקען. אַ איד קומט אַרײַן מיט אַ קווי-
טאַציע און וויל די באַנק זאָל אויסלייזען די סחורה וואָס
איז איהם אָנגעקומען און האַלטען אין איהרע שפייכלערס,
אַ קאַלאָניסט פון פתח תקוה דאַרף געלד כדי צו קויפּען
קעסטלעך פאַר זיינע אַראַנזשען, און דער ראש הועד פון
אַ קליינער קאַלאָניע קומט באַרגען פון דער באַנק געלד
אויף אַ וואַסער-לייטונג.

דער מחבר פון העברעאישע לעהר-ביכער קען איטלי-
כען אויסגעבונדען, ער ווייס די היסטאָריע און דעם יחוס,
דעם מצב און די אויסזיכטען, די פּעהיגקייטען און די
געוואוינהייטען פון יעדערען בעזונדער. אויף דעם סמך
פון דערדאַזיגער קענטנים זיינע, בעשליסט ער וועמען יא
צו געבען און וועמען גיט צו געבען, און בעשטימט די
סומע וואָס מע קען איטליכען טרויען.

ער איז דער „בראדסטריט“ פון דער באַנק.
ער בענוצט זיך מיט אַ פרייער מינוט אום אַרויסצו-
נעהמען פון אַ טישיקעסטעל די קאַרקטור-בויגען פון דעם
„אלף“ פון זיין ווערטערבוך, וועלכער איז שוין אויפגע-
זעצט.

איך קוק איבער די בויגענס, זוף לאַנגזאַם פון מיין
שעלכעל די געדיכטע קאָווע, און דער שטן ברענגט מיר
ווידער אויפ'ן געדאַנקען די „קעמיקאל געשאַנאַל בינק“
פון ניו יאָרק.

אַבער איך לאָף זיך פון איהם אויס. אין ארץ ישראל
האַט די ליצנות פונים שטן קיין האַפט ניט...

אויף דער אַנדער זייט פון דעם גרויסען קאַבינעט,
אויך ביי אַ לאַנגען מיט פאַפירען פּערוואַרפענעם טיש,
זיצט אַ צווייטער בעאַמטער פון דער באַנק, אַ הויכער,
דאַרער ברויך-הויטיגער ספרדי, וואָס טראָגט אַ רויטען
טאַרבוש מיט אַ שוואַרצען טראָדעל, אויפ'ן קאַפּ.
זיין עובדה איז אויפצונעהמען די אַראַבישע סוחרים
און עפענדיגס וואָס האַבען מסחרים מיט דער באַנק. קומט
אַריין אַן אַראַבער אין אַ שוואַרצען לויזען איבערדעק, מיט
אַ ווייסען געפלאַכטענעם טורבאַן אויפ'ן קאַפּ, הויכט זיך
אַן אַ בעגריסונג.

דער ספרדי שטעלט זיך אויף און ביי דע צדדים לענען
מיט גרויס צערעמאָניע די רעכטע האַנד צוערשט אויפ'ן
האַרצען דערנאָך אויפ'ן שטערען. זאָגט איינער :
— ג'האַראַק סאַאיד (דיין טאַג זאַל זיין גליקליך).

ענטפערט דער צווייטער :

— נ'הארצק סאאיד אומבאראק (דיין טאָג זאָל זיין
גליקליך און געבענשט).

דערנאָך דערלאַנגט דער ספרדי מיט'ן טאַרבוש פאַר
פיראַסען און בעשטעלט קאווע. זיצט מען אַרום דעם גרוי-
סען שרייבטיש, און מע רויכערט און מע נעהמט קליינע
זופעלעך פון דעם קלעפּיגען געטראַנק, און אַלע וויילע
פרעגט מען זיך פון דעם ניי :

— קיף האַליצק (ווי איז דיין צושטאַנד) ?

און מע ענטפערט :

— על-האַמדו ליללָאה (לויב צו אַללָאה).

שמועסט מען פון אַלערליי זאַכען, און ד ר ד א ג ר
טהוט מען אַפּ די געשעפטען וואָס צוליעב זיי איז מען
אייגענטליך געקומען.

לפני ולפנים זיצט דער אויבער-דירעקטאָר פון דער
אַנגלאַ-פּאַלעסטינא באַנק, א גרויסער, ברייט-בייניגער איד
אין שפּאַקולען, מיט אַ לאַנגער גראַהליך-ברוינער באַרד.
זיין ערשטער אויפטריט אויף דער ביהנע פון דעם „ישוב“
איז געווען מיט אַן ערד פינג-און-צוואַנציג—דרייסיג יאָר
צוריק, אַלס מחבר פון אַ העברעאישען ספר איבער ארץ
ישראל.

איצט איז ער דער פּערוואַלטער פון א באַנק וואָס האָט
אויסשטעהן אַרום ניין מיליאָן פּראַנק.
ווען ער וואַלט געטראָגען אַ יאַרמאַלקע, וואַלט איד
איהם געקענט נעהמען פאַר אַ היימישען שוהט. האָט

אבער זיין אפגעדעקטער פליד דער'הרנ'עט די אילווע.
שטאטט מיד צו אדרעסירען אין העברעאיש אדער
מאמע-לשון, האט ער פ ר ו ב י ר ט ריידען מיט מיר
ענגליש... די פראגע איז געווען זעהר ניט קיין געלונגענע,
און איד האב דערקענט דעם משכיל...

דערווייל ווערט האלב נאך צוועלף. די באנק ווערט
מיט אמאל ליידן. די אנגעשטעלטע פערלאזען די פעני
סטערלעך און איילען זיך ארויס פון דער באנק. די סהירען
ווערען געשלאסען. ערשט אין צוויי שטונדען ארום וועלען
זיי ווידער געעפענט ווערען.

איד צוזאמען מיט גרעזאוסקי'ן קעהרען זיך אום
צוריק אין תל-אביב.

אויפ'ן וועג ריידען מיר ווידער פון דעם נייעם „מלון“.
אזוי שנעל ווי ער האט א פרייע מינוט, ארכייט ער אויף
דעמדאזיגען „מלון“. דאס איז זיין אפרוה נאך דער אר-
בייט אין דער באנק.

ער רעדט מיט ענטהוויאזום פון די נייע מערמינען
וואס איהם איז געלונגען אויפצופישען.

— אונזער מלון — זאגט ער — איז א פראקטישער
העברעאיש-העברעאישער ווערטער-בוך, געמאכט הויפט-
זעכליך מיט אן אויג אויף דעם דור וואס וואקסט אויף
אין ארץ ישראל. פאר אלע בעגריפען און בעדערפענישען
פון דעם טאג-טעגליכען לעבען, וועט דערדאזיגער דור
געפינען אין אונזער „מלון“ העברעאישע פארמען, אויס-

געטייטשט אין דעם העברעאיש אויף וועלכען ער רעדט
און טראכט.

פון דעם „מלון“ שפרינגט ער ווידער אריבער אויף
דער באַנק און דערצעהלט מיר ווי די געשעפטען וואַסען
פון טאג צו טאג און ווי די באַנק האָט געמוזט עפענען
נייע פיליאַלען אין פּערשיעדענע שטעט נאַכצוקומען די
בעדערפעניסען פון דעם וואַסענדען „ישוב“, און דאָ פּאַלט
ער אַרײַן אין אַ לױבגעזאַנג אויף דעם „ישוב“ בכלל און
זײַנע אױגען ברענען און זײַנע בעױעגונגען. ניט קוקענדיג
אױף זײַנע עטלעכע און פּופּציג יאָהר, װערען פּלינג און
יונג װי בײַ אַ פּופּצען יעהרײַגען בחור'ל.

ער איז געקומען אין ארץ ישראל מעהר ווי דרייסיג
יאָהר צוריק. אין יאַפּא אין דאָן אַ איד ניט זיכער געווען
אַלײַן אַרױסצוגעהן אויף דער גאַס.

הויבט ער אָן צו דערצעהלען זיינע ערפאַהרונגען.
ערנסטע און קאַמישע, פון זײַנע ערשטע פּיאָנער־טעג אין
די קאַלאָניעס. דערמאַנט ער זיך אָן דער מלחמה וואָס
ער האָט געהאַט אַמאָל מיט שאַקאַלען. אויף זײַן גורל
איז אויסגעפּאַלען צו ברענגען פּלײַש פון יאַפּא פאַר די
קאַלאָניסטען. עס איז געווען שפּעט בײַ נאַכט, דער װאַך
גען איז געווען אַ צרה־דיגער און דער פּערד הױט און
בײַנער.

דאָס פּלײַש איז געלעגען צוגעדעקט אויפ'ן װאַגען און
ער אַלײַן האָט געבראַדושעט אין זאַמד און האָט „געװײַז־
קעט“ זײַן מאַגערען געשפּאַן. האָבען די שאַקאַלען דער־
שמעקט דאָס פּלײַש און האָבען ארומגערינגעלט דעם װאַך

גען, און ער האט זיך מיט א גרויסען שמעקען געמוזט
וועהרען קעגען זיי.
אזוי ריירענדיג קומען מיר צו אונזער פאנסיאן און
דער פיאנער־פּעדאגאג־באַנקרבעאַממער צוועגענט זיך
האַסטיג מיט מיר :
— איד וויל נאָך אַרײַנכאַפּען אַ האַלבע שעה אויפ'ן
„מלון“...

XX.

אַרום טיש

דער סעזאן פון טוריסטען איז נאָך ניט אין פולען גאַנג. דאָס וועט ערשט זיין אַרום פּסח־צייט. אָבער אין אונזער פּאַנסיאָן זיינען די טישען כמעט תמיד בעזעצט. שלמה דער באַרוועסער תימני — שיד טהוט ער אָן בלויז לכבוד שבת — וואָס וועגט אין גאַנצען פינף־און־זיבעציג פונט שוין צוזאַמען מיט זיין הויכען רויטען פעץ, און ארבייט פאַר דרייען, קען ניט בעווייזען צו בעדיענען אַלע געסט, און די בעל־הבית'טע, די אלמנה פון אַ רחובות'ער פּיאָנער, מיט איהרע קינדער מוזען איהם צוחעלפען.

נעבען מיר זיצט די לעהרערקע פון נעהען אין דעם בית ספר לבנות, אַ הויכע מיידעל שוין אין די עלטערע יאָהרען. איד ווייס ניט וואָס אַזוינס איד האָב זיך גע־קענט אַרויסריידען, זי צו ברענגען אויף אַזאַ שרעקליכע מחשבה — אָבער זי האָט זיך אַריינגענומען אין געדאַנ־קען, אַז איד לאָד פון איהר אָפּ. איד מעג ריידען מיט איהר פון די ערנסטסטע און די אונשולדינסטע זאַכען און זיין דערביי אַזוי פריינדליך און אַזוי אָפענהאַרציג, ווי

מען קען זיין צו אן עלטערער מיידעל — זי האָט מעהר
אין מיר קיין אמונה ניט.

אז איך דערצעהל איהר וואָס פאַר הויכע בנינים
עס געפינען זיך אין ניו־יאָרק, פערקרימט זי די ליפען
און זאָגט: מע פערשטעהט וואָס איהר מיינט... און
קעהרט זיך אַפּ פון מיר מיט אַ בעליידיגטער מינע. זי
זעהט אויס צו זיין אַ וואוילע אידישע טאַכטער און מיר
פערדריסט מיט אַן אמת פאַרוואָס זי האָט געוואָרפען
אויף מיר אַן אומיחן.

אָנטקענען אונז ויצט דער יונגער דאַקטאָר, אַ דאָ-
רער יונגערמאַנטשיקעל מיט בלאַנדע וואַנצעלעך און מיט
מאַטע אויגען וואָס קוקען מרה־שחורח'דיג אין מעלער
אַרײַן. דערביי זיין וויבעל, אַ קלײַנ־געוויקסיגע ברונעמ-
קע מיט זיסע סאַמעטענע אויגען. זיי ריידען ניט מיט
אונז און ניט צווישען זיך אַ וואָרט די גאַנצע צײַט פון
דעם מאַהלצײַט. אַזוי שנעל ווי זיי ווערען פאַרטיג מיט
די פלויםען — אונזער מאַהלצײַט ענדיגט זיך שטענדיג
מיט פלויםען — הויבען זיי זיך אויף פון טיש און פער-
שווינדען אין זײער צימער, וואָס איז צוגלייך דער קאַ-
בינעט וואו דער דאַקטאָר געהמט אויף, אַדער דאַרף על
פי ישר אויפגעהמען פאַציענטען.

ער איז ערשט ניט לאַנג געקומען אַהער פון ערגײַץ
אַ שטאָרט אין פוילען. ער איז אַ „רופא למחלות העצבים“,
וואָס דאָס מײַנט אַ גערווען־ספעציאַליסט, פון זײַן מרה-
שחורח דרינג איך, אַז די תל־אביב'ער האַבען אײזערנע
גערווען.

לעבט מען דערווייל פון דעם נדן, וואס ער האט
געקריגען א צונאב צו די סאמעמענע אויגען.

ניט ווייט פון אונז זיצט דאס פאך פאלק פון דער
ליטא. ביידע עסען א סך ברויט און שעמען זיך ווען
שלמה פרעגט וואס פאר „מרק“ זיי ווילען האבען. זיי
קענען ניט א ווארט „לשון קדש“ און פיהלען זיך דער-
שלאגען. איד וואלט זיי וועלען טרייסטען און זאגען, אז
גאט'ס בארמהארציגקייט איז גרויס און אבי די כונה
איז גוט מאכט ניט אויס אז מע רעדט אידיש — ציטער
איד פאר די לעהרערקע פון נעהען.

שלמה אבער, וועלכער מאטערט זיך מיט אלע זיינע
תימנישע כחות זיך אויסצולערנען אידיש, פערכאפט זיך
טיכף און פרעגט זיי „וואס פאר זופ?“, און די ליטווי-
שע פאאר פאלק לעבען אויף.

נעבען זיי זיצט דער הויכער איד פון פעטערבורג,
איינער פון די אמאליגע ארויסגעבער פון דעם רוסישען
זשורנאל „ניווא“. ער איז האלב-טויב און מען מוז איהם
אריינשרייען אין אויער איידער מע קען זיך מיט איהם
צוזאמענריידען. ער איז לאנג צווישען אידען ניט געווען
און כאפט התפעלות פון אלצדינג וואס איז אידיש, שוין
אריינגערעכענט אין כלל די אידישע געריכטען וואס
שלמה סערווירט איהם.

אלצדינג אין ביי איהם א סימבאל פון דער אידי-
שער אויפלעבונג, אפילו די געהאקטע לעבער מיט שטיק-
לעך רעמאדן, וואס אונזער בעל-הבית'טע ניט אונז פאר
א פארשפייז.

דער גימנאזיסט, א זעהן פון א ווארשאווער סוחר, וואס איז שוין צוויי יאָהר אין דעמוזעלביגען קלאַס, ניט קוקענדיג דערויף וואָס ער איז אַ גרויסער מתמיד, קוקט אויף אונז מיט רוימע אַידיאָטישע אויגען. אויסער „שלום“ זאָגט ער צו קיינעם אַ וואָרט ניט.

דערפאַר די ווייבעל וואָס האָט אַן אַפטייק אין קאָר נא און איז געקומען אַהער זעהן, אויב זי קען ניט אַרײַ בערטראָגען איהר אַפטייק אין תל־אביב — רעדט נאָכאַ נאָנד און דוקא אין דייטש מיט אַן אַלעקסאַטער אַקצענט. זי איז אַ גרושה אַדער אַן אלמנה און זוכט, קענטיג, אַ שידוך.

אויף אַ צווייטען טיש זיצען די „אַלטע קונדען“. אויבען־אָן זיצט דר.... אַן אַלטער בחור, וואָס איז אַהער געקומען פון דער שווייץ, וואו ער האָט געמאַכט זיין דאָקטאָראַט אויף פּילאָזאָפיע. ער איז דער לעהרער פון תלמוד און אַנדערע געגענשטאַנדען אין דער גימנאַזיע. ער איז אין גאַנצען פערטרונקען אין זיין אַרבייט. א מאַך דערנער גלגול פון דעם אַמאָליגען לערנער.

איד האָב איהם ליעב פאַר זיין ערנסטקייט און פאַר זיין עהרליכען אידעאָליזם, און בין איהם בזכות זה מוחל זיין שנאה צו איריש און זיין בעשרענקטקייט בנוגע צו זאַכען וואָס ליגען אויסער דעם קרייז פון דער גימנאַזיע און איהרע טהעטיגקייטען. ער אַזוי ווי אַלע לעהרערס פון דער גימנאַזיע, קוקען אויף דעם דאָזיגען אַנשטאַלט ווי אויף דעם עיקר און דער קווינטעסענץ פון דעם „ישוב“

און בעטראכטען זיך, מעהר אדער וועניגער נאאיוו, פאר
די איינציגע אמת'ע בויערס פון דער אידישער צוקונפט
אט'דער קוק פון ביטול אויף אלצדינג, וואס איז
ניט נימנאזיע, איז איבערגעגאנגען פון די לעהרערס אויף
די תלמידים. דער מינדסטער שילער קוקט אויף זיך ווי
אויף א וויכטיגען עלעמענט און א עמוד-התוד פון דעם
נייעם אידישען לעבען. דער דאזיגער איבערטריבענער
שמאלץ איז פערזאנטווארטליך פאר א סך הוצפה'דיגע
ארויסטרעטען מצד די תלמידים.

נעבען דר... זיצט די שעהנע בוכהאלטערקע, זי
ווייס אז אלע קוקען אויף איהרע רונדע ארעמס און אויף
איהרע גרויסע שווארצע אויגען, און מאכט זיך כלומרשט
ניט וויסענדיג.

די צוויי גרויפנים'דיגע מיידלעך, לעהרערקעס אין
דעם „גן“, וואס זיצען נעבען איהר, זיינען איהר קענטיג
שטארק מקנא, און פערדעקען זייער קנאה מיט אן עק
סטרא דאזע פריינדליכקייט צו זייער שעהנער מיט
עסערקע.

דאן זיינען דא די צוויי מיטגליעדער פון דעם „ועד
העיר“ פון דער קאלאניע „הדרה“, וואס זיינען געקומען
אָהער וועגען עפעס א קהל'שען ענין. איינער פון זיי, א
פערעלטערטער איד פון א יאהר פערציג, מיט האַלב-ליי-
דיגע יאסלעס און מיט דעם זכר פון וואַכען-לאַנגע פיבערס
טייער איינגעקארמט אין די באַקען — זאָגט אז איך מוז

דורכאויס בעזוכען „חררה“. אזא שעהנע און טייערע קאָד
לאַניע איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ.

ער איז איינער פון די ערשטע וואָס האָבען זיך
בעזעצט אין דער זומפיגער געגענד. איינצינווייז און פאָר
מיליענווייז איז דער גרעסטער טייל פון די בראַווע פּיאָר
נערען געפאָלען קרבנות צו דעם בייזען פיבער, ביז אַ גאַנץ
צער בית עולם איז אָנגעפילט געוואָרען מיט זייערע
קברים. די וואָס זיינען געבליבען האָבען די מלחמה ניט
אויפגעגעבען.

אין דעם ווייכען באַדען האָבען זיי אייקאליפּט־בויר
מער געפלאַנצט און די דאָרשטיגע אייקאליפּטען האָבען די
פעסטיגע פייכטיגקייטען אין זיך אַריינגעטרונקען און די
לופט איז געוואָרען ריין און די פיבער־פּערצעהרטע קאָד
לאַניסטען קענען קומען אין תּל־אָביב ריהמען זייער שעה
נע חררה...

איך שטעה און קוק דורכ'ן פענסטער אויף דעם
שטראַם פון גימנאַזיסטען און גלאַט אַזוי דורכגעהער,
וואָס ציהען זיך פּערביי אונזער פּאַנסיאָן.

בילדעט זיך דאָ ביסלעכווייז אַ אידישער שמעלצ־
טאָפּ? יעדענפאָלס ניט אין אויסערליכע זאכען.

מיד שאַקירט די פּערשיעדענאַרטטיגקייט פון די
מלבושים. עפעס אַזוי ווי יעדער איינער וואָלט אומיסנע
געוואָלט אָנהאַלטען די קליידער פון זיין היים, רוסלאַנד,
גאַליציען, דייטשלאַנד א. א. וו.

די פערשיעדענארטיגקייט ווארפט זיך בעזונדערס
אין די אויגען ביי די שילער פון דער גימנאזיע. אויב ניט
אין אונפארם, האבען זייערע בגדים, לכל הפחות, גע-
דארפט געהאלטען ווערען אין די גרענעצען פון א געוויסען
גראד פון איינהייטליכקייט.

סקאנדאליזירט האבען מיך צוויי שילער, וואס זיי
נען געווען אָנגעהאַן אין רוסישע גימנאזיסטישע
אונפארמען...

איבעריגענס, אזוי ווי אין א סך אנדערע פרטים,
אזוי אויך אין קליידונג, לופטערט איטליכער אויס אין
ארץ ישראל אלע יענע פערבאָרגענע ראַמאַנטישע פער-
וועלעניסען, וואס ער וואָלט אנדערשוואו ענטוועדער זיך
נעשעמט אָדער ניט געוואנט אַרויסצובריינגען מכה אל
הפועל.

אנוסטען טרעה איד אן דעם אידישען סקיצען־שריי-
בער ה... געהט ער אָנגעהאַן אין שטייפּע גלאַנציגע רייט-
כאַליאַוועס. פרעג איד איהם, צי ער רייט. זאָגט ער:
ניין, נאָר עס געהט זיך בעסער אין די דאָזיגע רייט-
כאַליאַוועס.

מיינט איד מיר אויס דעם ענין אזוי: דער דאָזיגער
סקיצען־שרייבער האָט מסתמא פון קינדוויין אָן געהלומט
וועגען רייט־כאַליאַוועס, וואָס ער האָט געזעהן דעם פריץ
פון שטערטעל טראָגענדיג, און דער חלום פון די כאַליאַ-
וועס האָט אין איהם געשלוּמערט יאָהרען און צעהנדליגער
יאָהרען נאָכאַנאַנד, ביז ער איז געקומען אין תל־אָביב

און האָט בעשלאַסען זיין לעדערנעם טרוים צו פּערווידק־
ליכען...

צוליעב דעמוזעלביגען מעם מסתמא טראַגט פּראַפּע־
סאַר... אוואו ער געהט אַ רייט־ביימשעל אין דער האַנד.

אין די קאַלאַניעס ווידער איז דאָ אַ שטאַרקע טעני־
דעניץ אַפּצושאַפּען ביסלעכווייז די איראָפּעאישע בנדים
און זיי פּערביימען אויף — אַראַבישע.

די פּועלים און בעזונדערס די שומרים האָבען שטאַרק
ליעב זיך אַנצוטהאַן ווי בעדואינער. נאָך אַלעמען איז די
בעדואינישע קליידונג ניט נאָר פּול מיט חן, נאָר אויך
זעהר בעקוועם. די אַרונטערהענגענדע קאַפּ־בעדעקונג איז
אַ נויטיגע בעשיצונג קעגען די בראַמענדע שטראַהלען פון
דער זון, און דער לויזער מאַנטעל איז אַנגענעהם צו טראַג־
נען און לאָזט די גליעדער זיך לייכט און פּריי בעוועגען.
די וואָס האָבען ניט קיין פּולען בעדואינישען נאָר
ניטור, קריגען ערגעץ וואו אַ טישטייבעל אָדער אַ האַנדטוך
און בינדען עס ארום מיט אַ שוואַרצען גאַרדין־שטריקעל
אַרום קאַפּ און „שפּיעלען זיך אין בעדואינער“.

XXI.

אין בויען

דער געוועזענער שותף פון דער „ניווא“ האט מיר גע-
בעטען איר זאל מיט איהם צוזאמען געהן בעזוכען די נימ-
נאזיע.

דר. מאַסענזאָהן האָט אונז אויפגענומען זעהר פריינד-
ליך און אונז געפרעגט, וועלכען קלאַס מיר וואָלטען געוואַלט
בייוואוינען.

אַזוי ווי איר האָב געוואוסט, אַז דער פעטערברונער
איר איז, כּמחילת כבודו, אין אידישע זאַכען אַ גרויסער עס
הארץ, און אַ חוץ דעם איז ער האַלב־טויב, און עס איז ניט
איינגעפיהרט אין דער נימנאָזיע אַרויסצושדייען די לעק-
ציאָנען דורך אַ מענאַפּאָן — בין איר לכתחילה געבליבען
אין אַ פערלעגענהייט. עס איז מיר דעראן געלעגען, אַז דער
בעל־תשובה זאל אַוועקטראָגען פון דער נימנאָזיע דעם בעס-
טען איינדרוק. ווי אָבער בריינגט מען עס צו שטאַנד, אַז
דער מאַן הערט ניט ?

בין איר געפאַלען אויף אַ חמצאה. איר וועל איהם
פיהרען צו דעם קלאַס פון נימנאַסטיק. אויב ניט ה ע ר ע ו,

ואל ער באַמט ז ע ה ו , און איר לערן א קלױחטר : מה
דאָד דער מיליאָנער ר... האַט אַנגעקוואַלען, וועט ער
אוראי אַנקוועלען.

זאָג איר דר. מאַסענזאָהו'ען, אַז מיר ווילען זעהען
דעם קלאַס פון נימנאַסטיק. איר, מעשה שטן, יענעם טאָג
קיין נימנאַסטישער קלאַס ניט געווען. און עס איז קיין אַני-
דער ברירה ניט געבליבען ווי דעם טויבען פעטערברוגער
נעהמען צו אַבי וועלכען קלאַס, אַבי איהם ניט אַוועקלאָזען
מיט גאַרנישט.

האַב איר אויסגעקליבען דעם קלאַס פון תנ"ך, וואו
דר. מאַסענזאָהו האָט פאַרנעטראָגען דעם פינף-און-פער-
ציגטען קאָפיטעל פון תהילים, „למנצח על שושנים“.

מען האַט אונז אַוועקגעזעצט צווישען די תלמידים,
מיט תהילים'ס אין די הענר, און דער אונטעריכט האָט זיך
אַנגעהויבען.

די שעה וואָס דער פאַרטראַג האָט געדויערט, איז ביי
מיר אריבערגעלאָפען ווי איין מינוט, איר האָב פערגעסען
אַז מיינ שכן און אַז דער נאַצער נימנאַזיע. אונטער דער
שעהנער, זאפטינער אויסטייטשונג פון דר. מאַסענזאָהו
האַבען די פּסוקים אַנגעהויבען צו צאָפּלען מיט פּאַרביגען
לעבען.

די תלמידים זיינען געהאַנגען אויף דעם לעהרער'ס
ליפען און די אויפּמערקזאַמקייט איז ניט געווען קיין
געצוואונגענע און על-פי חוב'דיגע, נאָר אן אויפּריכטיגע
און א בענייסמערטע.

כיי אן אנדער געלעגענהייט האָט מיך דר. צפרוני
איינגעלאָדען בייצואוואוינען זיין קלאַס פון תלמוד.
דער טעקסט איז געווען די משנה אין דעם פרק
„חוקת הבתים“ אין מסכתא „בבא בתרא“: „כל חזקה
שאינ עמה מענה אינה חזקה“.

דר. צפרוני האָט איז געלויפן געשפראַכענעם העב-
רעאיש ערקלערט זיינע שילער און שילערינען דעם
יודידישען פרינציפ פון „חזקה“, און פאר וואָס „חזקה“,
אַרער דער בלוזער פאַקט וואָס מע איז אין בעזיץ פון א
זאָך, איז און פאר זיך ניט גענוג פעסטצושטעלען דאָס
רעכט פון אייגענטום. די דאָזיגע חזקה מוז אויך בעגריי-
דעט ווערען דורך א געוויסער לאַגישער טענה.

מיין זכרון האָט געמאַכט א שפרונג א פאַר צעהנד-
ליג יאָהר צוריק און האָט מיך געבראַכט אין אן ענגען,
נידעריגען חדר'ס. דאָס חדר'ל איז געווען אַהן א פאַרלאָגע
און אין מיטען איז געשטאַנען א לאַנגער הילצערנער טיש.
אויבער אַן אויף אן אויסגעריבענעם בענקעל איז געזעסען
אן אלטער, איינגעבויענער איד מיט א ווייסער באָרד,
און האָט זיך געשאַקעלט איבער אן אלטער גמרא. פון
ביידע זייטען, אויף לאַנגע בענק, זיינען געזעסען א
צעהנדליג קליינע אינגלעך און האָבען זיך געשאַקעלט צו-
זאַמען מיט'ן רבי'ן, און נאָכגעזאָגט וואָס ער האָט געזאָגט.
א קליינעם טהייל האָבען זיי פערשטאַנען און דעם גרעס-
טען טהייל האָבען זיי ניט אָנגעהויבען צו פערשטעהן און
איז דעם קליינעם חדר'על האָט געהילכט:

„כל חזקה שאינ עמה מענה אינה חזקה“.

אין איינעם פון די דאָזיגע אינגלעך האָב איך דער-
קענט דעם דערוואַקסענעם אירען, וואָס אין איצט נעזעסען
און זיך צוגעהערט, ווי דר. צפרוני, אָהן אַ היטעל, האָט
פאַר אַ שטילען אויפּמערקזאָמען קלאַס געלאָסען אויסגע-
טוישט דעם יודידישען פּרינציפּ פּון „חזקה“.

אפשר וואָלט מיין כּחהרמיון געקענט פּערשופּען די
שילער און אפילו די שילערינען אין די קליינע אינגלעך פּון
צעהנדליגע יאהרען צוריק, די קליינע שוואַרצע פּולטען
אין אַ לאַנגען ניט־געפאַרבטען טיש, דעם רייזגעשייערטען
מאָזאיק־פּלאַטער אין אַ פּאַרלאַנגע פּון קויטיגער ערד,
דעם „גלויראש“ פּון דר. צפרוני אין מיין רבינ'ס בעפעד
דערטע יאַרמאַלקע — האָט מיך אָבער געשטערט די
ספּרדישע הברה. דער „פתח“ קענען וועלכען איך האָב אַ
פאַראורטייל נאָר פּון אַלטע צייטען אָן. האָט זיך אַזוי
אַפט ווידערהאַלט אין די ווערטער „חזקה“ (חאָזאָקא),
„טענח“ (טאַינאַ) א. ז. וו., אַז מיין איינבילדונג האָט
בשום אופן ניט געקענט פּערוואַנדלען דעם תּלמוד־לעהר-
רער פּון דער הרצליה אין דעם קמ'צ'דיגען גמרא-
מלמד פּון מיין קינדהייט.

כּי די פּראַגעס וואָס דר. צפרוני האָט געשטעלט
זיין קלאַס, האָט זיך מעהר פּון אַלע אויסגעצייכענט אַ
טיידעל פּון זעכצעהן יאהר, מיט שוואַרצע טיער־ערנסטע
אוינען...

דער אונטערריכט אין דער גימנאַזיע אין פאַר ביי-

דע געשלעכטען צוזאמען. בחורים און מיידלעך זיצען אויף איין באַנק, איינער נעבען אנדערען.

די גרינדער און לעהרער פון דער גימנאזיע האבען אלע זייערע בעגריפען וועגען ערציהונג גענומען, קענטיג, פון דער שווייץ, וואו די מעהרסטע פון זיי האבען זייערע דאקטאָר־דיפּלאָמען געקריגען, און גלויבען אז אָנהויבען מוז מען תמיד מיט דעם „לעצטען וואָרט“.

אין די פּעראַייניגטע שטאַטען, וואו דער אומנאַנג צווישען מענער און פרויען אין דעם געוועהנליכען לעבען איז פרייער, מיר דאַכט, ווי אין אלע לענדער פון דער וועלט, איז דאָד צוזאַמען - אונטער דער נאָם (Co-Educational System) נאָך אויך ניט מעהר ווי אַ פּראָבע, און עס וואָלט אפשר ניט געשאַדט, אויב די תּל־אַביב'ער גימנאזיע וואָלט זיך ניט אזוי געאייילט איינ־צופיהרען אַ סיסטעם וואָס קען ניקער אויסגעטייטשט ווערען ווי דער אולטראַ־ראַדיקאַליזם פון דעם געוועזענעם ישיבה־בַּחור, איידער ווי אַ סימן פון געזונדע פּאַרטנער־שריטענקייט.

איך האָב בעזוכט די לשכת העבודה (אַרבייט ביוראָ) וואָס די פּועל־ציון האַלטען אויף אין יאַפּאַ.

די איינוואַנדערונג האָט זיך די לעצטע צייט זעהר שטאַרק פּערגרעסערט. אַ היבשען חלק אין דער דאָזיגער פּערגרעסערונג האָט די רוסישע שיה־געזעלשאַפּט, וואָס האָט אַרונטערגעלאָזען דעם מקח פון שייפּסקארטען. די

נמיעה פון אדעם ביז יאפא קאסט איצט סך הכל פער-
צעהן רובעל.

קומען אן מיט יעדער שיף א סך יונגע לייט, פאר
וועלכע מען דארף געפינען ארבייט אין שטאדט אדער
אין די קאלאניען און דער ענערנישער בלומענפעלד, וואס
פערזאנלעך די ארבייט ביורא, האט זיינע הענד פול.

די ארבייטס-ביורא דיענט אויף אלס פאסט-אפיס
פאר די ארבייטער. א גרויסע צאהל פון זיי קריגען זייערע
בריעף אויף דער אדרעס פון דער ביורא.

בלומענפעלד דערצעהלט מיר, אז אויסצוגעפינען
דעם אדרעסאט איז ניט תמיד א לייכטע ארבייט. זיין
ערפארונג האט איהם שוין געמאכט פאר א מומחה אין
הלכות אדרעסען. אזעלכע אדרעסען ווי „אפצוגעבען דעם
סטאליער“, אדער „אפצוגעבען מיין מאן“, זיינען ביי
איהם א קינדער-שפיעל. לעצטע וואָד אָבער האט ער גע-
האט אן אדרעס „אפצוגעבען דעמזעלביגען“.

איך בין געווען טשיקאוו צו וויסען וויפיעל פראד-
צענט פון די פועלים, וואס קומען אין פאלעסטינא, פער-
בלייבען אויף תמיד. האָב איך אויסגעפונען, אז בלויז
א קליינער פראצענט. זיי קומען געוועהנליך אין גרויסע
מאסען פאר פסח און צושפרייטען זיך איבער די קא-
לאניעס. ארבייט מען בייטאָג אין די „ביאַרעס“ און אויף
די כרמים, און ביינאכט זינגט מען „יה חי לי“ און מע
טאנצט ביז מע פאלט פון די פיס, אדער מע שפאצירט

אויף די בערגלעך און צווישען די גערטנער, און עס איז
א יום טוב.

פיבערט מען אונטער אביסעל, איז מען עס מקבל
באהבת. עס איז דאך ארץ ישראל און די הימלען זיינען
אזוי שעהן, און מען איז יונג און מע פיערט די בעפריי-
אונג פון דער צוריסענקייט אדער דער וואכעדיגער קליינ-
ליכקייט פון דעם לעבען אין דער היים...

געהען אוועק וואכען און מאנאטען. און די שוואך-
כערע, וועלכע זיינען די מעהרערע, ווערען אפהענדיג,
פערלירען דעם מוטא און איין טאג בעשליסט. מען זיך
און מע פאָהרט אוועק, ווער אין אמעריקא, ווער אין
אפריקא און ווער גאר צוריק אהיים.

ניט אויסגעהאלטען די פראַבע...

בלייבען די געלייטערטע, די אויספרובירטע, די
קעמפפער און פיאנערען. שלאגען זיי ווארצלען און ווע-
רען די בעסטע און געזינדסטע עלעמענטען פון דעם
ישוב...

XXII.

פאר שויןען

אין מחנות זיינען זיי געקומען צו דעם טעמפל
פון נאָהנטען און פון ווייטען איילענדיג; דער שמעמפענ
פון ריינעם גלויבען איז אויף אלעמענס געזוכטער
געווען, און אויף די הערצער ווער קען זיין
א ריכטער?
דאָ טעהר ווי איינער האָט אין ברוסט'ס
געחיימע פאלטען
געבראכט די ליבע צו דעם גאלדנעם קאלב בעהאלטען...

די צאהל פון די שילער אין דער גימנאזיע וואַקסט.
צו יעדען קלאַס האָט געמוזט געעפענט ווערען אַ פּאַרצֶל
לעל קלאַס. אַנדערע קלאַסען האָבען צו צוויי פּאַרצֶלען.
עס זיינען דאָ תּלמידים פון אלע טהיילען פון אייראָפּאָ,
פון די פּעראַייניגטע שטאַטען, פון זייד־אַמעריקאָ, פון אַפֿ
ריקאָ. געווען אויך איינער פון שפּאַניען.
צו דערזעלבער צייט קומען כּמעט יעדען טאָג אַן
נייע מענשען, טהייל אויף אַ טור, טהייל זיך צו בעזעצען
פון תּענוג און רוהיגקייט וועגען, און טייל צו טהאַן מסחר.
וואו מען קעהרט זיך ווערען געבויט נייע הייזער.

אויף אלע נאמען בעגעגענט מען קעמלען בעלארען מיט
בוירשטיינער און עזלען בעהאנגען פון ביידע זייטען מיט
זעק אנגעשאמען מיט זשוויר.
אזוי שנעל ווי א הויז ווערט פארטיג, איז עס
פערנומען, און דירות זיינען בראנד־טהייער.

מיר האבען געזוכט א וואוינונג און האבען בשום
אופן ניט געקענט קריגען. ה' גראזאווסקי האט אונז
רעקאמענדירט אן אלטען פערטערבורגער סוחר, וואס
לעבט פון אלעם פארטיגען, א איד וואס האט אמאל
געשריבען א חבור מיט'ן נאמען "ואו המהפך" און האט
איהם אפגעדרוקט אויף אייגענע הוצאות. איצט טראגט
ער זיך ארום מיט געוואלדיגע פלענער ווי ארויסצוציהען
כעמישע שטאפען פון מייער־קעפלער.

אזוי ווי דער איד איז אינגאנצען "דיער דא באבא"
און האט א וואוינונג ווי א פעלד, וועלען מיר אפשר קען
נען דינגען ביי איהם צוויי צימערען אין גלייכען געלד,
— אזוי זאגט אונזער פריינד גראזאווסקי.

איד כאפ זיך אן. א איד א בעל־חלום, וואס דרוקט
ספרים אויף זיין אייגענעם חשבון, איז פאר אונז ווי
געוואונשען. בערייסען וועט ער ניט. מע וועט נאך אפשר
מוזען זיך שטארק בעטען ער זאל אָננעהמען דיר־הגעלד.
לאַזט זיך אויס, אן „ואו המהפך" איז זיך „ואו
המהפך" און דיר־הגעלד פערגינט זיך דער איד בעטען;
פאר צוויי צימערען אזוי פיעל וויפיעל איהם קאסט די
נאַצע וואוינונג. לכתחילה איז ער טאקי ניט געקומען

צוליעב רוחים, אבער אז עס איז יא אזא געיעג אויף
דירות אין תל-אביב, פארוואס זאל איהם אויך ניט עפעס
צופאלען? ...

פיכמאן עצה'ט מיר זאלען דינגען א וואוינונג אין
"חברה הרשה", א נייע צוגעבויטען פערטעל פון תל אביב.
דאס הויז וואס ער ווייזט אונז אן איז נאך ניט אין גאנץ
צען פארטיג, אבער דער אונטערשטער עטאזש איז שוין
פערנומען און טאקע פון דעם אייגענטימער אליין.

מיר געפינען דעם בעל-הבית אין הויף. א קורצער,
פעסטגעבויטער, ריהרעוודיגער אידעל נעהנטער צו זיך
בעצין ווי צו זעכציג, די האאר ווייס, אבער די אויגען
פריש לעבעדיג. ער דערצעהלט מיר, אז ער קומט פון סיי
ביר, איז אמאל געווען אין פילאדעלפיא, האט שוין אויס-
גע'מסחר'ט א וועלט. אויף דער עלטער, אז גאט האט
איהם געהאלפען און ער האט גענוג פאר זיך און זיין אל-
טעמסקע צו לעבען אין נחת און אין פריעדען, איז ער גע-
קומען אין תל-אביב. זיצען מיט לידיגע הענד איז ער
ניט געוואוינט, האט ער זיך פון צייט-פערטרייב וועגען
אויפגעבויט א דריי-פיער הייזער און פערדינגט זיי.

און פאר איין גאנג פיהרט ער אונז אריין צו זיך
און ווייזט אונז זיינע אויווענס. ער האט ליעב אויווענס,
האט ער זיך איינגעשאפט אלע מינים. איינעם א קאבלע-
איווען פון שעהנקייט וועגען. דערנאך א אויווען צו שמע-
לען טשאלענט און ביי דער זייט א פראנצויזיש אויוועלע.

— נו ווי געפעלט אייד טיינע אויווענס?
איד לייב זיי אין טאג אריין און השבון וויפיעל
צעהגדליגער פראנק טיינע שבתים וועלען מיר איינבריינג
גען אויף דירה געלד.
לאזט זיך אויס, אז אויווענס איז זיך אויווענס און
פאר איין ניט-מעבלירטען צימער פערנינט זיך דער איד
צו בעטען פינה און זיבעציג פראנק א מאנאט.
פערדריסט מיר שוין מיין לויבגעזאגט צו די אוי-
ווענס, אבער עס איז צו שפעט.

דער מקח פון גרונד-אייגענטהום איז צעהנפאר גע-
שטיגען און עס איז אן אויסכאפעניש אויף לאנד.
מע קויפט ערד אויף שפעקולאציע און מע פערקויפט
מיד ליד איידער מע האט נאך א שטר מכירה ארויסגע-
נומען. מע דינגט הייזער כדי זיי ווידער צו פערדינגען
פאר א העכערען פרייז, און מע בויט הייזער כדי זיי צו
פערקויפען איידער דער קאלד וועט נאך טרוקען ווערען.
דער כלל — עס רודעלט זיך כמנהג אמעריקא.
איד האב זיך געטראפען מיט א אידען פון הארט-
פארד, קאנעקטיקוט. קוים מיר דערלאנגט א שלום-עליכם,
הויבט דער איד אז מיר דערצעהלען וואס פאר א גוט
לאנד ארץ ישראל איז און גיסט זיך פאנאנדער וועגען
„תחית האומה“ און „נאולת הארץ“ און „כבוש העבודה“.
אגב אורחא דערצעהלט ער מיר, אז ער האט די אנגעטור
פון א גרויסער אמעריקאנער פירמא אויף שלעסער און זא-
וועסעס און אנדערע אייזענווארג, וואס מען דארף צום

בויען. א הויז דעם געהאפט ער אליין און קאנטראקטען אויף
בויען הייזער.

איד האב פערשטאנען, אז דער איד טהומ דא "גומע
ביזנעס", און איד האב ניט געקענט גענוי קלאר ווערען
ביי זיך, צי זיינע שבחים זיינען דער רעזולטאט פון זיין
מאנאפאל אויף זאוועסעס, אדער זיינע רוחים זיינען דער
גערעכטער לויז פון זיין ציוניזם.

שפעטער האב איד אויסגעפונען, אז דער קאנעקטי
קוטער "בויער" פון דעם נייעם "ישוב" און זער צושטע
לער פון אמעריקאנישע זאוועסעס, בעשעפטיגט בלויז
אראבער ביי זיינע בנינים... די אידישע ארבייטער זיינען
צו ראדיקאל — צו ראדיקאל צו ארבייטען פאר הונגער
לויז.

פאר זיך אליין האט דער קאנעקטיקוט'ער „קבלן“
(בוי קאנטראקטאר) אויפגעבויט א שעהנעם צוויי שטאָד
קיגען מויער, ניט ווייט פון דער גימנאזיע, איבער דער
טהיר אין גרויסע, גאלדענע בוכשטאבען, איז אויפגעשרי
בען דער פסוק פון ישעיה: ו ב נ ו ב ת י מ ו י ש ב ו
(און זיי וועלען בויען הייזער און וואוינען אין זיי).
מיט אמת-אמעריקאנישער עניוות האט ער אויס-
געלאזט צו דערמאנען דעם נאמען פון דעם בוי-קאנטראקט-
טאר, וואָס ישעיה האָט געהאט אין זיינען...

פון זיין גרויס איילעניש צו ערפילען די ע ר ש ט ע
העלפט פון דעמדאזיגען פסוק, זיינען אייניגע פון די
בנינים, וואָס ער האָט געבויט, איינגעפאלען איידער די
צ ו ו י ט ע העלפט פון פסוק איז מקוים געווארען.

אין איינעם פון זיינע הייזער האט שיער־שיער ניט
פאָסירט אַ שרעקליכער אומגליק. צוליב דעם דוחק אין
דירות, האט אַ האַנד־ווערק שוהלע אַריינגעצויגען אין
דעם בנין איידער ער איז נאָר געווען אין גאַנצען פאַרטיג.
אַ האַלבע שעה נאָר דעם ווי דרייסיג מיידלעך האַבען
פערלאָזען די שוהלע אין דער בנין איינגעפאַלען.
הכל כמנהג אמעריקא...

XXIII.

ווינד-מיהלען

מיין יונגער בעקאנטער, דער נימנאזיסט פון אכטען קלאס וואס איז מיין אינפארמאציאן-ביראָ וועגען אלצדינג און אלעמען, זאָגט אז איך מוז דורכאויס זעהן דעם אלטען מיכל האַלפערן. דאָס איז — זאָגט ער — איינער פון די מערקווירדיגסטע טיפען וואָס מע קען געפינען אין ארץ ישראל.

זיין אין תל-אביב און ניט זעהן מיכל האַלפערן איז נאָך אַ גרעסערע שאַנד, ווי זיין אין רוים און ניט זעהן דעם פּאַבסט.

אַ געבירטיגער איז דערדאָזיגער האַלפערן פון ווילנא. זיין טאַטע איז געווען אַ פּראָצענטניק, אַ שוילאַק, וואָס איז געווען בעקאנט אין דער גאַנצער סביבה מיט זיין מורא-דינגער קאַרגשאַפט. אַז דער קמצן איז געשטאַרבן, האָט ער איבערגעלאָזען אַ פערמענען פון מעהרערע הונדערט טויזענד רובל און אַן איינציגען יורש — זיין זוהן מיכל'ן. און דאָ הויבט זיך אַן מיכל'ס בונטע און אינטערע-סאַנטע קאַריערע.

קודם כל, האָט דעם קאַרנען'ס זוהן אָנגעהויבען אַ
לעב טהאַן אויפ'ן גרויסען פּוס, נעפּאָהרען אויף קאַרעטעס
נאַשפּיץ, נעהאַט אַסך משרתים און געוואוינט ווי אַ גראַף.
אַז ער האָט זיך שוין נעהאַט אָנגעהוילעט, האָט ער
גענומען פּלאַנעווען אַלערליי גרויסע אונטערנעהמונגען,
וועלכע ער האָט קיינמאַל ניט אויסגעפיהרט. צווישען די
דאָזיגע פּלענער איז אויך געווען די אַרויסנאַבע פּון אַ ריע
זינער תּלמודישער ענציקלאָפּעדיע.

שפּעטער פּאָהרט ער אָפּ קיין ארץ ישראל, גרינדעט
אַ פּאַבריק צוואַמען מיט אַ שותף און פּטר'ט אַ גרויסע
סומע געלט אין גאָר אַ קורצער צייט. פּון יענער צייט,
ווערט דערצעהלט, אַז ער אַליין האָט איין מאָל אָנגעפיהרט
אַ סטרייק פּון די אַרבייטער קעגען זיין אייגענער פּאַבריק.

פּאַרטיג געוואָרען מיט דער פּאַבריק, קעהרט ער זיך
אום צוריק אין רוסלאַנד, און וואַרפט זיך אַריין מיט לייב
און זעעל אין דער סאַטאַַבאַדאַנאַ, די ס. ס. און אַנדערע
דעוואָלוציאָנערע בעוועגונגען.

נאָך אַ צעהן-צוועלף יאָהר פּערבענקט ער זיך ווידער
נאָך פּאַלעסטינאַ, און פּאָהרט צום צווייטען מאָל אַהין
אַוועק.

פּון דער נאַנצער ירושה זיינער איז איהם מעהר גאָר-
נישט געבליבען און ער מוז זיך און זיין ווייב און קינדער
ערנעהרען מיט דעם וואָס ער איז אַ שומר.

אַבער אַז מע קלייבט נדבות פאַר די יונגע טערקען
און מיכל האַלפּערן האָט ניט קיין צובראַכענעם „קאַבאַק“
ביי זיין לייב און לעבען — טהוט מיכל האַלפּערן אויס

זיינע גרויסע רוסישע שמיוועל און שענקט זיי אוועק פאר
דער מערקישער רעוואלוציאן, און אליין געהט ער אוועק
בארוועם אהיים.

מיט א פאָאר יאָהר צוריק שרייבט ער אַרײַן אין אַ
מעגליכער אידישער צייטונג אין ניו יאָרק „אן אָפּענעם
בריעף“, אין וועלכען ער אַפּעלירט צו דעם אידישען פּאָלק,
פאַר אַ סומע פון פּופּצעהן מיליאָן דאָלאַר. פאַר דיִדאָזיגע
סומע גאַראַנטירט ער אַריבערצוברענגען אַ מיליאָן אידען
פון גלות און זיי בעזעצען אין ארץ ישראל.

אויב ער וועט די זאך ניט אויספיהרען, נעהמט ער
אַליין אויף זיך אַ שמראָף פאַראויס, און זאָגט צו דעם כלל
ישראל, אז ער וועט זיך שיסען.

ער שטעלט זיך איינמאָל אוועק אין מיטען גאס אין
יאפא מיט אַ שווערד אין דער האַנד און טהוט אַ געשריי :

— מיר מוזען בעצווינגען אונזער לאַנד, איין מאָל
פאַר אַלע מאָל, עס מוז נעהמען אַ סוף !

און גלייך אויפ'ן שטעל, כדי צו בעווייזען אז ער איז
גרייט צו טהאָן זיין חלק און וועט זיך ניט אָפּשטעלען פאַר
קיין זאך, גיט ער זיך אליין אַ זעץ מיט דער שווערד און
האַקט זיך שיער גיט אַרונטער דעם אַרעם.

דאָס האָט איהם געקאָסט שעהנע עטליכע וואָכען אין
האַספּיטאַל, אָבער זיין ענטהוויאָזום האָט עס גיט אָפּגע־
קיהלט אויף אַ האָאר.

הערענדיג אַזעלכע ספורים, בין איך געווען טשיקאווע
דעם אַלטען צו זעהן און האָב געבעמען מיין גימנאַזיסט,
מיך מיט איהם צוזאַמענברענגען, אזוי שנעל ווי מעגליך.

איין טאָג, ווען איך שמעה אָנגעשפּאַרט אויף דער
שטיינערנער וועראַנדא פּון אונזער פּאַנסיאָן, קומט אַרויף
אַ מאַן פּון אַ יאָהר פינף און פּופּציג, מיט ווייסע האַר
וואָס הענגען צופּאַטעלט איבער די שולטערען, אַ ברייטער
ווייסער באָרד, און קליינע שוואַרצע גוטמוטהיגע אויגען
וואָס שמייכלען קינדיש. אַנגעהאַן איז ער געווען אין
אַ ווייסער לויזער בלוזע מיט אַ ברייטען לעדערנעם גאַר-
טעל, און אַ גראַבען פּילצענעם הוט.

פּון ווייטען האָט מען איהם געקענט נעהמען פּאַר
טאָלסטאָיען.

ער דערנעהנטערט זיך צו מיר :

— שלום ! איהר זייט אדון יהוּאָש פון אַמעריקא ?

— יא.

דערלאַנגט ער מיר אַ ברייטע וואַרעמע האַנד :

— איך בין מיכל האַלפּערן.

איך קווינקעל זיך איהם צו דערמאָנען וועגען זיין
אַרטיקעל אין דער ניו יאָרקער צייטונג. איך קלער, ער
האַט שוין אודאי פּערגעסען אָן דעם, און שעהמט זיך
דערמיט... רעד איך האַלבע ווערטער, רונד אַרום, און
האַב מורא צו קומען צו דעם עצם ענין.

אַבער ער פּערשפּאַרט מיר די אַלע דיפּלאָמאַטישע קונ-
צען. ער אַליין לאָזט זיך תּיכּף אַריין מיט מיר אין אַ
שמועס וועגען דעמדאָזיגען פּלאַן, אין וועלכען ער גלויבט
איצט אזוי פּעסט ווי ער האָט געגלויבט דאַמאָלס ווען ער
האַט זיך געווענדט צום כלל ישראל מיט אַן אַפענעם בריעף.

דער פלאץ איז קלאר ווי דער טאג : „סקאטאָוואָ-
וואַדסטוואָ“...

אידען דאַרפען זיך נעהמען צו „סקאטאָוואַדסטוואָ“.
„סקאטאָוואַדסטוואָ“ פאָדערט כמעט קיין געלד נישט.
„סקאטאָוואַדסטוואָ“ כפ'ט זיך אַהן אַ שיער אין אַ גאַנץ
שנעלער צייט, א. א. וו.

„סקאטאָוואַדסטוואָ“ וועט אויפבויען דעם אידישען
פאָלקס און וועט ברענגען די גאולה, מיר מוזען ווערען בע-
דראינען.

איד זעה אַז דאָס וואָרט „סקאטאָוואַדסטוואָ“ איז ביי
איהם אַ ליעבלינגס-וואָרט.

— די „אידעאָליסטען“ — היצט ער זיך פאַנאַנדער
— זיינען די איינציגע וואָס האָבען עפעס אויפגעטהאָן.
משה רבינו, קריסטוס, מחמד, לאַיאָלאַ (ער האָט בפרוש
געברויכט דעם לעצטען נאָמען), זיינען די איינציגע וואָס
האָבען עפעס אויפגעטהאָן. די „רעאָליסטען“ (לשוננו
ממש) האָבען קיין זאָך אויפ'ן לעבען ניט אויפגעטהאָן.

— דאָס לאַנד מוז מען בעצוווינגען מיט מאַכט.
מלחמה האַלטען מוז מען. בחרבי ובקשתי, אחד העם'ס
מרכז רוחני פיהרט צו קיין זאָך ניט, קעמפּען מוז מען —
און זיינע פּויסטען באַלען זיך.

דערביי שמייכלען די גוטמוטהיגע קינדישע אויגען
אַזוי ווי זיי וואָלטען זאָגען :

— הערט איהם ניט, ער איז בטבע אַ ווייכער, מיל-
דער מענש...

ער דערצעהלט מיר, אַז אין דער צייט פון דער ער-

שטער רעוואלוציאן פון די יונגערקען, האָט ער צוזאָג
מענגעשטעלט אַ אידישע ראַטע, וואָס האָט געזאָלט איבער-
נעהמען אויף זיך די שמידה פון דער שטאָדט, און פערנעהר
מען דעם פלאַץ פון די סאָלדאטען פון דעם יאַפּאַ'ער נאַר-
ניזאן, וועלכע האָבען געזאָלט מאַרשירען קיין קאָנסטאַנ-
טינאָפּאָל.

האָט זיך אָבער די רעוואלוציאן געענדיגט איידער עס
איז דערצו געקומען. געבליבען איז איהם נאָר אַ בילד
אויף וועלכען ער איז פּאָטאַגראַפירט צוזאַמען מיט אַנד-
ערע טערקישע אַפיציערען און אונטער זיין נאָמען
"Capitaine de la brigade Juive"
שטעהט: (קאָפיטאַן פון דער אידישער בריגאַדע).

מיין קאָדאַק האָט מיך גענומען רופען: פּאָטאַגראַפ-
פיר דעם "קאָפיטאַן פון דער אידישער בריגאַדע..." האָב
איך דעם נסיון ניט געקענט ביישטעהן.

ער האָט אַיינגעוויליגט, נאָר בתנאי איך זאָל דאָס
בילד קיינמאָל ניט געברויכען פאַר אַ צייטונג אָדער אין
דער עפענטליכקייט. אָבער אין די קינדערשע אויגען פון
דעם "קאָפיטאַן" האָט זיך געפיעסטעט די פערבאַרגענע
האַפנונג, אַז איך זאָל ע ו ב ר זיין אויף דעם תנאי...

האָב איך אַרויסגעבראַכט מיין קאָדאַק און מיר זיינען
אַרונטער פון דער וועראַנדא. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט
ניט ווייט פון הויז און די זון האָט איהם תיכף אַפגעגאָ-
סען פון קאָפּ ביז די פיס. אָנגעצילעוועט דעם אַפאַראַט,
אַ קוק געטהאָן אין דעם פּרוב'שייבעל און געזעהן ווי דער
אַלטייר שמייכעלט גוטמוטהיג אין זיינע ווייכע וואַנצעס.

האָב אײך אַ ציה געטהאָן דאָס העקעל און זיך אָפגעגעבן
"מזל-טוב" אויף מיין געלונגענער שטיקעל אַרבייט.
שפעטער מיט טעג ווען אײך האָב דעם פילם געלאָזט
ענטוויקלען, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די השגחה האָט
מעהר בעשיצט דעם קאָפיטאַל'ס עניוּות ווי ער אַליין.
שטאַט מיכל האַלפערן איז אַרויסגעקומען אַ מיין אָנצוהער-
דעניש אויף אַ רוסישען העמדעל מיט אַן אונבעשטיממען
פלעק וואָס האָט געזאָלט בעדייטען אַ קאַפּ...

אין פערלויף פון דעם גענויען יאָהר וואָס אײך האָב
פערבראַכט אין ארץ ישראל, האָב אײך זיך בעגעגענט מיט
נאָך אנדערע מיטגליעדער פון דאָן קיכאַט'ס משפּחה.
איינער פון זיי אַ קאָלאָניסט פון גדרה, אַ איד אין די
זיבעציגער, איז געקומען אין רחובות אומיסנע מיך צו
זעהן, ווייל — זאָגט ער — ער האָט געהערט אַז אײך האָב
געמאַכט איבערזעצונגען פון תנ"ך אין „זשאַרגאָן“. איז
ער מיר געקומען זאָגען, אַז ער אַליין האָט מיט כמה יאָהר-
דען צוריק געמאַכט אַן איבערזעצונג פון „שירת האַזינו“.
מיר שמועסען זיך פאַנאָנדער. דערצעהלט ער מיר
אין איין אַטהעם, אַז ער איז אַן אייניקעל פון דעם ש"ך,
אַז ער האָט אַ גרויסע געמישטע ווירטהשאַפּט אין „גדרה“,
און אַז ווי אַלט ער איז, אַרבייט ער נאָך אין פעלד צו-
זאַמען מיט זיינע אַרבייטער.
ער שטרעקט אויס זיין אַרעם און הייסט מיר פּיחלען.
אײך טהו זיין רצון : אייזענ־שטאַרק...
שמייכעלט ער :

— הרי אני כבן שבעים שנה (איד בין א מאן פון זיבעציג), און ווי איהר זעהט מיך, קען איד נאך אויך איצט צוזאקערען א פעלד איינער אליין.
האָט ער קינדער ?

— יא, א זוהן — און דער שמייעל פערשווינדט...
— ער טאר אין דער קאלאניע ניט זיין. ער געפינט זיך אין גליק... געווען א געשלעג צווישען אירען און אראד בער... האָט זיך אן אראבער אויף איהם ארויפגעווארפען : א יונג א גבור איז זיין זוהן, האָט ער דעם אראבער א קלאפ געטהאָן, א צו שטארקען קלאפ, געמיינט בלוין צו פערבלוטטיגען, און אויסגעלאָזען האָט זיך א מאַרד..

אראבער און אירען האָבען זיך דערנאָך אריינגעלענט אין א שלום. די אראבער קענען דעם אלטען. מע האָט מיט די גואלי דעם צוזאמען א שעפס געשאַכטען און דאָס פלייש געגעסען, אָבער ווען זיין זוהן זאָל זיך בעווייזען, קען מען דאָך ניט זיכער זיין, עמיצער פון די גואלי דעם זאָל ניט וועלען איינמאָהנען דאָס פערנאָסענע בלוט...

ארבייט ביי איהם אן אראבער, איינער פון די גואלי דעם, איז ווען ער, דער אלטער, איז אַמאָל מיט איהם אין פעלד אליין, אויג אויף אויג, דערזעהט ער ווי ביי יענעם צינדט זיך אן א פייערעל און ער איילט זיך אַפּצוטדעמען. און אז מיר שמועסען ווייטער, קומען מיר צום עיקר : ער טראָגט זיך שוין פון יאָהרען און יאָהרען אַרום מיט א פלאַן ווי אַנצושימען א טייל פון דעם ים־הנרול און עס פערוואַנדלען אין יבשה...

אין זיין צוואה האָט ער בדעה צו לאָזען דערזיף א גע-

וויסע סומע וואָס זאָל אַוועקגעלעגט ווערען אויף פּראָצענט,
און פּראָצענט ד'פּראָצענט, און ווען עס וועט זיך אַנזאַמל
לען אַ גרויסער קאַפיטאַל. זאָל מען זיך נעהמען צו דער
אַרבייט...

מיין פּראָגע : צו וואָס אַנפילען אַ טייל פון ים, ווען
דריי-פערטעל פון דער יבשה פּוסטעוועט ? וויל ער אפילו
גאַרניט הערען.

— מע דאַרף האַבען וואָס מעהר לאַנד...

XXIV.

א ב ר י ע פ

טהייערער...

... דאָס צו קענען פערשטעהן, מוז מען זיין אין ארץ
ישראל. און אפשר קען מען עס נאָר ניט און מע דארף
עס נאָר ניט פערשטעהן. ... מע פיהלט עס היע
אין דער לופט, מע פיהלט עס אין די אָדערען און אין די
מוסקולען און אין יעדער האַרצקלאַפּ. אָט די אַלע קשיות
וואָס מע האָט אָנגעגרייט פון פריהער, און אויף וועלכע מע
האָט ערוואַרט דאָ צו געפינען אַן ענטפער — זיי ווערען
דאָ נישט פערענטפערט. נאָר דו כאַפּסט זיך אויף
איין פריהמאָרגען און דאָס גאַנצע פינסטערע געזינדעל
איז מעהר ניטאָ. איבערנאַכט זיינען זיי אַלע פערשוואונד-
דען, ווי אַ וויסמער קאַשמאַר, און קיין זכר איז פון זיי
ניט געבליבען...

דו טרויסט ניט. קלערסט אַז ערגעץ האָבען זיי זיך
פערלוייערט... זוכסטו זיי ווי מיט ליכט און קענסט זיך
קוים דערמאָנען ווי זיי האָבען אויסגעזעהן.
דו פערלאַנגסט ניט מעהר אַ פתרון אויף דיין צוריי-
סעגעס חלום. דו זעהסט אַרום זיך די פעסטע העלע ווירק-
ליכקייט און דו צווייפעלסט אויב דו האָסט נאָר ווען עס
איז אַזא מיין חלום געהאַט.

ארץ ישראל האָט איהר אייגענע לאַגיק, אזוי ווי יעדער נרויסער גלויבען האָט זיין אייגענע לאַגיק. די ביליגע וואָכעדיגע לאַגיק הויבט דאָ ניט אָן צו טויגען. מיט איהר וועסטו דאָ גאָרנישט מאַכען...

יענער שוואַרצער בלייערנער וואַלסען וואָס איז נעד האַנגען אויפ'ן געמיטה און האָט אָפגעשלאַפּט און אָפּהענגדיג געמאַכט, איז פון דער העלער ארץ-ישראל'דיגער זון צוקראַכען.

איצט ערשט אז איך בין אין ארץ ישראל און מיין נשמה פיהלט זיך זיכער מיט דער צוקונפט, הויב איך אָן צו פערשטעהן וויפיעל שווערע שטיינער עס האָבען אויף מיין האַרצען געדריקט אין גלות... איצט ערשט זעה איך וואָס פאַר אַ כוח איך האָב זיך געמוזט דאָרט אָנטהאָן כּדי צו גלויבען, כּדי ניט אַרונטערנעשלעפּט צו ווער רען פּונ'ם יאוש...

אַ בריק פון שפינוועבס און אונטען אזא תהום, און ער האָט געצויגען און געצויגען...

...ארץ ישראל איז דער עיקר און דער צענטער. אין דער העברעאישער גימנאזיע ווערען אַלע געגענשאַטאנדען געלערענט פון דעם שטאַנדפּונקט פון ארץ ישראל. אין געאגראַפיע, ווערט פּאַלעסטינאַ אָנגענומען צו זיין דאָס היימי-לאַנד פון די תלמידים, און ממילא דער מיטעל-פּונקט פון וועלכען אַרויס אַלע אנדערע לענדער דאַרפען געשטר דירט ווערען.

פאַראַן דאָ אויך תלמידים פון רוסלאַנד און פון אַנדערע לענדער, וואָס זיינען בלויז געקומען אַהער צו ענדי-

גען זייער קורס, און זיך דערנאך אומצוקעהרען אין זייער
געבורטשטאָרט. און דאָך האָט זיך ביי זיי אויך שוין
ענטוויקעלט אַט דערדאָזיגער קוק אויף ארץ ישראל, ווי
אויף דעם נאָפעל און דעם צענטער פון אַלע לענדער. אַלע
דידאָזיגע לענדער זיינען חוץ ל ארץ .

האַבען ניט זייערע עלטערען, לעבענדיג אין שנעע-
אינע צפון-לענדער, מתפלל געווען נאָך סכות אויף „גשם“,
און נאָך פסח אויף „טל“, ווייל אזוי דאַרף מען מתפלל
זיין אין דעם סובֿטראַפֿישען ארץ ישראל ? ביי די אַלטע
איז עס געווען אַן איינגע'חזרטע תפלה און אַ בענקענים,
ביי די יונגע איז עס אַ לעבעדיגע איבערצייגונג און אַ מור
טהיגער ווילען.

איך געה אַרויס אויף דער גאַס און קוק זיך אַריין
טיעף אין די אויגען פון די אידען וואָס געהען מיר פּערביי,
איך זעה זייער גאַנג, זייער אויפהויבען דעם קאַפּ, זייער
ריידען, זייערע בעוועגונגען, און איך שפיר אז אַן ענדערונג
איז אין זיי פאַרנעקומען. איך שפיר אין זיי אַן „עפעס“
וואָס איך האָב ניט בעמערקט אין קיין אידען אין קיין לאַנד
אויף דער וועלט...

דאָס איז זיי געסומען מיט דעם אַויר פון ארץ ישראל
וואָס זיי אַטהעמען אין זיך אַריין, דאָס האָבען זיי געקריגען
ווען זייער פּוסדזויהל האָט די ערד פון זייערע עלטערען
בעריהרט. אויף זייער פּוסדזויהל האָט עס דידאָזיגע ערד
הונדערטער און הונדערטער יאָהרען געוואַרט, און ווי זיי
האַבען דעם באַדען בעריהרט, זיינען פּערבאַרגענע זאַפטען
אַרויסגעקוואַלען פון די טיעפעניסען און האָבען זיך אין זיי

אריינגעגאסען, און האָבען זייערע נשמות בעפּרוּכפּערט און זייערע הערצער געשטאַרקט... האָט זיך דער רוקען אַזוי ווי מיט אַ כּישוף אויסגעגלייכט, און די אויגען האָבען אַזוי ווי דורך אַ וואונדער זיך אָנגעפּילט מיט מוטהיגקייט און מיט ווירדע, און די הענד און אַלע אברים זיינען געוואָרען פּרייער, זיכערער...

פּאַלס און לאַנד האָבען זיך צוזאַמענגעטראַפּען, און די בעגעגעניס פון דעם לאַנגצעשיידטען צווילינג איז גע-
שעהן אַזוי ספּאַנטאַן, אַזוי פּול מיט לוסטיגען אימפעט.
ווי די בעגעגעניס פון אַ כּעמישען זונג...

...וואוינסט א י צ ט און איך האָב ביז מיט אַ פּאַר מאָנאַטען צוריק געוואוינט, אין אַ לאַנד, וואו איר דען זיינען פּריי, זעהר פּריי, רייך, זעהר רייך. מיר האָבען ביידע געזעהן ווי אונזערע ברידער האָבען זיך רחבות'דיג צולעגט אין דער גרעסטער שטאָדט פון אַמעריקא, און אַנ-
געקוואַלען האָבען מיר ווען מיר האָבען געזעהן אין די טראַמווויס און אין די „סאַבוועים“ פון ניו יאָרק, אירען זיצען מיט פּאַנאָרענעשפּרייטע אידישע צייטונגען ווי ביי זיך אין דער היים.

אָבער דעם אויסדרוק וואָס די אויגען האָבען אין ארץ ישראל, האָבען זיי דאָרט ניט... אין ארץ ישראל האָבען די אויגען זיך לֹחֶט ין אויפגעהערט אומ-
צודרעהען: וואָס וועלען לייט זאָגען? ... ס'איז אַ איר-
דישקייט וואָס לעבט א ו י א זיך און מיט זיך און פּיהלט אַז אַ דין וחשבון דאַרף זי קיינעם ניט אָפּגעבען אַחוץ זיך אַליין, אַ אידישקייט וואָס ציהט פּאַנאַנ-

דער די גליעדער און גרייט זיך צו טהאן גרויסע זאכען...
ניין, דו האסט ניט געטראפן, איד בין ניט פער-
בלענדט: ניט אלע וואס קומען אין ארץ ישראל, זיינען
ביי מיר העלדען און אידעאליסטען. אבער דאס איז דאך
כלל ניט וויכטיג... א נ ז ע ר י י נעהט דאך ניט איר
בער בירושה און א דור המדבר פון זיין.

זאלען זיי נאך קומען אסך, אסך. די צייט דרענגט
און מע קען זיך ניט שטעלען קלייבען. די גוטע זיינען
אפט שווער אויף די פיס. מיר דארפען נאך צאָהל, כמות
— די איכות געהט אונז וועניג דעראָן. פון מיי-
נעטוועגען פערדגנבים, דעם פערדגנב'ס זיידע איז א
שעהנער איד געוועזען, און דעם פערדגנב'ס זון אָדער
אייניקעל וועט זיין א געזונדער גוטער ארץ-ישראל'דיגער
בחור...

בעגענען איר איינעם פון יענע קליינע נפשות/לעד
וואס זעהען אין דעם „ישוב“ בלויז א פעלד פאר זייערע
פיצימאנציקע אינטערעסען, וואס שטעלען זיך אויף דעם
קארט פון פאָלק כדי מע זאל מיינען אז זיי זיינען דער קאפ
— אָדער איר טרעה זיך מיט איינעם פון יענע שאַכער-
מאַכערס וואס פערטהייערען די ערד און מאַכען די מינע
פון בויערס און פיאַנערען, וואס האַבען ציון אויף די לוי-
פען און דעם עגל הזהב אין די הערצער — ווערט מיר ארץ
ישראל ניט אויף א האַרד וועניגער ליעב. דיראַזיגע לייט
וועלען ארץ ישראל ניט פּעראומרייניגען אָדער פּערשווע-
כען. ניכער וועט ארץ ישראל לייטערען און רייניגען, אויב

ניט זיי, איז דיעניגע וואָס וועלען אַרויסנעהן פון זייערע לענדען.

דאָס זיינען די פּערפּוילטע קערנער פון וועלכע עס וועלען אַרויס געזונדע, פּולע זאָנגען.

הינטער יעדען פון דיראַזויגע קליינע מיאוס'ע מענ' שעלעך, זעה איד אַ שאַטען זיך שלייכען, און דער שאַטען איז אַ גאַנץ פּערשיערענער פון זיי... דאָס איז דער שאַטען פון איינעם וואָס וועט „האַרבען דאָס לאַנד און וואוינען אויף איהר“.

אַט זעה, ביי אונז זיינען אויסגעוואַקסען „זעליגס“ און „דזשיפ דהי בלאַדס“, מינים וואָס מיר האָבען קיינמאָל ניט געהאַט. אזוי האָט אַמעריקא געלייטערט דאָס איר' שע פּאַלק. פאַר יעדער מיליאָנער — אַ „גיינגסטער“, פאַר יעדער „דזשאַדזש“ — אַ ווייסע-שקלאַפּען-הענדלער.

דאָ אין ארץ ישראל פאַסירט אַמזוואָס :

אַ יונגער בחור, אַ זוהן פון רייכע עלטערען אין אַ גרויסער שטאָדט אין רוסלאַנד, איז אַרויס לתרבות רעה. ער האָט זיך אָנגעהויבען חב'ר'ען מיט גאַס-יונגען און מיט אויסוואורפען ביז ער איז אַליין געוואָרען אַ גנב און אַ הוליאַנז פון ערגסטען סאָרט. פּערוועלט זיך איהם מיט אַמאָל פרובירען ארץ ישראל. דאָס האַלב-בעדוואינישע לעבען פון די שומרים אַפּעלירט צו זיין ווילדער אומרוהי-גער נאַטור. שיסען קען ער גוט און ריימען רייט ער ווי דער טייוועל אַליין. באַט ער זיך אָן צו דער אַרגאַניזאַציע פון „השומר“ און ווערט אַריינגענומען.

איצט איז ער איינער פון די איבערגעכענסטע און
אידעאליסטישסטע תכרים פון דערדאזיגער העלדישער
גרופע.

ארץ ישראל האָט איהם מתקן געווען...

אין ארץ ישראל וועט די נאָנצע אירישקייט געפינען
איהר תקון. די פרייד און די ליכטיגקייט פון תורת משה
און פון די נביאים, איז פערפֿינסטערט געוואָרען מיט שרעק
און מיט בילדער פון טויט... פערצויגען געוואָרען מיט אַ
דיקען שפינוועכס פון מרה שחורה. אזוי ווי די אידען
האָבען אומגעוואָנדערט אין גלות, אזוי האָט די שכינה
אומגעוואָגעלט, אזוי איז דאָס ליכט און די העלקייט פון
דעם אַמאָליגען אירישען לעבען פער'מיאוס'ט געוואָרען...
אַ גרחתמיד האָט געצאָנקט, און אַ קליין ווינקעלע נעבען ארון
קודש, האָט עס פון דעם הוישך קוים אָפגע'ננב'עט... איצט
וועט עס ווערען אַ גרויסע זון. די אירישע זוניגקייט און
די אירישע פריידיגקייט וועלען געפינען זייער אויסלייזונג.
די קוואַל פון עצבות איז אונמאָכטיגקייט, די קוואַל
פון פרייד איז מאַכט. מיר וועלען איצט מעכטיג ווערען
און אונזער לעבען וועט זיין א י י פרייד.

...וויפיעל כחות וועלען אונז איצט צוקומען! דער
גרעסטער טייל פלעגט דאָך אין ניוועז געהן אויף בויען
נהעטאָמויערען... אונזערע שטאַרקסטע האָבען געמוזט
שומרים ווערען און די טויערען היטען, מע זאל זיך צו
אונז איבערנאָכט ניט אַריינרויסען אָדער איבערנאָכט זאל
זיך עמיצער פון אונז ניט אַרויס'ננב'ען. אָט די אַלע כחות
וועלען איצט בויען תל־אביבס, פֿלאַנצען אַראָנזשען־נערט

נער, עפענען אידישע פאבריקען און גרינדען אידישע אר
ניווערזיטעטען...

אונזער אַנקער וועט איצט זיין ניט אין דער פערנאָג
גענהייט, נאָר אין דער צוקונפּט... ניט מעהר: אין דעם
נאָמען און פאַר דעם כבוד פון אונזערע עלטערען, נאָר:
אין דעם נאָמען פון אונזערע קינד'ס־קינדער...

דו וועסט עס קיינמאָל ניט פערשטעהן, ווייל עס איז
ניט געמאכט געוואָרען צו פערשטעהן. קום אַהער און עס
וועט דיר מיט אַמאָל אַלץ ווערען קלאָר און ליכטיג ווי דער
אור הגנוז... נאָר איין זאָך זאָלסטו מיטברענגען:
ליעבשאפט אָדער, לכל הפחות, דעם ווילען צו לייענען...

האַס פערשליסט, און דו וועסט אַוועקפאַהרען אַזוי ווי
דו ביזט געקומען... אפּשר נאָך מיט אַנגעזאַמעלמען פּראָך
צענט אַויף דעם מיטגעבראַכמען קרן פון האַס און אונזר
פריערענהייט און פעהלער־זוכעריי.

און זעה, נאָך איין זאָך וועל איך דיר זאָגען: עס
איז איצט די גרויסע התחלה. מע לעגט די ערשטע שטיין
נער. קום, לאָמיר, ווי קליינע קינדער שמעהן און צוקוקען
ווי מע בויט אַ הויז... ד א ר ט איז דאָך שוין אַלץ
פאַרטיג, אָדער כמעט פאַרטיג.

דיין...

